

GLASILO HRVATSKOG DRUŠTVA POLITIČKIH ZATVORENIKA (HDPZ)

ISSN 1331-4688

~~politic~~
ZATVORENIK

GODINA XXII. - PROSINAC 2012. CIJENA 15 KN

BROJ **249**

Sretan Božić i Nova godina!

NEK' NAM BUDE RADOSTAN BOŽIĆ

Svake godine uoči Božića na ovoj stranici našeg mjeseca zaobilazim probleme naše udruge kao i dnevno-političke teme te se posvećujem univerzalnosti blagdana koji je pred nama. Naš hrvatski Božić prepoznatljiv je iznad svega po rijetko lijepim pjesmama, koje pjevaju baš svi, propjevaju čak i oni bez sluha koji nikad ne pjevuše neke druge melodije.

Budući da se slavi rođenje Isusovo, Božić je blagdan radosti, pa je hrvatski puk tijekom stoljeća stvorio vedre note i tekstove koje danas s veseljem svi pjevamo. Iz skromnih hrvatskih crkava orile su se božićne pjesme kao iz velebnih katedrala, ma kako ljudima bilo teško. Pjevali su Hrvati slaveći Boga, iz ruševina svojih crkava nekoliko puta u novoj povijesti, s vjerom da će opet sagraditi razorenu crkvu i spaljeni dom. I obnovismo skoro sve srušene crkve nakon Drugoga svjetskog rata i Domovinskog rata, ali sve domove nismo. Mnogi gospodari domova nisu se više nikad vratili na svoje ognjište, ostavili su svoje kosti u špiljama, jamama i masovnim grobnicama duž Križnih putova, tako da se vjerojatno više nikad ne će saznati gdje im je grob.

Iza svakog rata ima nas manje, nestaju domovi, nestaju čitava naselja. Danas nismo ugroženi ratom, a i *komšije* koji su nam počinili zlo u dva prije spomenuta rata, ne pokazuju ponovno ratobornost /barem zasada/, ali se zbog gospodarske krize veoma teško živi, pa će ovogodišnja božićna pjesma biti pjesma nade za bolje sutra. Tako mora biti, jer narod koji se ne zna veseliti, kojega prožima tuga, nema budućnost.

Stoga kao i uvijek za veliki blagdan – velika radost.

Bilo je tako i prije mjesec dana – veliki događaj i općenarodna radost. Tko se u Hrvatskoj toga petka nije radovao? Bilo je i takvih, njima se ne ču baviti, ne zasluzu pažnje u božićnom uvodniku našega lista, ostavljam ih u njihovoј pustoši, groznom osjećaju da ne pripadaju svom narodu. Pišem ove retke za sve koji su toga dana od veselja plakali, kao i za sve one koji strepe, prisjećajući se da u haškom pritvoru još imamo generala Praljka i drugove. Rijetki su trenutci da ljudi plaču od radosti. Događa se to povodom obiteljskih i prijateljskih velikih životnih događaja. Ali rasplakane ljude koji se masovno grle i ljube, vidio sam samo još jednom u životu, nakon „Oluje“ u kolovozu 1995. godine.

Dva dana poslije, u beskrajnoj Koloni sjećanja na 21. obljetnicu pada Vukovara, gorčina je ustupila mjesto ponosu, a dogodila se i generacijska smjena, bila je to kolona pretežito mladih ljudi iz cijele Hrvatske. Optimizam, dostojanstvo i samopouzdanje kakva nije bilo više od deset godina! Samo, može li to postati impuls za izlazak ovoga ogorčenog i osiromašenog hrvatskog naroda u bolji život do blagostanja? Oslobođenjem nevinih ljudi i propašću klevetničke optužbe o uduženom zločinačkom poduhvatu, svi koji vole ovu zemlju doživjeli su rasterećenje pod kojim su stenjali desetak godina. Izazvalo je to kolektivni ushit koji treba što prije, odmah iskoristiti, jer ako se to ne dogodi uskoro, vratit ćemo se u rezignaciju u kojoj smo proživjeli jedno desetljeće.

Neka nam svima bude uzor udruga „Hrvatska baščina“ koja već šestu godinu za redom organizira umjetnički program i skupljanje darova za djecu u Plaškom i Saborskom, pod motom „**Ne možemo uvijek činiti velike stvari, ali možemo činiti mnogo malih stvari s velikom ljubavlju**“.

Želim vam radostan Božić i dobro zdravlje u novoj 2013. godini!

**Alfred OBRANIĆ, predsjednik
Hrvatskog društva političkih zatvorenika**

Na naslovnoj stranici:

Ivica Šiško - Nada za život svijeta (kat. I/31)

<http://www.hdpz.t-com.hr>

SIJANJE STRAHA

Ma koliko teška bila gospodarska kriza, i ma koliko velik bio broj nezaposlenih u Hrvatskoj, svatko tko želi činjenicama pogledati u oči morat će priznati: proživjeli smo mi u posljednjih stotinu godinu puno težih razdoblja, ne samo u pogledu nedostatka političkih sloboda i ljudskih prava. Stariji naraštaji pamte i glad u doslovnome smislu, oni srednje dobi vrlo dobro se sjećaju vremena u kome su benzin, deterđženti, kava i banane spadali u luksuz dostupan samo uskom sloju izabranih, a i mlađi su živjeli u doba kad su plaće u državnoj službi iznosile jedva par stotina njemačkih maraka. I nije se uvijek činilo da će stvari u bliskoj budućnosti ići na bolje, ali je ipak prevladavalo optimistično raspoloženje i uvjerenje da se *isplati živjeti*. A samo takvo uvjerenje jamči život i omogućuje napredak.

Danas kao da je drugačije. Godinama se na televizijskim ekranimi i na novinskih stranicama uzastopce smjenjuju loše vijesti i jeftine pripovijesti o beznačajnim pojavama, efemernim događajima i njihovim još efemernijim protagonistima. Nije estradiziran samo društveni život, nego elemente estradizacije sve više dobiva i sudbina pojedinca. Ono što je u neskladu s jeftinim senzacionalizmom, s propovijedima priučenih medijskih piskarala i praznoglavih starleta, postalo je nemođerno, zastarjelo i glupo. Čitav život pretvoren je u crveni sag, osrednji pjenušac i warholovskih *pet minuta slave*. Sve što je stoljećima mobiliziralo ljudе: obitelj i domovina, pravda i istina, proglašeno je dosadnim, potrošenim i nepotrebnim, jer je nastupio kraj povijesti, pa su i jučer i sutra postali bezvrijednima, a ono što se eventualno računa, to su samo jeftini današnji užitci. Na taj način amputiran je osjećaj dostojanstva, oduzet je ponos i divljenje pred postignućima ranijih naraštaja, a ujedno i svijest o odgovornosti za one što dolaze za nama.

Pojava je previše raširena da bi bila slučajna: mi danas svjedočimo pravoj i organiziranoj poplavi sijanja nepovjerenja, beznađa i straha. To nije plod samo uobičajene političke utakmice, jer ta poplava nadilazi uobičajenu kritiku vlade koja je u hrvatskome slučaju, nema nikakve dvojbe, pokazala da nije kadra riješiti nijedan društveni problem, ali je zato sposobna produbiti podjele i rascjepe u društvu. Ovdje se radi o nečemu drugom: o sustavnom stvaranju atmosfere beznađa koja ne stvara samo duhovne proletere i emocionalne uškopljenike, nego s matematičkom sigurnošću dovodi do demografske stagnacije i daljnje depopulacije Hrvatske.

Hrvatsku se uporno prikazuje kao državu nevrijednu življenja u njoj, a kamoli žrtve za nju.

Raspiti javnog mišljenja, provedeni nepouzdanim metodama i na malome uzorku, predočavaju se kao konačna istina, te dijelom izrečena, a dijelom tek prešutna preporuka: Hrvatska zaslužuje tek to da ju se napusti. Nisu moderni oni koji bi u njoj htjeli ostati. Oni su provincijalni, glupi, nesposobni. Ono što desetljećima nije postigao beogradski režim: da Hrvatska opustoši, da se Hrvati iskorijene i razaspu po svijetu, polako polazi za rukom takozvanom postmodernom društvu u kome se sve društvene, političke i ideološke razlike dokidaju, a one koji na tu tiraniju ne pristaju, pokušava se ostracirati, osuditi na unutarnje progonstvo i intelektualno atrofiranje.

Jer svi znaju, i oni s jedne i oni s druge strane te povijesne barikade, da je za velike stvari potrebna velika strast, veliki optimizam i spremnost na borbu. A činjenica da su unatoč svemu opstali kao narod, pokazuje da će Hrvati i iz toga sraziti ići kao pobjednici...

Tomislav JONJIĆ

IZ SADRŽAJA

NAJDULJI DAN.....	5
<i>Josip Ljubomir BRDAR</i>	
PISMA IZ ISTRE.....	7
HODOČAŠĆE DOMOBRANA JAMI VRANINE IZNAD VELE LUKE: ISPRAVAK POVIESNE NEPRAVDE DUGE 68 GODINA.....	8
<i>Željko KULIŠIĆ</i>	
RAĐANJE EUROPE (XXIV.)	10
<i>Dr. Vjeko Božo JARAK</i>	
NAŠ NUTARNJI SVIJET (10).....	14
<i>Maja RUNJE, prof.</i>	
SAVJET LIJEČNIKA	14
<i>Dr. med. Drina BLAŽEKOVIC-SOJČIĆ</i>	
KRONOLOGIJA PRAVAŠTVA (XX.) - ISPRAVCI I DOPUNE.....	16
<i>Mladen KALDANA</i>	
TRIVIJALNA HISTORIOGRAFIJA U HRVATA (III.)	20
SRPSKI I JUGOSLAVENSKI ZLOČINI U KOSINU TE USTAŠKA ZLODJELA I ZLOČINI PRIPISANI USTAŠAMA (II.) ..	25
<i>Ivan VUKIĆ</i>	
OCA SU ODVELI U PIDŽAMI I PAPUČAMA	31
<i>Maja RUNJE, prof.</i>	
DUVANJSKA DJECA – TERORISTI ...	33
<i>Kažimir Vučemil</i>	
IVAN VUKIĆ: LIKA I PODGORJE NA BRANIKU DOMA I NARODA	36
<i>Branimir PETENER</i>	
BARBARIĆEVA SJEĆANJA IZ DOBA NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE, PORAĆA I EMIGRACIJE	39
<i>Ivica KARAMATIĆ</i>	
IN THIS ISSUE	47
IN DIESER AUSGABE	48

VERBA VOLANT...

DA SE NE ZABORAVI...!

«...Mnogo je argumenata koji potvrđuju da su **Franjo Tuđman** i **Ivica Račan** napravili tajni međusobni sporazum o suradnji i međusobnom pomaganju. Uoči izbora 1992., kada je prijetio slom SDP-a i neulazak u sabor zbog toga što su zastupnici SDP-a 25. lipnja 1991., kada se donosila odluka o osamostaljenju Hrvatske, demonstrativno napustili sabornicu, Franjo Tuđman spašava SKH-SDP. S obzirom na nepovoljne međunarodne okolnosti i veliko protivljenje samostalnosti Hrvatske (*koji su, inače, tada već po davno priznale i članice EZ-a, i SAD i Rusija, op. prir.*!), Tuđman ispravno procjenjuje da je SKH-SDP kao lijeva stranka potrebna Hrvatskoj. Sjećam se kako mi je govorio da ako Hrvatska želi biti stabilna, mora imati dvije noge, ne samo desnu nego i lijevu. Da bi SKH-SDP ušao u Sabor, Tuđman za skupu i neracionalnu 'kockicu', koju SDP nije mogao uzdržavati, daje SKH-SDP-u veliku zgradu na Iblerovu trgu. (*Tomac zaboravlja važniju Tuđmanovu uslugu Partiji: snižavanje izbornog praga na izborima 1992. godine, op. prir.*) Tuđman vraća SDP-u VLASNIŠTVO bivšeg Saveza komunista Hrvatske te dopušta da SDP proda vilu u Opatiji i na taj način mu financijski pomaže da ne propadne na izborima. (...)

Dosta sam siguran u tvrdnji da Račan nije bio emocionalno Hrvat, ali niti emocionalni Jugoslaven, niti antihrvat. Jednostavno, za njega nacionalno nije bilo bitno. Dakle, o nacionalnom pitanju različito se izjašnjavao, ovisno o okolnostima i potrebi, ali nikako na temelju iskrenog uvjerenja i emocija. Zato mislim da nije bilo stvarnog, iskrenog, emocionalnog, političkog obraćenja Ivice Račana iz komunista u socijaldemokrata, ni iz Jugoslavena u Hrvata, nego da se radilo o promišljenoj politici s ciljem da se održi u politici i da dode ponovo na vlast i što dulje zadrži tu vlast. (*Znači li da su to oni razlozi koji su Tomca i partijsko članstvo desetljećima vezali uz Račana?* Op. prir.)»

(Zdravko Tomac, «Moj odgovor po-raženim komunistima iz SDP-a: Bilo je partijskog zlata», Hrvatski list, br. 414, Zadar, 30. VIII. 2012., 24.-30.)

*

NEMA HRVATSKE, ALI GLAVNO DA JE SRPSKA ZASTAVA TU!

«U Donjem Lapcu održana je izborna sjednica Podružnice HNS-a na čelu s predsjednikom **Stjepanom Čaćićem**, iz-

vijestio je Likaplus.hr. Osim što je zaključeno da narodnjaci imaju velike planove kroz razvoj i unapređenje poljoprivrede i što je provedena izborna korekcija zbog koje će u Donjem Lapcu 'zapuhati' neki novi politički vjetrovi, uočeno je prazno kopije na kojem je trebala biti istaknuta hrvatska zastava.

Na pitanje koliko je ovo uobičajeno, trebaju li se naći odgovorni i sankcioniraju li se ovakvi propusti, **Ministarstvo uprave** odgovorilo je sljedeće: 'Člankom 11. Zakona o grbu, zastavi i Himni Republike Hrvatske te zastavi i lenti predsjednika Republike Hrvatske propisano je da se zastava Republike Hrvatske ističe: 1. stalno na zgradama svih državnih tijela; 2. u dane praznika Republike Hrvatske; 3. u dane žalosti u Republici Hrvatskoj i vije se za trajanja žalosti na pola stijega; 4. u drugim prilikama utvrđenim zakonom.'

Člankom 12. toga Zakona, propisano je da se zastava Republike Hrvatske može isticati: 1. pri javnim skupovima (političkim, znanstvenim, kulturno-umjetničkim, sportskim i drugim) koji se održavaju u Republici Hrvatskoj, u skladu s pravilima i običajima održavanja takvih skupova, 2. u drugim prilikama, ako njezina uporaba nije u suprotnosti s odredbama zakona.

Iako je isticanje zastave Republike Hrvatske na političkim skupovima uobičajeno, Zakonom nije propisana takva obveza te, slijedom toga, u prekršajnim odredbama nije predviđena kazna za neisti-

canje zastave pri javnim skupovima. Budući Ministarstvo uprave nije upoznato s okolnostima događaja na kojem je snimljena fotografija kao niti s razlozima zbog kojih se na njoj ne vidi hrvatska zastava, molimo za konkretnе informacije obratite se organizatoru skupa.

Unatoč silnom trudu da stupimo u kontakt s predsjednikom Čaćićem i saznamo je li hrvatska zastava izostala 'zato jer to zakonom nije propisana obveza i nije kažnjivo' ili iz nekih drugih razloga, to nam nije pošlo za rukom. Na telefon stranke nitko se nije javljavao cijeli dan, a prepunjeni inbox vraćao je poštu. Preostaje samo nadati se da za ovakav propust podružnica HNS-a ima dobar izgovor.»

*

PIŠE PREDSJEDNIK PRAVEDNIK PREDSJEDNIKU DODIKU...

«Lokalne vlasti u gradiću Bileća u istočnoj Hercegovini odlučile su ukloniti spomenik partizanima koji je podignut nakon Drugog svjetskog rata, a na njegovu mjestu izgraditi novi i to posvećen četnicima, prenijeli su u srijedu mediji u Bosni i Hercegovini.

Gradnja spomenika četnicima već je počela nakon što je sa središnjeg gradskog trga uklonjeno obilježje koje je podsjećalo na činjenicu da su pripadnici 10. hercegovačke brigade tadašnje narodno-oslobodilačke vojske 1944. godine oslobodili Bileću. Umjesto postamenta s petokrakom već je postavljen stup visok preko dvanaest metara na kojem će stajati obilježja četničkog pokreta.

Odluku o ovom građevinskom zahvatu donijelo je općinsko vijeće Bileće, a općinski načelnik **Miljan Aleksić** ocijenio je kako u tome nema ništa čudno. "Kad su mogli partizani praviti spomenik partizanima, mogu i četnici četnicima", kazao je Aleksić u izjavi koju je prenijela televizija BHT 1.

Općinske vlasti Bileće snositi će i dio troškova gradnje spomenika četnicima, no **Milorad Vujović**, predsjednik organizacijskog odbora za gradnju, nije želio ot-

kriti koliko će oni točno iznositi. Kazao je tek kako će veći dio potrebnog iznosa biti osiguran donacijama i "dobrovoljnim akcijama". "To što govore da se radi o rehabilitaciji fašizma, to su komunističke predrasude", kazao je Vujović kako ga citira "Dnevni avaz".

(*Hina, 5. XII. 2012.*)

*

ETO, ŠTO TI JE TAJ NACIONALNI SUVERENITET...

«Slovačka nije prekršila zakone Europske unije o slobodi kretanja ljudi kada je prije tri godine zabranila bivšem mađarskom predsjedniku posjet Slovačkoj, odlučio je u utorak Europski sud pravde (ECJ).

Mađarski predsjednik **Laszlo Solyom**, koji je završio svoj petogodišnji mandat 2010., želio je posjetiti južni slovački grad Komarno 21. kolovoza 2009. kako bi naznačio svečanoj inauguraciji kipa sv. Stjepana, osnivača i prvog kralja Mađarske. No, 21. kolovoza osjetljiv je datum za Slovačku. Toga su dana 1968. vojnici pet sovjetskih država, uključivo mađarske, izvršili invaziju na tadašnju Čehoslovačku.

Slovačka je ocijenila da je Solyom posjet planirao kao namjernu provokaciju i zabranila mu ulazak u zemlju. Mađarska ju je zbog toga tužila ECJ-u, optuživši je da je time prekršila europske zakone. No, nakon dugog razmatranja slučaja, Europski sud pravde ocijenio je da je Slovačka imala pravo.

Pozicija šefa države ima poseban karakter po međunarodnom pravu, ocijenio je Sud, što znači da pravo na slobodno kretanje temeljem europskih zakona može biti ograničeno.

"Sud je utvrdio da europski zakoni nisu obvezali Slovačku da zajamči pristup svojem teritoriju predsjedniku Mađarske", kaže se u priopćenju. "Činjenica da europski građanin obnaša dužnost šefa države opravdava ograničenje, na osnovi međunarodnog prava, ostvarenja prava na slobodu kretanja". Sud je odbacio mađarsku tužbu u cijelosti.

To je tek šesti put u povijesti EU-a da je jedna država članica izravno tužila drugu državu članicu ECJ-u. (*Hina*)»

(*Hina, 16. X. 2012.*) •

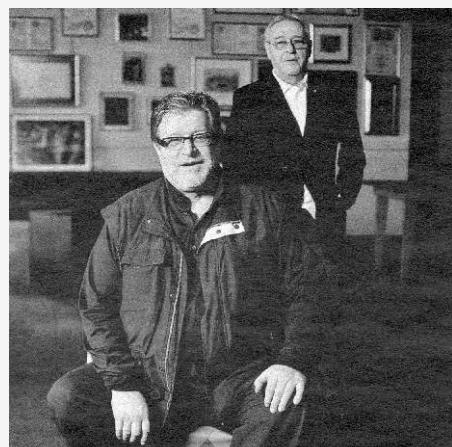
MINISTAR KULTURE ILI MINISTAR SRAMOTE?

Imao je, nema sumnje, **dr. Franjo Tuđman** prijatelja. No, u doba kad je prvi predsjednik Republike Hrvatske odlučivao o vrataru zagrebačkoga nogometnog prvoligaša, vrsti loptica na zagrebačkome teniskom turniru i o sličnim sudbinskim pitanjima nacionalnog opstanka, većina njih je smatrala kako je nepristojno pozivati se na to prijateljstvo. Znalo se u javnosti da u tu kategoriju spadaju, recimo, **Suad Rizvanbegović** ili ginekolog **dr. Velimir Šimunić**, a **Ruža Pospiš Baldani** svoje prijateljstvo s Tuđmanovima nije nikad krila, ali se, čuvajući i svoje i Tuđmanovo dostojanstvo, nikad nije njime razmetala. Jedini koji je stalno i uporno tražio prigodu da se pohvali osobnim odnosima s Tuđmanom, bio je osrednji zagrebački glumac **Zlatko Vitez**, svojedobni miljenik Partije, koji je s 32 godine postao predsjednikom tadašnjega Društva dramskih umjetnika Hrvatske, a četiri godine kasnije i predsjednikom Društva jugoslavenskih glumaca i redatelja.

I zgodi se onda da Tuđman, u jednom od svojih inače brojnih dalekovidnih, upravo genijalnih kadrovskih rješenja, baš *toga i takvog* Viteza postavi na mjesto ministra kulture, a kasnije imenuje svojim savjetnikom za kulturu. Kako u pamćenje nisam mogao iz toga ministarskog mandata prizvati ništa doli Vitezove izjave da je Hrvatski državni sabor običan *kokošnjac*, raspitao sam se među prijateljima, mahom ljudima od pera i knjige. Nitko ništa o tome ministrovaniju ne zna, osim spomenutoga *kokošnjca* i neprekidnog Vitezova naricanja nad optužbama koje su se u hrvatskoj javnosti tada mogle povremeno čuti na račun **Rade Šerbedžije**, hrvatskoga glumca srpskog podrijetla i jugoslavenske inspiracije, koji u kasnijim nastupima pred hrvatskim medijima nije mogao ni odglumiti da govori hrvatski, nego se o trošku hrvatskih poreznih obveznika razmetao naglaskom s kalemegdanske kaldrme.

Nitko, dakle, ne pamti tobožnje silno Vitezovo oporbenjaštvo i protivljenje Tuđmanu, o kome se on uskokodakao početkom prosinca u razgovoru za zagrebački *Jutarnji list*. Nije ni čudo. Ta, u **Leksikonu hrvatske političke gluposti**, što ga je 2007. objavila **Snježana Fridrih**, zabilježen je nemali broj ilustracija toga Vitezova *oporbenjaštva*. Recimo, ona u *Studiju* iz svibnja 1997.: «Ako je išta protekli tjedan bilo važno u

Hrvatskoj, ma što tko o tome mislio, bio je to Predsjednikov rođendan. A HTV je poslala u HNK pet-šest kamara iz srednjega vijeka.» Ili ona iz *Večernjeg lista* u ožujku 1998.: «Mi koji smo savjetnici, presretni smo što možemo svakodnevno biti tako blizu Predsjedniku.» Ili ona iz *Globusa* u siječnju 1998.: «Hrvatsko slovo ni sa mnom dok sam bio ministar kulture, ili sad savjetnik, nije objavilo ni jedan intervju. Je li to onda list za kulturu?». Ili ona iz *Jutarnjeg lista* u srpnju 2000.: «Neka tog Škaru uhapse, u pizdu materinu, neka ga likvidira, ima i taj zakon.»

Zlatko Vitez u "Jutarnjem listu"

Ima takvih ilustracija još, i u tom *Leksikonu*, a i mimo njega: govorio je, kokodakao je Vitez puno, malo kad pristojno, nikad pametno. A čak je samoga sebe uspio nadmašiti u spomenutome nedavnom razgovoru za *Jutarnji list*, kad je ustvrdio kako su Srbi u 19. stoljeću bili «perjanice hrvatskog naroda i kulture. Ponašaju se kao državotvorni Hrvati srpskog podrijetla: **Petar Preradović, Gavella, Dimitrije Demetar** (sic!) i drugi u ilirskom pokretu. Sve su to bili hrvatski domoljubi, a Srbi». Upravo tako! Među mnogim stvarima koje su nam pošle za rukom, pošlo je, dakle, nama Hrvatima za rukom da za ministra kulture imadosmo čovjeka koji i u 21. stoljeću misli da su svi pravoslavni ujedno Srbi, kazališnog umjetnika koji pojma nema da su Gavella i Demeter grčkoga, a ne srpskoga podrijetla, i da se baš nikad nisu izjašnjavali Srbima, nego - baš naprotiv - Hrvatima. A kad nam je to pošlo za rukom, zar je čudo da su danas njere naše kulture kojekakve severine, tomići, jurice pavičići i sličan klatež...? (T.J.)

PRILOZI ZA POVIJEST HRVATSKOGA NOVINSKOG BEŠČAŠĆA

VEČERNJI LIST PROTIV TIHOMIRA DUJMOVIĆA

Nakon trogodišnje suradnje, *Večernji list* je s 1. prosinca 2012. ugasio kolumnu novinara **Tihomira Dujmovića**. U najsvjetlijoj tradiciji svoga političkog *bezgrješnjaštva*, ta zagrebačka ekspositura inozemoga kapitala odbila je objaviti i Dujmovićev komentar drugostupanjske presude Gotovini i Markaču, s obrazloženjem da je "ovoga puta stvarno pretjerao preko svake mjere". Iako je Dujmovićev tekst **«Nisu svi plakali od sreće»** već objavljen na više mjesta, vrijedi ga i ovdje iznimno tiskati opet, u znak solidarnosti i prosvjeda zbog ropskog mentaliteta koji u Hrvatskoj cvate (Ur.).

*

«I dok je kamera pokazivala cijelu zemlju kako jeca od neizrecive sreće, predsjednik države, rotimovski konsterniran šutio je gotovo dva sata. A onda je u kratkom govoru dva puta spomenuo da ne smijemo zaboraviti da smo mi činili ratne zločine!»

Sve je bilo spremno za egzekuciju. Susjedni dnevni list je najavio „Konačnu presudu Hrvatskoj dr. Franje Tuđmanu“, tekst koji preko reda ulazi u analne novinarske besramnosti. **Goran Rotim** je obukao crno odijelo i nije imao u planu veseliti se, kao ni za karmine odjevena **Tatjana Munižaba**. Da bi za svaki slučaj prevenirali stvar, pozvali su **Višnju Starešinu** na HTV u 8.30, ali da ih ne bi išibala argumentima već u devet su je izbacili iz studija pozvavši u njen stolac jednog **Josipovića** kolegu s Pravnog fakulteta. Valjda da umiri moguće bijesnu naciju i objasni im pravnim jezikom da je zločin - zločin! I da ostanu mirni! Dan ranije HTV je strašio naciju izjavom **Marićeva** ministra **Save Šrbca**, kako u slučaju osuđujuće presude Srbi već imaju spremne odštete zahtjeve za udruženi zločinački pothvat. A onda je Hrvatska zajecala od sreće!

Toliko izmučena, toliko izmrcvarena, toliko ponižena, ova zemlja više nije imala snage pjevati punog glasa. Cijelo jutro Hrvatska je plakala i jecala od sreće! Ali, nisu svi plakali od sreće! Državna televizija u liku Gorana Rotima bila je zatečena,

emocionalno posve prazna, sa zbnjenim izrazom lica jedva prikrivenog nezadovoljstva. Za razliku od njega, **Saša Kopljarić** je na Novoj TV pustio iskreni osmijeh, priznavši da je nemoguće u ovoj situaciji zadržati sreću, ispričavajući se u ime svoje ekipe koja ponosnom grajom što je probijala eter nije krila emocije.

I dok je kamera pokazivala cijelu zemlju kako jeca od neizrecive sreće, predsjednik države, rotimovski konsterniran šutio je gotovo dva sata. A onda je u

bilo neprimjereno kad je **Pupovac** prozvao **Kosor** što pozdravlja „nepravomoćno osuđene haške optuženike“? Kako da kaže da je ono što tvrdi nevladina udruga Documenta o Oluji dijametalno suprotno onome što sada potpisuje Haški sud? Nije li baš on Documenti nedavno dao odlikovanje? Kako da kaže da ga je sram što je njegov prethodnik pod prijetnjom procesa za veleizdaju pustio strane medije i haško tužiteljstvo u tajne arhive ne bi li nekako skrpali priču o zločinačkom pothvatu?

Kako da kaže da su nevladine udruge, kompletna ljekva i najveći dio medija zdušno navijali za Haag? I kako da nam prizna da je ovom presudom propao epohalni plan da se ova hrvatska država izjednači s NDH? A sve su već imali na dlani!

Drčan i arogantan, **Milanović** nam se prvi ukazao. Rezigniran, ne će reći tužan, ali dovoljno rezigniran da kao što nakon poraza analiziramo sve detalje, naciju podsjeti da je presuda donesena sa tri glasa za i dva protiv. Da si ne bi umislili da svijet jednoglasno misli da nismo zločinci! I još nam je rekao da je ovo dokaz da je tanka linija između pravde i nepravde!

Pa, valjda je činjenica da ti netko izreče kaznu od 24 godine zatvora, a onda te osloboди, dokaz potpunog kraha vjerodostojnosti međunarodnog suda, valjda je ova presuda dokaz da je ona prva presuda bila izraz političkog „zločinačkog pothvata“, ukratko sve samo ne dokaz filigranske crte između istine i laži! A kao i Josipović i Milanović nam je imao potrebu reći da su zločini u Oluji počinjeni i da će se istragama o tome nastaviti! Nikad nitko nije tvrdio da nije bilo pojedinačnih zločina, mi smo se branili u Haagu da cijela Oluja nije zločinački pothvat!

Mi smo se branili da nam država nije nastala na zločinu! I ta je danas bitka dobivena i zbog toga od sutra više ništa neće biti isto i ta dobivena bitka vraća ponos naciji i zaziva afirmaciju politike dr. Tuđmana. A ne vješala za tu politiku, kako se nadoao susjedni dnevni list. Što o svemu tome ima reći biciklist u kontra-smjeru ostala je tajna.»

kratkom govoru dva puta spomenuo da ne smijemo zaboraviti da smo mi činili ratne zločine! U trenutku kad i Haag šuti o tome, centralna lijeve Hrvatske prekida veselje! Traži suzdržanost! Opominje! Podsjeca! Zvjera oko sebe ne bi li pronašla odbačenu košuljicu kakve ustaške zmije! Mislite li da bi mu trebala dva sata da smisli što će reći, da je na kakvom судu oslobođen neki partizanski general za ratne zločine? Da li bi i tada izbjegao odgovor kao što je izbjegao odgovor na pitanje novinara Hrvatskog radija Zadre, da se očituje o povjesnim implikacijama presude?

Da, kako da prevali preko usana činjenicu da je ovo oslobođajuća presuda Tuđmanu i njegovoj politici? Kako da prizna da je ovo međunarodna abolicija **Gojku Šušku**, čovjeku kojeg smo medijski već poslali na izdržavanje kazne?

Kako da kaže da je bilo besramno sve ove godine onako usukano, suzdržano, gotovo poluilegalno slaviti Oluju? Kako da kaže da se eto baš sad prisjetio kako je

NAJDULJI DAN

Pojam dan „D“ odnosno „najdulji“ dan postao je u povijesti metafora za nešto prijelomno. Taj povijesni dan, 6. lipnja 1944., došlo je do iskrcavanje u Normandiji savezničkih snaga u konačnom obraćunu s Hitlerom i nacionalsocijalističkom Njemačkom.

Povijest je prepuna „najduljih“ dana, to jest kapitalnih trenutaka koji su obilježili povijest i smjer mnogih naroda i država. I povijest našega naroda bilježi takve dane. No, ova prigoda nalaže potrebu osvrnuti se ukratko samo na razdoblje stvaranja, ostvarenja i trajanja hrvatske države od 1990. godine do danas. I ta zadaća je prezahtjevna, jer je puno događaja koji bi se metaforički mogli označiti kao hrvatski dan „D“.

Po intenzitetu, dramatičnosti i radosti hrvatskoga naroda, po mome uvjerenju, bio je to 7. kolovoza 1995. godine, dan stvarnog završetka vojne operacije „Oluja“ i briljantne hrvatske pobjede nad srpskim okupatorom.

Nažalost, u svim našim pobedama, uvijek je ostajao zlokobni veznik „ali“. Oslobođili smo državu, ali ne cijelu. Ostala je okupirana Istočna Slavonija. Usljedili su dramatični i dugotrajni pregovori. I konačno: Imamo Hrvatsku! Imamo životni okvir. Ostvaren je naš tisućljetni san. Zatim slijedi opet zlokobni veznik. Demokracija, koja je zamjenila komunističku diktaturu, otvorila je vrata kako ljudskoj dobroti, žrtva i plemenitosti, isto tako i prijetvornicima i lupežima svih profila.

Razrušena zemlja s hipotekom stotina tisuća beskućnika i prognanika postala je poligon pljačke. Oznakom „lupež“ ne mislim na sitne kradljivce ili džepare, nego na „elitu“ koja se po novoosnovanim strankama kamuflirala u tobožnje domljube i demokrate te otpočela proces „zakonske“ pljačke narodne imovine. I ne samo to. Preuzeli su medije kojima u svom interesu oblikuju javnost i tako na-

Piše:

Josip Ljubomir BRDAR

meću narodu, opciju, odnosno ljude, koji će služiti interesu manjine na položajima a ne narodu.

Narod stjeran u „tor“ nemoći, obuzet depresijom i nevjericom, otupio u besperspektivnosti – šuti. Tu i tamo koji javni prosvjed tek kod onih grupa koji nemaju sredstava ni za kruh. U takvome sumornu ozračju, kao dar s neba objav-

Dr. Franjo Tuđman, prvi predsjednik Republike Hrvatske

Iluje se sloboda za hrvatske generale **Antu Gotovinu** i **Mladena Markača**. Sumorno nacionalno ozračje za tren se pretvara u eksploziju nacionalnog zanosa, ponosa i oduševljenja. To je novi hrvatski dan „D“. Ponovio se mjesec kolovoz 1995. Markačeva i Gotovinina sloboda nije u hrvatskom narodu doživljena samo kao njihova osobna sloboda. Njihovo oslobođenje iz haaškog zatvora doživjeli smo kao skidanje okova s bića hrvatskoga naroda. Njihovom slobodom oslobođili

smo se zlokobnog veznika „ali“. Imali smo doduše Hrvatsku do 16. studenog 2012. godine, ali ostvarenu pod stigmom tzv. udruženog zločinačkog pothvata. Nema više toga „ali“, no ostaje drugi „ali“, jer još ima Hrvata koji čame u Haagu, čekajući presudu pod tom groznom i nepravednom inkriminacijom i nepravdom.

Nacionalni ushit pobjedom pravde nad nepravdom ima također svoj „ali“. Nisu svi „plakali od sreće“, kako je napisao briljantni novinar **Tihomir Dujmović**, a zagrebački „Večernjak“ mu, na svoju sramotu, to nije želio objaviti.

Tko su u stvari ljudi koji ne slave pravdu?

Jesu li to npr. **Zoran Pusić**, **Vesna Teršelić**, **Ivan Fumić** i njihovi sljedbenici? Ma, zar to treba govoriti?

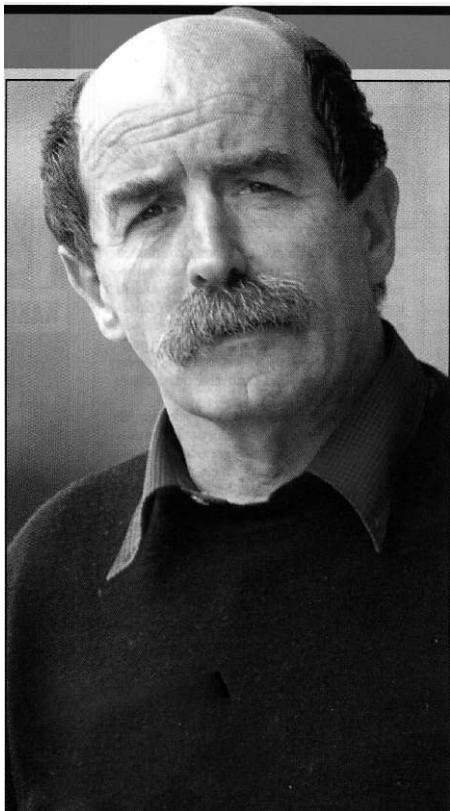
Koliko se sjećam, jednom sam spomenuo da mi je devedesetih, na početku rata, rekao prijatelj nešto vrlo značajno: „Zar ti misliš da bi desetak posto Srba moglo vladati i terorizirati devedeset posto Hrvata, da nema hrvatske fukare?“ To mi sada pada na pamet u kontekstu promišljanja o onima koji su se unaprijed radovali Gotovininim, Markačevim i hrvatskim okovima.

Kad se služim atributom „hrvatska fukara“, ne bih se nužno reducirao samo na likove koje sam spomenuo, jer ja njih niti ne smatram Hrvatima. Bilo bi prenajvno tvrditi da je taj antihrvatski sindrom svojina samo nekolicine ljudi. Bilo bi stoga, kao potpora toj tezi šteta ne iskoristiti prigodu pa zaobići sjajan tekst novinara **Milanu Jajčinoviću** u „Večernjem listu“ od 29. studenoga 2012., pod naslovom „Generali se doimaju kao antipodi Milanoviću i Čačiću“.

On u tekstu eksplicitno prokazuje hrvatske Jude: „Dok se pakirala optužnica hrvatskim generalima, iznova smo se imali priliku osvijedočiti da je izdaja u Hrvatskoj stari i unosni posao. Sada se pak uv-

jeravamo da, kao što se i očekivalo, nema kajanja generalskih potkazivača. Dapače, oni čekaju slijedeću priliku za novu dobru zaradu i prodaju hrvatskih interesa..., jer od antihrvatstva i od izdaje u Hrvatskoj se uvijek dobro živjelo“.

Ova skupina ne bi zasluživala javnu pažnju, da u svojoj naravi nije patogena, odnosno opasna. Ona živi u društvenom tkivu tzv. udruga civilnog društva, u kulturnim i javnim institucijama, a posebice u politici.

Zoran Pusić

Bilo bi stoga nepravedno zaobići „zvježdu“ te društvene skupine. To je bivši hrvatski predsjednik **Stjepan Mesić**, zapamćen kao lažni svjedok optužnice hrvatskim generalima u Haagu i potpisnik umirovljenja hrvatske vojne elite zbog „bavljenja politikom“, kako je rekao. A njihovo „bavljenje politikom“ bio je njihov javni apel da se ne gazi i ne demonizira Domovinski rat. Njihov apel potvrdilo je Žalbeno vijeće Haaškog suda oslobođujućom presudom generalima, u kojoj je domovinski rat ocijenjen kao pravedan i čist kao suza. Mesić u svojoj mržnji ostaje dosljedan i javno se ovih dana buni što predsjednik **Josipović** na svečanom dočeku Gotovine i Markača prima i hrvatske

umirovljene generale koje je on „likvidirao“.

Budući da Mesić ima pravo na javni upit, pa i na izjave na razini kao što je spomenuta, mislim da i narod ima pravo na jedno jedino pitanje, a to je: Čemu i komu služi Stjepan Mesić i koga on predstavlja?

Naime, zdrav um ne može shvatiti da u ovo zaista bremenito vrijeme, koje svakodnevno regрутira sve više sirotinje, država Hrvatska odnosno mi građani izdvajamo 2,5 milijuna godišnje za nekakav Mesićev izmišljen ured u kojem se on, oprostite na izrazu, zajebava. Ako netko zna da Mesić zaista nešto radi u korist Hrvatske, pripravan sam na ispriku.

Pustio bih za sada hrvatske izdajice i fukare, jer oni su bili a vjerojatno će i biti tragična konstanta našega postojanja. Želio bih se ukratko očitovati na odjek Gotovinine i Markačeve slobode u susjednoj Srbiji. Eksplozija gnjeva do užarenja. Izljevi mržnje ne samo prema Haaškom судu, koliko prema Hrvatskoj i Hrvatima. Taj iskaz gnjeva i mržnje može se kvalificirati samo kao četnički happening, jer je isti zadobio „visoko pokroviteljstvo“, tj. politički legitimitet predsjednika države **Tomislava Nikolića** kao deklariranog četnika, te premijera **Ivice Dačića** i predsjedavajućeg Skupštine UN-a, **Vuka Jeremića**.

Dovoljno o njima. A Hrvatska?

Na rasističke izljeve i prijetnje Hrvatskoj, hrvatska ministrica vanjskih poslova i potpredsjednica vlade Vesna Pusić - šuti. Ona ima argument za šutnju. Ona je sestra Zorana Pusića i vjerojatno ne želi ugroziti obiteljsko prijateljstvo s četničkim „forzeničarom“ **Savom Šrbcem**. Šuti predsjednik vlade **Milanović**. Predsjednik Josipović u svetačkoj pozici Srbiji nudi „mir i dobro“. Šuti i hrvatska inteligencija. Nema glasa Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Nema Sveučilišta. Nema Matice Hrvatske. Sjeća li se možda netko 1967. god. i Deklaracije? U ona olovna vremena pojavio se glas otpora hrvatske inteligencije. Danas s hrvatske strane nema ni prosvjedne note. A kako će je i biti, kad aktualna ministrica vanjskih poslova ostavlja dojam da bi na eventualno iznenadno pitanje koju zemlju ona zastupa, vjerojatno – zamucala...•

BOŽIĆ U SAMICI

(KPD Požega, 1948.)

*Za rešetkom stojim
i ipak sam sretna.
Ima u boli i časti i ljepote!*

*Ja ljubim svjetlost,
al' i tamne sjene,
tužne i maglene
patničke zjene.*

*Iako zloba,
perfidija boli,
ti ljubiš tu bijedu
i život goli.*

*Utvare što stvara
mašta u mraku.
Spokojno čekaš
svoje grobare.*

*Poganim jezikom
život što kvare
U mislima ziđu
za tebe raku...*

Višnja SEVER

U RIJECI MORSKO ČUDOVIŠTE

*u rijeci morsko čudovište
ptice močvarice plešu
na bijelom oblaku
prestrašene
voda zelena
od krvave ilovače
u mulju
utonuo sam svoje boli
gledam mrtvo tijelo
jedne ptice*

Bruno ZORIĆ

PISMA IZ ISTRE

VITAMINI

Hahaha... hohoho... lihihi...! Aj, majko moja mila, ki se nebi smija! Pošla je moja Nadalina na put. Petnajst dan je neće biti. Pak mi je, brižna, naručila da pazin na te naše životinje. Mačke, breke, koze, kokoše, patke. Da hi redovito hrani, dajen njin vode i tako dalje. Hahaha... hihihi... Zašto se tako blesavo smijen cili dan? Kako budala, kad njoj pokažeš prst! Sad će van sve lipo povidati.

Poslagala je moja Nadalina uredno po policah posebno hranu za mačke, posebno za breke. Naravno, još posebnije, skupu hranu za ljubimicu svoju. Pudlicu, koja više spodoba na vuovcu, janje, nego na breka, na kučkicu. A za kokoše, patke i koze kupujemo mekinje, šenicu i stari kruh. Pak san ja tako za perad zriza kruh, doda mekinje, vodu i sve napro zmiša. A kako njin je Nadalina užala dodati i vitamine, san...ahaha... hihihi... s police uza škartoc z... multivitaminski prahon. I san njin vrga dobre dvi šake. San njin jopet zmiša i vrga u hranilice. Kako i obično su navalile kako munjene. Poša san po vodu kad... vidin da je već ud po, te vitaminizirane hrane, ustalo u hranilicami! A hrana je... modra!

Pak san malo bolje pogleda patke i kokoše. Zašto su tako mirne, žalosne, oklempušene. A voči su njin na po koplja! Patke se ne brčkaju u vodi, kokoše ne preču po zemljji! Da nisan... nu da vidin! Poša san u hižu po voćale, uzeja u ruke uni... multivitaminski škartoc i...ahaha... hihihi... Namisto vitamina, san njin u hranu vrga... bordošku juhu!!! Modra galica + japno! Fungicid, otrovan za ljude, životinje, ribe i... za perad, valjda! Joh je meni! Ubit će me Nadalina kad krepaju njeje ljubimice Pepica i Čorica! Pratin ja situaciju i vidin da su te kokoše i patke... pametnije ud mene. Su na vrime prestale zobati! Sve su žive, ma ne baš i živahne! A, ma! Če njin pasati! Samo će niko vrime... modro srat! I modra jaja nesti! Hahaha... hihihi... U svaken slučaju... neće nikad... dobiti peronosporu!!!

Eko, zato se cili dan smijen kako štupido! Nemojte mi zamiriti, ma moran... ha-hahahaha...! Ćete reći da san neozbiljan. Naravno da san! Pa to san van uzdavnja prizna! A forši i da san... okrutan i zloban! Da u podsvijesti svoju nesklonost prema... "peradi", iskalujuen na brižnoj... peradi! A, ma! Čovik ni odgovoran ni za svoje snove, ni za svoju podsvijest. Uostalen, uno ča nan vladajući svaki dan umišaju u kruh naš svakidašnji, će nan biti ud koristi... kako i modra galica mojin kokošami! I patkami!

Kako postati župan

Koji san ja glupan! A da san bija pametan, moga san forši biti i župan! Pa da! Zašto ne!

Čitan ja tako u "Glasu Istre" o nikeni etičken kodeksu IDS-a. Jedan čovik - jedan glas, da ne ćeš blatiti... blablabla, itd. Inšoma, uno ča mene sad intereša je, kako postati župan! Kakove izglede iman da buden na vlasti? E, pa sad... iskreno rečeno... slabe! Osim ako znogiran svoju Nadalinu i najden si... Vlastu!

A sam san si kriv, vero san. Triba san u početku shvatiti da politika ni rad za opće dobro, nego rad za... svoje dobro! A da san mislja na svoje dobro, ne bin bija dela štupidece tih zadnjih dvajset lit. Namisto da ratujen proti IDS-a, san se moga u njega učlaniti. I biti njigov gorljivi zagovornik. Utemeljitelj IDS-a, šjor Pauleta, je bija ustvrdija da su "Istrijani" narod i nacija. I? Kakove ima veze, ča je ta tvrdnja... bez veze! Ja san triba pojti još dalje u dokazivanju posebne posebnosti nas "Istrijana". I dokaživati da mi "Istrijani" smo toliko posebni da podrijetlo ne vučemo ud nikih tamo australopiteka, sinantrupa, pitekantropa, neandertalaca i sličnih hudoba, ter nakaza. Pa prema temu nimamo nikakve veze z unin tamo Hrvatima! Mi potičemo ud... koze!

Pa da! I zato je ona naš simbol!

Uostalen, ča ni koza simpatičnija ud nikih tamo šimjota, majmuna to jest! A, ja? Bože, koji san štupido bija! Glupan! Uni pametni su po zidima pisali: "Istra – drža-

va!" A ja san za vrime lokalnih izbora pisa svakakve štupidece: "Nemojte da vas koze drže za ovce!", "Koza dlaku mijenja, ali čud nikada!", "Uzalud kozo mekečeš, nikud iz Hrvatske nećeš" i tako dalje. A tek po plakatima z likom čelavega Damira Kajina! Koji se je dramatično, patetično uozbiljila! Kako moj mačak kad sere u moj radić! Pak vizionarski gleda u svitlu budućnost svoje "Istre - države"! A ja san mu na plakate dodava "oblacić": "Ja imam san, ja imam viziju, rasprodati Istru i... uzeti proviziju!"

Nisan na miru pušta ni Paulettu, pa ni kad je iz IDS-a preša u SRP! I pojavija se na plakatima na kojima z rukami pokriva voči: "Što mi to radite od moje Istre!" A ja san doda "oblacić": "Ne, nisam ja kao ostali političari! Kad serem, ne gledam vas u oči!" I da van dalje ne povidan ča san njin sve dela, da još u pržunu, zatvoru to jest, ne finin! A da o mojin člancima i ne govorin!

I zato na pitanje iz naslova, ča se mene tiče, odgovor je: Nikako! Zlobnik će mi reći: "Ne more svaki glupan... postati župan!" E, pa sad... ča ja znan?

U IDS-u su se posvadili Jakovčić i Kajin, okolo te županske fotelje. Jer si je Nino za nasljednika izabra mladega i perspektivnega Flega. A kako Kajin ni... flegmatičan se je jako razjadila. Jer, da je sad konačno red na njemu! Pak su se na kraju ipak složili da svaki IDS-ovac more postati istarski župan, ako... blablabla i tako dalje.

A to znači... i uni koji još viruju da su "Istrijani"... narod i nacija! Pa i uni... koji još viruju u... "Istru – državu!" Eli barem u... "visok stupanj autonomije Istre"!

S kojon hi već dvajset lit zavaravaju i zajebavaju i Kajin i Jakovčić!

E, pa ako je tako, nisan baš siguran da... svaki glupan ne more postati istarski župan!!!

**Vaš Blaž Piljuh, nesuđeni župan
županije "istrijanske"**

HODOČAŠĆE DOMOBRANA JAMI VRANINE IZNAD VELE LUKE: ISPRAVAK POVIJESNE NEPRAVDE DUGE 68 GODINA

Pod motom „Pohoditi, obilježavati, moliti“, u subotu 24. studenoga 2012., pedesetak članova i simpatizera udruge Hrvatski domobran iz Dubrovnika pribivalo je blagoslovu novog spomen-obilježja koji su članovi udruge nedavno postavili po redjame Vranine. Uz brojne žitelje Vela Luke sv. Misu Zadušnicu predvodio je **don Stipe Miloš**, župnik župe svetog Josipa, u spomen na sve ubijene hrvatske domoljube, svećenike, vojnike i civile koje su tijekom studenog 1944. godine tzv. 'osloboditelji', partizani i komunisti, surovo likvidirali i bacili u jamu Vranine.

Pored članova obitelji ubijenih Hrvata, vijke su položili i zapalili svijeće načelnik općine Vela Luka **Boris Žuvela**, u ime Hrvatskog žrtvoslovnog društva i predsjednika **dr Zvonimira Šeparovića**, njegov izaslanik i bivši dožupan **DNŽ Franko Burmas**, te predstavnici udruge Daksa „1944-45“. U ime organizatora komemorativnog spomen-pohoda „Vranine 1944-2012.“, vijenac je položio predsjednik udruge **Željko Kulišić**, koji se načinima obratio prigodnim govorom, podsjetivši ih na strahote koje su prolazili ubijeni domoljubi, žrtve bezumnog režima.

Jama Vranine, nalazi se na zapadnoj strani rta Vranine u općini Vela Luka, na nadmorskoj visini od 60 metara uz greben prema Poplatu. Sam otvor u jamu je veličine 12 m, a u jami je speleološkim istraživanjima iz 1999. i 2004. godine pronađeno mnoštvo ljudskih kostiju i lubanja. Zbog proteka vremena zasad se ne može utvrditi točan broj ubijenih ljudi. Prema šturmim kazivanjima mještana, koji su više od pedeset godina štatali 'ko zaliveni', ili onih koji su osjećali grižnju savjesti, pa su ponešto ipak ispričali, može se ustvrditi da je ubijeno najmanje 70 ljudi, a procjene se penju i do tri stotine. Prema pisanju župnika **don Većeslava Magića** u listu *Kapanelia* župe Vela Luka, što je preneseno u *Dubrovačkom vjesniku* 18. prosinca 2004., jama je služila za egzekucije nepočudnih Hrvata već od 1943. pa sve do 1945., a i kasnije.

Piše:

Željko KULIŠIĆ

Prve žrtve bile su s otoka Korčule, dok su kasnije partizani dovoditi uhićenike iz Konavala, Dubrovnika, Stona i Pelješca. Imo naznaka da je u jami i stanovit broj talijanskih i njemačkih vojnika, ali zasigurno najveći je broj Hrvata katolika. Sigurno je također kako se jama koristila kao masovna grobnica, gdje su se pogubljenja događala najčešće noću. Nesretnike bi dovozili barkom iz Vela Luke, zatim su pješačili do otvora jame, gdje su ubijani tupim predmetima ili živi bacani u utrobu jame.

'Prednost' takovih i sličnih jama bila je u tome što nije trebalo kopati grobne rake. Nesretnike se jednostavno bacalo unutra.

Prema navodima iz knjige *Sve naše Dakse* **Joška Radice**, sam mjesec listopad 1944. odnio je na području Dubrovnika i bliže okolice od Slanog do Molunta preko stotinu života, što su ih jugokomunisti ubili bez ikakva kaznenog postupka, bez pokušaja da se utvrdi njihova možbitna krivnja i bez mogućnosti iznošenja obrane.

Brojni uhićenici otpremljeni su na Korčulu, kako bi se po znanom scenariju obračunalo s njima, bez 'opasnosti od intervencija' ili utjecaja tih sredina, posebno nakon drastičnih i nemilosrdnih smaknuća u Dubrovniku, na stratištima Orsule, Dakse i Boninova.

Dakle, uhićenike bi zatvarali u tri korčulanske zatvora, 'Šilovića dom', hotel

'Praha' i postojeći zatvor. Pripadnici posjednički Hrvatske ratne mornarice bili su u 'Šilovića domu', a civilni većinom u hotelu 'Praha'. Jedan neslužbeni podatak upućuje da su u „pritvoru“ bile 124 osobe uhićene na dubrovačkom području. U korčulanskim zatvorima sve je teklo brzo, ispitivanja i potom likvidacija, početkom studenog 1944. ubijene su dvije skupine zatvorenika, u prvoj 6 i u drugoj skupini 8. Za sve njih nema optužbe, već je u „kratkom opisu“ upisano „ustaša“ ili „ustaškinja“, „gestapovac“, ili „špijun okupatora, rovario protiv NOP-a“.

Javnost je povremeno bila izvješćivana o „presudama“ što ih je navodno donosio Vojni sud dubrovačkog područja, po kojima

su sedmorica građana bili „osuđeni“ na smrt strijeljanjem, uz gubitak građanske časti i konfiskaciju svekolike imovine, bivajući proglašeni ratnim zločincima i narodnim neprijateljima. Također je na području Korčule polovicom studenog 1944. objavljen mali oglas ispisani na pišaćem stroju, kojim je javnost obaviještena o navodnom suđenju skupini mobiliziranih mornara, dočasnika i časnika Hrvatske ratne mornarice, kao i o izvršenoj smrtnoj kazni nad četvoricom njih. Na kraju, obvezatno cinično kao i uvijek: „smrt fašizmu – sloboda narodu!“ U potpisu „Vojni sud“.

Autor Radica je s ogromnom upornošću dolazio do spoznaja kako su spomenuti, ali i mnogi drugi oglasi bili dvojbene istinitosti i kontradiktorni, posebno glede nadnevka i mjesta egzekucije, a sve je to potkrijepio dokumentacijom i izjavama svoje ubijenih.

Jedna skupina od 8 zatvorenika iz Konavala, različite dobi, zanimanja i naobrazbe, optužena je i osuđena na smrt strijeljanjem po jednoj te istoj optužbi: narodni neprijatelji, ustaše, zajednički su surađivali u Konavlima u borbi protiv NOP. Nakon iscrpne analize i iskaza pojedinih svjedoka, gđin Radica u svojoj knjizi novano zaključuje kako je spomenuta skupina ubijena krajem studenog 1944. na Korčuli.

Otok Korčula dugo je vremena bio tajanstven u pogledu utvrđivanja gdje su nestajali zatvorenici iz korčulanskih zatvora. Tek puno godina kasnije postupno su iscurile informacije, saznavala se istina, iako su jugokomunisti čuvali zločine kao najveću tajnu, a svoja zlodjela nikad nisu priznali. Ipak, potvrđujući onu narodnu po kojoj se 'zaklela zemlja raju, da se sve tajne doznaju', vrijedno je prepričati zlu kob jedne žene ubijene u to vrijeme na Korčuli.

Luce ud. Frana Vicević iz Brsečina bila je zatvorena s kćerkom i sinom, koji su kasnije pušteni i prebačeni u Split, a ona je sa skupinom zatvorenika odvedena „na

Vis“, kako su ih lagali, a zapravo su nesretnicu odveli u Velu Luku, da bi njen život bio prekinut u spomenutoj jami. Rodbina, je naime, nakon određenog vremena dobila iz Vela Luke jednu žensku cipelu, tzv. „gondoletu“ pronađenu blizu otvora u jamu Vranine, koja je neprijeporno pripadala ubijenoj žrtvi, njihovo majci.

Umjesto zaključka, ostaje tuga i žal. Neshvatljivo je da nitko od državnih struktura i hrvatskih vlasti nije poduzeo ništa da se točno utvrdi i istraži lokalitet stratišta, broj ubijenih čiji posmrtni ostatci još leže u njima, iako je udruga Hrvatski domobran još 2009. podnijela kaz-

nenu prijavu Županijskomu državnom odvjetništvu u Dubrovniku. Neistražena stratišta obvezuju. *Ona ne smiju biti tabu tema, moraju postati dostupna svima, djeci i starcima, rodbini i putnicima namjernicima, moraju se primjereno istražiti i obilježiti. Na taj način ćemo ispraviti povijesnu nepravdu dugu sedam desetljeća.* Udruga Hrvatski domobran i nadalje će organizirati tradicionalni spomen pohod jami Vranine svake zadnje subote u studenome, kad će se prisjećati svih nevinih žrtava totalitarnoga komunističkog terora, kako se takvi i slični zločini nikad više ne bi ponovili. •

CVIJEĆE ZA UBIJENE STUDENTE

Građanska inicijativa za Hrvatsku bez totalitarističke simbolike Krug za trg još jednom je, 10. prosinca, organizirala javni prosvjed protiv imena zagrebačkog trga koji sada nosi ime maršala Tita. Uzduž zgrade Sveučilišta u Zagrebu, koja se nalazi na trgu, prosvjednici su položili cvijeće u znak sjećanja na studente koje su ubili Titovi partizani ili jugoslavenske komunističke vlasti. Skupštini grada još jednom su uputili zahtjev za promjenu imena trga. Pismom su se obratili Rektoru Sveučilišta u Zagrebu, Senatu Sveučilišta, dekanima fakulteta, Studentskom zboru Sveučilišta te zavičajnim klubovima studenata - s molbom da se sa svoje strane založe da se adresa Sveučilišta promjeni.

*

**Pismo Rektoru
Sveučilišta u Zagrebu**

K R U G Z A T R G
10.12.2012.

Građanska inicijativa za Hrvatsku bez totalitarističke simbolike

Gospodin
Prof. dr. sc. Alekса Bjeliš
Rektor Sveučilišta u Zagrebu
Trg maršala Tita 14
10 000 Zagreb

**Predmet: Adresa Sveučilišta u Zagrebu,
ubijeni studenti**

Poštovani gospodine prof. dr. sc. Bjelišu, Članovi Kruga za trg danas su simbolički položili stotinu bijelih ruža uz ogradu Sveučilišta, sjećajući se studenata koje su Titovi partizani ubili na Križnom putu ili

onih koje su komunističke vlasti umorile u kaznionicama tijekom trajanja Jugoslavije. Uz svaku ružu pričvršćeni su podaci o studentu. **Vladimir Hećimović** (25) iz

Opomena na ogradi zgrade Rektorata

Zagreba bio je apsolvent medicine, a ubili su ga u Mariboru dok je bio uz ranjenike, **Josip Lovrić** (21) iz Vukovara bio je student agronomije, a ubili su ga, skupa s bratom blizancem, na nepoznatom mjestu, **Franjo Magdić** (22) iz Ougulina bio je student šumarstva, za grob mu se ne zna.

S tužnom lakoćom bilo je moguće rekonstruirati sudbine nekoliko stotina studenata i studentica, a riječ je o vremenu kada je na Sveučilištu u Zagrebu, tada jedinom sveučilištu na hrvatskim prostorima, studiralo tek nekoliko tisuća studenata. Poznato je da su akademске godine 1939./1940. bila upisana 6.322 studenta, a, primjerice, 1943./1944. bila su 4.493 studenta. Vjerujemo da su jugoslavenske komunističke vlasti ubile tisuće hrvatskih studenata! A koliko ih je tijekom kasnijih godina zatvarano te na grozne načine mučeno!

Molimo Vas, pa i premda su naša ranija pisma u istom predmetu ostajala bez odgovora, da Sveučilište sa svoje strane pokrene postupak za promjenu imena

Trga maršala Tita, na kojem je sjedište Sveučilišta. Šutnja je gorki teret na uspomeni ubijenih mladih ljudi - studenata i drugih. Prihvatanje adrese s imenom diktatora prešutno je legitimiranje nasilja (i ubijanja studenata!) te današnjim studentima poručuje da je diktatura prihvatljivi oblik državnog života. Korak bi bio u skladu sa željom mnogih sveučilišnih profesora. Njih gotovo dvije stotine je u listopadu prošle godine supotpisalo jedan u nizu zahtjeva Kruga za trg. Potpis su dali i svi profesori koji su bili rektori Sveučilišta od osamostaljenja Hrvatske.

Puno i s poštovanjem Vas pozdravljam,

**Maja Runje, koordinatorica
Građanske inicijative Krug za trg**

Na znanje:
Senatu Sveučilišta u Zagrebu
Dekanima fakulteta
Studentskom zboru Sveučilišta u Zagrebu,
Zavičajnim klubovima studenata
Medijima

Koordinacijski odbor Kruga za trg: Ante Beljo, Zdravka Bušić, Anđa Lovrić, Cinka Mikolčić, Đurđa Puškaš, Maja Runje, Radovan Slade-Šilović, Eduard Spahić, Maja Šovagović, Smiljana Šunde, Zorka Zane, Željka Znidarčić; Obavijesti: tel. 4668137, 091/9578969, 098/1726143; 41 000 Zagreb, Jurjevska 47a (Runje), e-pošta: majarunje@yahoo.com (R) •

RAĐANJE EUROPE (XXIV.)

Tragajući za korjenima, tragovima i plodovima naše Europe stigli smo do pojave pape Ivana XXIII. Dobrog. Ime kojeg današnji povjesničari povezuju s grčkim ocem povijesti Herodotom (oko 484.-425.), komu bijaše poznat zemljopisni pojam Europe. Polazeći odатle proučavanje ih vodi u Staru Grčku, pa preko Sredozemlja u Rimsko carstvo (koje je propalo 476.) i Carigrad – prijestolnicu Istočnoga rimskog carstva koje je pokušavalo obnoviti i sačuvati veliku i bogatu baštinu. Nije mu to u cijelosti pošlo za rukom, ali se smatralo njegovim pravnim nasljednikom i uspjelo opstati sve do 1453.

Davno prije toga Istočno je rimske carstvo izgubilo južni dio Sredozemlja koji bijaše tjesno povezan s europskim pokrajinama, ali se europsko kulturno ozračje nastavilo širiti prema Galiji, Germaniji i Skandinaviji. Granice su se tijekom nadnich razdoblja mijenjale, ali je čuvana povezanost s pojedinim sredozemnim područjima te je ovjekovječena u nazivu Sveto rimske carstvo. Tako se naime bijaše nazvalo kraljevstvo Karla Velikoga. Time se izricao uvjerenje kako ono jamči nadu u budućnost. Unatoč tomu, naziv Europa postupno je iščezavao, ali se ipak vratio na pragu novoga doba i u 18. stoljeću osigurao sebi trajno mjesto,

U razdoblju svoga opstanka, Istočno je rimske carstvo pokazivalo sklonost povezivanju državne i crkvene vlasti. Njegov se vladar tim ponosio ističući kako je on „kralj i svećenik“ te Kristov predstavnik na zemlji. Zalagao se za razvoj misijskoga djelovanja među slavenskim narodima pa je u tom pothvatu imao mnogo uspjeha. Posebno treba spomenuti navještanje kršćanstva među Rusima.

Nakon gubitka Zapadnoga dijela carstva, Rim je dugo bio zapostavljen grad. Nu u njemu je stolovao rimski biskup sa životom predajom o životu i djelovanju prvih kršćanskih apostola i mučenika Petra i Pavla. Tako je postupno rimski biskup jačao ugled predstavljajući se Petrovim nasljednikom. Istodobno je isticana njegova duhovna vlast, dok je vladar bio nosilac svjetovne vlasti.

Turskim osvajanjem Carigrada, mnogi su građani ostavili svoju domovinu i preselili se u zapadni dio Europe. Na taj način pojačan je prodror grčko-istočne kulture, što je ostavilo traga i na razvoj kršćanstva u pojedinim mjestima diljem zapadne Europe.

Piše:

Dr. Vjeko Božo JARAK

Na Zapadu je pak nastala velika promjena u kršćanstvu – ono se podijelilo na protestantski dio (reformirani kršćani, metodisti i prezbiterijanci, te Englezi koji su krenuli srednjim putem) i katolici. Velik potres u razvoju Europe izazvala je i Francuska revolucija. Dakako, uz nju su bila značajna i dostignuća na polju obrta i tehnike, znanosti i filozofije. Pojačan je i ubrzan osjećaj za osobnu i građansko-društvenu slobodu, za jednakopravnost među ljudima. Postupno se razvija i samosvijest pojedinih naroda te nastaju nacionalne države.

Sve su to velike i dalekosežne promjene. Njih prati i podijeljenost koja se javlja po prvi put: oblikovanje i razvoj društvenog uređenja države i državnih ustanova posve samostalno – neovisno o crkvenoj zajednici; država se ne temelji na vjeri u Boga ni na vjerskim zakonima nego na načelima razuma i volji naroda.

Europom se širi val slobodoumlja i javni život izmiče neposrednu utjecaju kršćanstva.

Istodobno islam se učvršćuje. Usavršava se tehnika, otkrivaju i koriste izvori naftne. Raste blagostanje, ali jača i utjecaj vjere. Širi se svijest o vrijednosti islama i njegove moći koja je u stanju osmisiliti ljudski život i na načelima islama izgraditi suvremenu državu.

Europa je doživjela i dva svjetska rata, jedan gori od drugoga, koji su počinjenim zločinima očrnili kršćanstvo i ugrozili vjeru u njegovu moć istinskoga ljudstva.

Postupno je slabila nada u preobražaju europskoga društva. Čule su se krilatice poput one: „Europa je na umoru“.

Započeo je val nove seobe naroda: u Europu dolaze novi narodi; nisu to narodne seobe iz ranoga srednjeg vijeka, ali nastanjuju se promišljene i ustajne skupine, snažnije i živodajnije od starosjedilaca. Postupno se mijenja lice zemlje. Na početku tih suvremenih seoba, govorilo se kako u Europi postoje brojni pojedinci, visoko razvijene osobe, jaka duha i stvaralačke snage. Oni stvaraju oko sebe mala žarišta prožeta duhom Isusova čovjekoljublja. Njima pripada budućnost.

Kao izrazit primjer takvih promicatelja radosne kršćanske nade bijaše papa Ivan XXIII. Dobri.

Ivan XXIII. Dobri (1958.-1963.) postao je papom u svojoj 77. godini. Bijaše to uistinu pravo iznenađenje, tim više što je svojom pojavom i prvim nastupima istinski razveselio Kristovu crkvu i probudio vedru nadu u ljudima diljem svijeta. Ponikao je u brojnoj siromašnoj obitelji – došao je na svijet nakon što su se u obitelji bile rodile tri djevojčice, a nakon njega još 8 djece! Odrastao je u svakodnevnoj oskudici, ali je neprestance doživljavao uzajamne povezanosti i ljubavi. Dobar obiteljski odgoj nastavio se i u dobru školovanju; studirao je teologiju, uspješno završio studij i položio doktorat iz povijesti. U početku je radio u biskupijskom uredu i dječačkom sjemeništu, a potom je

Papa Pio XII.

dugi niz godina proveo u vatikanskom poslanstvu u Bugarskoj, Grčkoj, Turskoj i Francuskoj. Upoznavao je zbilju života, zamršenost međuljudskih i međunarodnih odnosa te stekao veliko životno iskustvo. U svom prvom nastupu oglasio se prizorom Josipa Misirskog koji se kao nepoznat pojavio pred svojom braćom s riječima: „Ja sam Josip – Vaš brat!“. Kad se u svojoj 77. godini pojavio kao rimski papa, bio je, razumljivo, čovjek u poodmaklim godinama, podebeo i pomalo trom, ali blaga pogleda i ljepote andeoskoga glasa; čim se pojavio, pogledao ljudi i progovorio, ozračje se stubokom mijenjalo – sve je neusiljeno postalo blago i milo.

I tako je bilo – uvijek i posvuda. Tako je susretao siromašna radnika u vatikanskim vrtovima i započinjao s njim razgovor kao da se odvajkada poznaju, a tako je primio u Vatikanu Hruščovljevu kćer i njezina muža, urednika poznatih moskovskih novina, gospodina Adžu-beja. Čim se ta vijest pročula, na sve strane množila su se naklapanja o „škakljivim temama“ političke prirode. A razgovor bijaše srdačan, sveden na nekoliko obiteljskih pitanja pa je tako i završio. Oprštajući se sa svojim gostima, papa je uputio dobre želje i pozdrave cijeloj obitelji. Završio je rekavši: „.... Svoju djecu srdačno pozdravite, a moga imenjaka Vanju namjesto mene poljubite!“

Papa je još u svojoj mladosti shvatio samo jedno: jezgra je naše vjere beskrajna Božja ljubav koju nam je Bog darovao u Isusu Kristu! To je ono jedno što stoji iznad svega i u svemu. Ispunjeno tom vjerom, papa Ivan XXIII. Dobri nije znao i nije ni mogao postupati drugačije.

Nadahnut tom vjerom, preuzeo je crkvenu zajednicu u Veneciji 1952., a odatle je 1958. – nakon smrti pape Pija XII. – došao u Rim i bio izabran za rimskoga papu. U poodmakloj dobi sve je iznenadio svojom pojavom i svojim prodornim duhom kojim je pronicao zbilju života u svijetu i kršćansko poslanje u njemu. Ukrzo je u njemu sazrela velika zamisao: pripremiti i održati opći kršćanski sabor. Njemu se nisu u prvom planu nametale, kao mnogima, „zablude modernoga doba“, nego vjerna spoznaja zbilje i kršćanskoga poslanja u njoj. Bio mu je očit jaz između svijeta i kršćanske vjere, jaz koji se produbljuje između Katoličke crkve i drugih zajednica – ne samo one najveće zajednice nezadovoljnih ljudi nego i vjerskih i, štoviše, kršćanskih zajednica. U spletu svih tih pojava, papi je bilo jasno: kršćanstvo, a najprije Katolička crkva, mora upoznati pravo stanje povijesnoga trenutka i osposobiti se za kršćansko poslanje u njemu. Otud naziv „osuvremenjenje“. Udivljenja je vrijedna papina briga kako bi na saboru sudjelovali svi katolički biskupi, najspremni poznavatelji kršćanstva i cjelokupne teologije, suvremenoga svijeta i teških prijepornih pitanja u njemu, zatim brojni iskusni i pouzdani vjerni promatrači zbivanja na saboru te ugledni gosti – predstavnici drugih vjerskih zajednica. Kako su se odvijale pripreme i kako se vodio raspored i red u radu sabora, stvarala se neosporna prosudba: Drugi vatikanski sabor bio je najveći sabor u povijesti Katoličke crkve.

Što se događalo nakon toga, predstavlja veliko zasebno pitanje. Ovdje treba stati i još jednom promotriti pojavu i značenje pape Ivana XXIII. Dobrog!

Promotrimo li to pitanje u svjetlu suvremene psihologije i filozofije vjere, možemo ukratko reći:

Pojam kršćanske zbilje, u užem i širem opsegu, cilja prvenstveno na jezgru vjere. I to treba snažno istaknuti! Optereti li se brojnim pojedinostima, nerijetko se pogoduje zamagljivanju jezgre vjerovanja i ujedno se i nehotice ubija njezin svjesni i osobni karakter. Vjera je u kršćanstvu uvijek osobni odgovor „slušatelja Božje riječi“ kojim jasno i odlučno svjedoče kako su spremni – ovdje i sada – prihvati Božju poruku i u životu je provoditi! Nikada to ne može biti nešto što se, eto, događa naknadno ili prigodice! Vjera pogoda čovjeka u srži njegova bića i čini ga odgovornim u cijelosti njegova života pred Bogom koji je Beskrajan i Bezuvjetan. Dublji pogled u zbilju čovjekova bića, a napose u njegovu duhovnost, u osobnosti i čovječnost čovjeka, u raščlambu njegove slobode, grijeha i smrti, usamljenosti i zajedništva, dovodi do zaključka: čovjek je u razvoju, on je prolazan i smrtni, ali živi uvijek u ozračju koje ga usmjerava prema Beskonačnom i Vječnom. Njemački filozof Bernhard Welte kratko je rekao: čovjek je konačno biće u Beskonačnom.

U spletu razmišljanja, pojava pape Ivana XXIII. Dobrog postaje razumljiva, uvjerljiva i prihvatljiva.

Time je rečeno kako i njegovo navještanje i svjedočenje poruke Isusa Krista, koja je u svojoj jezgri objava Božjega čovjekoljublja, postaje vjerodostojnom i nedvojbenom. Na taj način širi se čovjekovo obzorje i otkrivaju preduvjeti za kršćansku vjeru i dodirnice koje odgovaraju čovjekovu biću u cjelini gledano.

Na to nas upućuje i promatranje povijesti! Uvid u cjelokupnu pojavu i djelo Ivana XXIII. Dobrog moguće je promatrati kao jedan cjelovit povijesni događaj, ali se ne mogu mimoći njegove poveznice s Isusom Kristom i njegovom vjerskom zajednicom tijekom povijesti. Kršćanstvo nije povijesno zato što se, eto, dogodilo u povijesti i utemeljenoj na povijesnoj zbilji koju nazivamo Isus Krist nego i zato što je jednom zaista ušlo u povijest i u povijesti nastavilo djelovati crpeći snagu iz svoga izvora, iz osobe i djela Isusa Krista. I to u sveukupnu svom zamašaju kao očevidno, povjerljivo i uvjerljivo čovjekoljublje koje je neodoljivo blistalo

Papa Ivan XXIII. Dobri

na Isusovu licu. I to je neosporno! Čovjekoljublje Ivana XXIII. Dobrog živa je slika čovjekoljublja Isusa Krista.

To je neosporna povijesna prosudba nakon pedesetak godina što nas dijeli od njegove smrti!

Daleko bi nas odvelo ako bismo sada u tom svjetlu pokušali promotriti današnje kršćanstvo. Nu, to možemo učiniti u pogledu na hrvatski narod, odnosno Katoličku crkvu u njemu.

Poči ćemo od veličanstvenoga događaja ostvarenja samostalnosti i slobode hrvatskoga naroda. To su za svaki narod teško nadoknadive vrijednosti. I njih je trebalo platiti. Hrvatski je narod spremno to učinio. U tome je neprocjenjivu pomoć pružilo hrvatsko iseljeništvo. To je činjenica koju treba isticati sve do sudnjega dana! A pojedine slabosti i upiranje prstom u njih, u zbilji su nevrijedne spomena, osim što se njihovim isticanjem zlonamjerno želi unijeti sumnja i nastaviti s podjelama u narodu. Isto treba reći i o nespretnim pokušajima ne bi li se u narodu posijala sumnja u sve vrijednosti od kojih jedan narod može živjeti: nenadoknadić obitelji, vjeru u Boga i na njoj utemeljena zajedništva, vjere i ljubavi spram svoga naroda i, dakako, svih ljudi s kojima narod živi.

Naš bi, dakle, zadatak ovdje bio: svratiti pozornost na stanje Katoličke crkve u sadašnjem povijesnom trenutku.

Neosporno je Katolička crkva, u cjelini gledano, njezini službeni predstavnici od onih na najnižoj do onih na najvišoj društvenoj razini, odigrala svoju ulogu veoma dobro i na taj način pomogla svome narodu u ostvarenju stoljetnoga sna i svoje našušne potrebe. Pratimo li otada pa dosada

usud svoga naroda i sve ono što se u njemu i s njime događalo, onda valja reći:

- Naš je narod u ratu stradao, ali je – ostvarivši slobodu – dobriim dijelom razočaran s izostanka plodova svoje borbe za samostalnost, nastavio stradati i – izumirati! Više ih je izumiralo nego li se radalo; više ih je iseljavalo nego li se u svoju zemlju vraćalo. A ta kobna zbivanja pogibeljno su se odražavala na uvećanje potomstva kao i na školovanje djece i mladeži.

Sudjelovanje našega iseljeništva u ratu nije ojačalo ni učinilo trajnom i blagotvornom povezanost Hrvata u domovini i onih u zemljama diljem svijeta. Olako je ta životadna povezanost zanemarena i prepustena smrtonosnoj šutnji, odnosno nedjelotvornosti.

- Tijekom razdoblja komunističke vladavine, Katolička je crkva uporno potiskivana iz javnoga života. Velik dio njezinih službenika, možda i nesvesno, prihvatio je posljedice takva nastojanja i ostajao zbijen u crkvu i sakristiju, dopustio je da se cjelokupni civilizacijski i kulturni život u narodu odvija bez vidna njegova učinkovita sudjelovanja. S dobitkom slobode, to se stanje donekle izmijenilo, ali bez velika učinka.

Štoviše! Dobija se uvjerljiv dojam kako Katolička crkva kod Hrvata u svim krajevima zaostaje za stremljenjem i dostignućima na svim područjima civilizacijskoga i uljudbenog života!

Možemo to pokazati na dva primjera: gradnja i uređenje novih crkava te navještanja kršćanstva koje bi bilo na razini suvremenih teoloških dostignuća. Mnogo je naših crkava porušeno u domovinskom ratu, ali su u većini slučajeva sagrađene nove. One su više-manje s gledišta suvremenoga građevinarstva i umjetničkog dometa ispod osrednjosti, a neke su pravo ruglo. Slušamo li propovijedi, čitamo li crkveni tisak, teško bismo mogli naslutiti kakav je razvojni zamah doživjela biblijska znanost, a on je veličanstven.

Ukratko treba reći:

*Katolička crkva u Hrvata svojim sadašnjim stanjem i raspoloživim službenim osobljem **nije u stanju** zaustaviti izumiranje hrvatskoga naroda i napraviti*

Otvaranje Drugoga vatikanskog sabora u Rimu, 11.X.1962.

preobražaj koji bi ga iz mrtvila podigao u život vjere i njezina životadnoga zamaha – nalik onom što ga je posvjedočio papa Ivan XXIII. Dobri!

Potrebni su veliki i očigledni zahvati kako bi se u svijesti katolika probudila nuda u zbilju istinskih promjena!

Kao prvo, trebali bi neki naši biskupi bez imalo krvznanja zahvaliti se na dužnosti i ukloniti se s mesta na kojem su bili godinama, a nisu pokazali ni na jednom području učinkovitost koja bi zaustavila izumiranje naroda kao ni pad njegova vjerskog osvjedočenja. Tu je, dakako, moguće osporavati ispravnost prijedloga! Vrlo se često ističe potreba molitve i pouzdanja u Božju pomoć. Sve je to dobro i lijepo, ali to ne će zaustaviti propast naroda i njegove vjere. Nekoć je kršćanstvo cvjetalo i u onim zemljama u kojima ga danas nema ni za lijeka! A i oni su se Bogu molili!

Ispravnost iznesena prijedloga potiču uvjerljivo i neki primjeri novih biskupa koji su došli na čelo mjesnih biskupija u

našem narodu! Njihovu učinkovitost treba javno razglasiti!

Na drugom mjestu, svjesni svoje nedostatnosti, naši bi se svećenici i crkveni dostojači mogli okrenuti oko sebe i spoznati kako smo mi narod u kojem žive ljudi visoke kulture i snažne osobne vjere, ljudi svjesni svojih mogućnosti kao i potreba svoga naroda. Oni bi se rado odazvali pozivu i uvrstili u red promicatelja života i napretka vjere u našem narodu. Treba ih pozvati kako nitko ne bi imao ispriku: „Nitko nas nije unajmio“. (usp. Mt 20, 7)

Riječ je najprije o akademima. U Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti ima do 160 redovitih članova, do 160 dopisnih, te 100 članova suradnika. Sve su to vrhunski znanstvenici koji predstavljaju 9 razreda znanosti i umjetnosti. Kad bi se samo 10 posto odazvalo pozivu i posredstvom crkve nastupalo u narodu, bila bi to neprocjenjiva dobit za narod, za njegovu kulturu i njegovu vjeru. Njima treba pribrojiti brojne sveučilišne profesore, vrhunske umjetnike i književnike. Posve je sigurno kako bi se među svima moglo pronaći dosta izvrsnih suradnika za cjelokupan kršćansko-uljudbeni rad u narodu.

Ako bi se to dogodilo, ojačao bi se zdrav poticaj među svećenicima te bi bilo očekivati kako bi se podigla razina i njihova djelovanja. No, neovisno o tome, došlo je doba u kojem treba raditi na uvođenju u svećeničku službu slobodnih građana kao i ženskih osoba. Svećenički stalež postupno, ali istinski, propada – smanjuje se njegov broj i njegova vrsnoca; vrsnoca je zapravo rijetkost, a teško ju je održati.

Taj je vid crkvene djelatnosti trebalo početi prije mnogo godina; sada je kasno, ali još uvijek nije prekasno. Zamisliti se treba na primjeru Njemačke. U godini 2010. bilo je oko 250.000 javnih istupa iz crkve. Tomu je nedvojbeno pomogao i smanjen broj svećenika i time ograničena mogućnost neposredna djelovanja u narodu. Ako jedan svećenik služi 2-4 župe, nemoguće je udovoljiti i najosnovnijim svećeničkim obvezama.

Kod nas, povrh svega, svećenička djelatnost ima suženo polje rada i vezana je uglavnom uz uobičajenu vrst posla. A to nije ni u davno doba bilo dosta, suvremena se pak pastva nikako ne može zamisliti bez provjerenih i svestrano pripredmljenih pastoralnih radnika.

Dvije su posebne skupine naših vjernika kojima se duguje i posebna pažnja. To su naši radnici izvan svoga zavičaja i to su naši prognanici. I jedni i drugi predstavljaju splet posebnih zadataka koje bismo trebali uzeti u obzir pri planiranju svojih obveza. Neka su pak pitanja iz toga područja posve zanemarena.

Za cijelokupno svećeničko djelovanje u našem narodu ne postoji uzajamna djelatnost. Nije posrijedi samo podijeljenost među pojedinim biskupijama nego i više-manje ostavljanje širokog područja pojedinim župnicima na volju. Upadni su

nedvojbeno, Radosne vijesti – poruka vjere u Božje beskrajno čovjekoljublje koje je namijenjeno svim ljudima. Ako se pod tim vidom promatra njegovo štivo, onda se bjelodano pokazuje kako se taj primjer ne slijedi vjerno; list je često pretrpan štivom koje je posvećeno brojnim pitanjima što bi se mogla svrstati u religijsko ruho koje nerijetko više zasjenjuje nego što ističe kršćansku vjeru. Uzmimo kao primjer urednikov uvodnik. On se redovito obraća državnim ustanovama, i to prvenstveno onim vrhunskim. Može se reći kako on to čini vješto i uvjerljivo.

Pa ipak treba se nad tim zamisliti. Nije to izvorna kršćanska zadaća. Ako uzmemmo u obzir da je na čelu država vodstvo koje je odmijelo pobjedu na slobodnim izborima; ako je to vodstvo, kao sada, izrazito nekršćansko, slobodoumno, dje-

Papa Ivan Pavao II. u posjetu Hrvatskoj

primjeri neslućenih promašaja na polju gradnje i uređenja crkava – bez znanja i ukusa, bez svijesti odgovornosti, čine promašaje koje je teško u sto godina popraviti.

Posebno poglavje predstavlja crkveni tisak. On je brojan, ali je sumnjive vrijednosti ili, u mnogo čemu, nema uopće vrijednosti. Posebnu nelagodu izazivaju primjeri u kojim se kušaju u narod progurati tiskovine s određenoga prostora, dok se pritom potiskuje *Glas Koncila*.

Glas Koncila je u našim okolnostima ipak „najbolji“. Nu nije bez primjedbi koje bi trebalo razmotriti. On bi trebao biti u službi kršćanskoga navještanja. I to,

tinjasto je misliti kako će ono uvažiti što im pišu kršćanske novine. Mi se moramo okrenuti sebi i svom ključnom zadatku: naviještati Božje čovjekoljublje, i to prvenstveno ističući djela kršćanskoga čovjekoljublja ovdje i sada! I u tome dati prostora najpoznatijim i najspesobnijim predstavnicima vjere iz crkve i naroda. Čemu, na primjer, za Božić dati prostor svim biskupima, a ni jednom jedinom svjedoku vjere iz naroda!?

Krivo je misliti kako se ijedan težak zadatak vjere i naroda može govorom riješiti. To mogu učiniti djela vjere, a ne riječi, bilo čijih – pa ni biskupovih.

(Svršetak)

PO ŠUMAMA I GORAMA

*Po šumama i gorama
naše zemlje ponosne,
idu čete policjota
novi namet donose!*

*Na pečurke i vrganje
izmisliili porez sad,
opet neko novo sranje
opet neki novijad!*

*Jer u vladu sad ne sjede
mudri intelektualci,
uskrnsuo Franjo Tahi
i s njim novi feudalci!*

*Neka znadu ti pljačkaši
da će sa mnom zgubit rat,
jer za gljive što uberem
ne će im ni lipe dat!*

*Po šumama i gorama
sad su gljive otrovne,
a godine što dolaze
biti će nam... olovne!!!*

Vlado JURCAN

KRIŽ

*Život bez križa
Život s križem
Smrt bez križa
Smrt sa križem*

*Život i smrt
patnja
težina života
u križu je spas*

*Samoća
strah
zaboravljen od ljudi
u križu je spas.*

Mihovil ČIRJAK

NAŠ NUTARNJI SVIJET (10)

DOSTOJANSTVO

Čovjekova duša udružuje dva svijeta, duhovni i tvarni. Dvojnost čovjeka čini i crvom i gospodarom. Svjestan je svoje zbrke. Stižu ga muke i patnje, ne razumije razloge, no ipak, osjeća da njegov životni put može postati vrijednim. Praznini suprotstavlja trud i želi postići puninu. A ići prema punini, osjećamo, stoji u vezi s dostojanstvom. Povjerenje u vlastite snage, procjena da razumijemo zakone ljudskog stanja, izvjesnost da ćemo rasti, vjera da je čudoredna krepst moguća - sve to pretpostavlja dostojanstvo. Čovjek je jak ako u njemu raste dostojanstvo i ako on raste u dostojanstvu – kao žilava vrba iz vode ili kao val što buja na snažnoj buri.

Ali, što je, točno, dostojanstvo? Obično vjerujemo da je riječ o *nedodirljivom* svojstvu koje nas čini svjesnima vlastitih granica i tjera nas da ih nadiđemo. Osobito da preuzmimo odgovornost i održimo što veću podudarnost etičkih vrijednosti te životne prakse. Obvezuje i ljude među-

Piše:

Maja RUNJE, prof.

sobno, pa tako i društvo, a na osobit način i državu u odnosu prema pojedincu. Pojam ljudskog dostojanstva i obveza njegova čuvanja stoga su usidreni u zakonima mnogih država i u velikim deklaracijama međunarodnih tijela.

U koncepciji pojma, osobito na točkama koje pokušavaju opisati nedodirljivost ljudskog dostojanstva, skriva se, međutim, razaznjemo, i određena napetost. Jer, ako je dostojanstvo u čovjeku samom, nedodirljivi dio čovjeka, zašto ga je potrebno *ciniti* nedodirljivim? Napetost je vrlo snažna u teškim pitanjima početka i kraja čovjekova života, u kojima jedni dostojanstvo spominju u jednom smislu, a drugi u potpuno suprotnom. U ranim komentarima prvog članka njemačkoga Osnovnog zakona koji govori o nedodirlji-

vosti ljudskog dostojanstva, čitamo: *Svaki čovjek je čovjek temeljem svoga duha koji ga uzvisuje nad neosobnu prirodu i čini ga sposobnim da bude svjestan sebe, da izabire svoj put i uređuje svijet* (**Günter Dürig**). Noviji komentari, dijelom radovi istih teoretičara državnog prava, o istom članku kažu: *Svi ljudi imaju puno pravo na dostojanstvo, no načini i opsezi zaštitne otvoreni su za diferenciranje*. Zar ideja ljudskog dostojanstva nema konstantnost? Zar je relativna?

Pojam dostojanstva poznavali su Grci i Rimljani, no puno značenje dobilo je u kršćanstvu, u vjerovanju da je čovjek stvoren na sliku Božju, da s Bogom može stupiti u razgovor. Dostojanstvo se često definiralo i tako što je u središtu razmišljanja bio samo čovjekov razum. **Hegel** je pisao da postoje razlozi da o sebi mislimo uzvišeno zato jer smo duh, a **Fichte** da bismo pred vlastitom veličinom trebali upravo drhtati. Ključna razmišljanja raz-

SAVJET LIJEĆNIKA ZATO, BRAĆO, (NE)PIJMO GA!

Piše:

**Dr. med. Drina
BLAŽEKOVIC-SOJČIĆ**

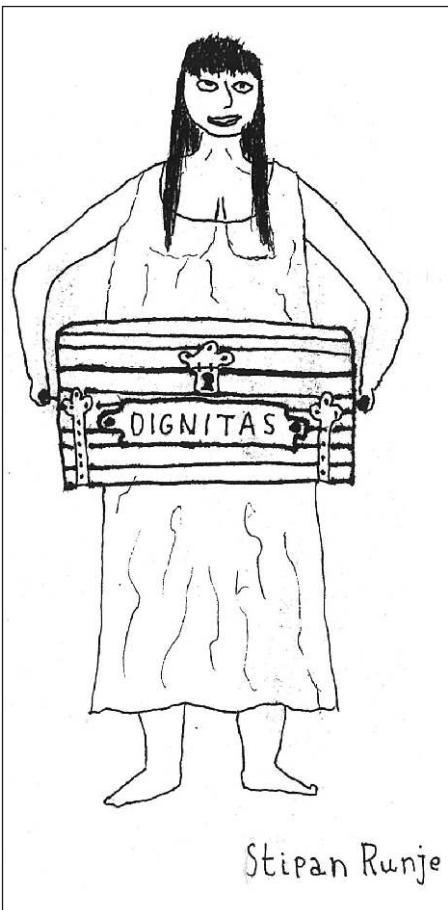
Žudnja za alkoholom ili čak ovisnost o alkoholu često se i ne opaža. Pogođeni ni sami sebi ne žele priznati da imaju teškoća, pa problem čak ni sami ne prepoznaju. Uživanje alkohola, čak i u velikim količinama, kod nas je još uvjek društveno prično prihvaćeno – sve dok ne dođe do vidljive socijalne, egzistencijalne i zdravstvene katastrofe. Gubitak zaposlenja zbog čestih izostanaka s posla ili zbog pogrešaka pri poslu, teškoće u braku, problemi djece, psihičke promjene, nasilje u obitelji ili u društvu, učestale nesreće na poslu ili u prometu (25% svih prometnih nesreća uzrokovane su prekomjernim uživanjem alkohola!) te gubitak vozačke dozvole dovode možda konačno do osvješćivanja.

U Bibliji, u Starom zavjetu piše *Vino neka veseli srce ljudsko!* Zašto ne! Pitanje je samo, kako često i koja količina! Odmah treba naglasiti da ne postoji konzumiranje alkoholnih pića bez rizika, ma što

ljudi tvrdili sami sebi ili drugima. Od ovisnosti je osobito ugrožena mladež. Također su jako ugrožene i žene, budući da su fiziološki *prikraćene*, jer imaju manji udio tjelesne tekućine prema težini, a također i manji kapacitet jetara što se tiče enzima koji razgrađuju alkohol. U slučaju da piju, žene stoga češće obolijevaju od oštećenja jetara, mozga i srca. Ne smiju se zaboraviti niti opasnosti za nerođenu djecu. Može doći do alkoholne embriopatije, smetnji tjelesnog i psihičkog razvoja te do nepreživljavanja preranog poroda. Inače, odnos alkoholičara muškaraca i žena je tri i pol prema jedan, što je društveno i tradicionalno uvjetovano.

Alkohol je sredstvo za uživanje s visokim potencijalom za ovisnost, opojno

sredstvo s velikom mogućnosti zlorabe te otrov za sve tjelesne stanicu. Kao sva sredstva koja djeluju na živčani sustav, dovodi često i brzo do navikavanja, jednakako kao i lijekovi protiv bolova ili lijekovi za spavanje. Vremenom je stoga potrebna sve veća doza da bi se postigao isti učinak. Mnogi alkoholičari možda nisu vidljivo pijani, ali tijelo se truje. Alkohol spada u česte uzroke raka u usnoj šupljini, jednjaku, grkljanu, želucu i jetrima. Upala gušterice je u polovici slučajeva uzrokovana alkoholom. Poznate su i promjene u jetrima – masna degeneracija jetara, kronične upale, alkoholna ciroza. Kod kroničnih alkoholičara česte su i promjene mozga, s atrofijom i demencijom, a također i psihičke promjene, poput agresivnosti, bolesne ljubomore, depresije i suicidalnosti. Treba spomenuti i činjenicu da je očekivana životna dob alkoholičara 15 do 20 godina niža negoli kod ostalog pučanstva.

Stipan Runje

vio je **Kant** sa svojim moralnim zakonom te načelom *Djeluj tako da postupaš s ljudima, sa sobom i sa drugima, na način da ljudsko uvijek trebaš kao cilj, nikada kao sredstvo te isticanjem nužnosti poštivanja dostojanstva čovjeka budući da je čovjek razumno i slobodno biće. Ali, ima puno drugih koji nas spuštaju na tlo. **Monta-***

igne u svojim fantastičnim *Esejima* čovjeka opisuje kao nesretno biće koje si samo umišlja da ima božja svojstva, a nije drugačije od ostalih živih bića. Još je gorče poslušati suvremene američke biologe koji dokazuju da su se ljudski preci prije šest milijuna godina višestruko križali s čimpanzom te da smo vrlo srođni. U tom smislu naše dostojanstvo nije oduvijek, a nije ni bitno drugačije od životinjskog – mada svatko od nas osjeća da vrsta dostojanstva uistinu pripada i životinjama, pa čak i biljkama, vodi i kamenju. Pripada, naravno, i mrtvom čovjeku, i onda kada je samo prah i uspomena.

Zanimljivo je razmišljanje austrijskog filozofa i židovskog teologa **Martina Bubera**, koji je pisao o dostojanstvu koje je prispodobio vezi koju zove *Ja-i-Ti*-veza nasuprot *Ja-i-Ono*-vezi. *Ja-i-Ono*-veza stav je koji se ne želi zadržavati u stvarnosti drugoga, osobito ne u onom dijelu u kojim je moguće saznati kako se *Ono* osjeća. *Ono* reduciramo na stvar. U *Ja-i-Ti*-vezi, koja nije uvijek moguća – ni najbolji među nama ne mogu uvijek biti potpuno uspravni te otvoreni za druge - no kojoj je uvijek moguće težiti, svojim se bićem obraćamo svijetu i drugom čovjeku u punom odnosu. Ljude uzimamo ozbiljno, osobito one koji rade teške fizičke poslove ili one koji su bez posla. Zabrinuti smo za siromašne, zalažemo se da se u svijetu ukloni mučenje i smrtna kazna, tražimo da tržiš-

no gospodarstvo bude socijalno, kritični smo prema konzumu ili, ako ne možemo više, hrabrimo žalosnog prijatelja sve dok mu ne bude bolje ili obilazimo starog susjeda. Ljudsko dostojanstvo je u tom smislu princip koji potiče na ideal dobre egzistencije ljudskog roda, suma svih osnovnih i svih ljudskih prava.

Dostojanstvo je možda ipak moguće najbolje identificirati na jednostavan način, običnim poniranjem u sebe. Svatko može osjetiti da je to dah u zlatnoj škrinjici u našem središtu, baš u onoj u kojoj je i supstancija po kojoj jesmo. Ondje je trajno, a teži da označi što je u našem biću sposobno za ponos i čestitost, osobito u teškim prilikama. Isijava da oplemeni samo biće, uljepša naš život i život ljudi koje volima. Želi pospremiti i cijeli svijet! Na kraju, dostojanstvo je moguće opisati i potpuno jednostavnim riječima. Joso Vrkljan, **Budakov** Kresojić, govori sinu Nikoli koji se našao u krajnjoj opasnosti te pred strašnom nepravdom mora bježati od kuće, u koju se nikada više, zna unaprijed, ne će moći vratiti. Riječ je o vremenu sredinom 19. stoljeća. Za pravdu i slobodu morat će se boriti izlažući život. Otac Joso kaže ovako: *Nikola, sine, ti znaš... Kresojić ne daje svoj obraz, pa da stoji stotine glava. Nema nego naprid. Naprid, pa što Svmogući priopusti, i dokle bude moguće i ugodno nebesima.*•

Ranije smo već govorili o velikoj štetnosti nikotina za pušače i njihovu okolinu, međutim socijalna šteta od alkoholizma je čak i znatno veća. Alkoholizam pogoda cijelu obitelj. Svi članovi obitelji se psihički promijene, žive u iskrivljenoj realnosti, postaju koalkoholičari. Žene lažu da bi prikrale alkoholizam muža, dječa ponekad moraju ići kupovati piće za oca. Brakovi se često raspadaju, a djeca i sama češće kasnije postaju ovisnici. Svim članovima je stoga potrebna psihološka pomoć. Pitanje je koja je količina alkohola problematična. Niski rizik je 30 do 40 grama čistog alkohola za muškarce, a 20 grama za žene, na dan. Riskantno je 40 do 50 grama, odnosno 20 do 30 grama, a opasno je 60 do 120 grama, odnosno 80

grama. Sve više od 120 za muškarce, odnosno 80 grama za žene je visoki i opasni konzum. S niskim rizikom se za muškarce može tolerirati čašica (0,4 decilitra) žestokog pića ili četvrt litre vina ili nešto više od pola litre piva, a za žene do dvije trećine istih količina.

Uvjek treba znati da i manje količine mogu dovesti do ovisnosti. Ima međutim ljudi koji uživaju opasne i velike količine, a da nisu ovisni. Razlika je u tome da ovisnici moraju pitati da bi održali razinu alkohola u krvi, jer padom razine na kon desetak sati počinju patiti od apstinentijskog sindroma. Sindrom se izražava znojenjem, ubrzanim kucanjem srca, povišenim tlakom, drhtanjem prstiju te

smetnjama koncentracije. Najteža i životno opasna pojавa je delirium tremens, tijekom kojega nastupaju dezorientiranost, osjećaj straha, veliki nemir i zastrašujuće halucinacije – s bijelim miševima, kukcima ili pticama.

Tko je jednom bio ovisnik, ostaje to cijelog života, jer izlječenja nema. Nakon liječenja potrebno je suzdržavanje, bez iznimke. Pri tome su važni klubovi liječenih alkoholičara i njihovih obitelji.

Koji je zaključak? Ugodno je i društveno prihvatljivo civilizirano uživanje u čaši(c) kvalitetnog pića, no s mjerom te ne prečesto i ne stalno. Zato, braćo, sretan Božić i blagoslovljena nova godina. U zdravlju!•

U POVODU 150. OBLJETNICE STRANKE PRAVA I 115. OBLJETNICE SMRTI OCA DOMOVINE DR. ANTE STARČEVIĆA

KRONOLOGIJA PRAVAŠTVA (XX.) - ISPRAVCI I DOPUNE

U ovome, posljednjem nastavku Kronologije pravaštva nalaze se ispravci i dopune. Zahvaljujem čitateljima na razumijevanju i molim da ispravke i dopune smatraju sastavnim dijelom Kronologije.

• **1. I. 1527.** U Cetinu (današnji Cetin-grad južno od naselja Cetingrad) staleški Sabor Kraljevine Hrvatske izabrao je Ferdinanda Habsburškog za hrvatskog kralja.[1] Događaj od iznimne važnosti za hrvatsko državno pravo, zbog čega su se Ante Starčević i ostali pravaši često pozivali na tu krunidbu i habsburško nepoštivanje tada sklopljenog ugovora između hrvatske nacije (hrvatsko plemstvo) i Habsburgovaca.

• **11. III. 1712.** Hrvatski sabor je usvojio zaključak (čl. VII.) – Hrvatsku pragmatičku sankciju – kojim je osigurano naslijedno pravo na hrvatsku krunu ženskim članovima obitelji Habsburg. Inače, često se pogreškom navodi 9. ožujak kao datum usvajanja čl. VII. Međutim, tog dana je „samo“ započelo zasjedanje Sabora i rasprava spomenutom pitanju. Ova Pragmatička sankcija (i spomenica za njeno objašnjenje od 15. ožujka) bila je „izraz cjelokupnosti Trojedne kraljevine i njezine povjesne državnosti“. Osim toga u njoj su spomenute i slovenske zemlje, u smislu da će se Hrvatska podvrći „onoj i onakvoj ženskoj lozi od preuzišene krvi austrijske, koja će imati nesamo Austriju nego i pokrajine Štajersku, Korušku i Kranjsku, a stolovat će u netom pomenutoj Austriji“.[2] Time se – prema shvaćanju pravaša i njihovih slovenskih saveznika (katoličkih narodnika, ali i liberala) – zahtijevalo „narodno jedinstvo i s braćom Slovincima“.[2] Hrvatska pragmatička sankcija spominje se i u Programu Stranke prava iz 1894. Štoviše, to je u Programu jedini izričito spomenuti dokument iz mnoštva dokumentata i isprava važnih za hrvatsko dr-

Priredio:

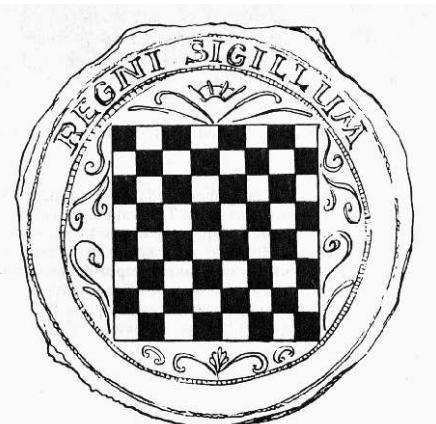
Mladen KALDANA

žavno pravo, pa i to govori o važnosti Hrvatske pragmatičke sankcije.[3]

• **10. VIII. 1852.** U Klani je rođen Matko LAGINJA, pravaški političar i hrvatski ban. Umro je u Zagrebu 18. ožujka 1930. Po obrazovanju pravnik, javnosti je najpoznatiji *pionir pravaške misli u Istri i na Kvarnerskim otocima* (Cres, Lošinj i Krk). Njegovim djelovanjem širilo se pravaštvo u Istri na uštrb Strossmayerovog (jugo)slavenstva. U tom kontekstu važno jest ponoviti da je *Istra bila prva hrvatska zemlja gdje se pojavilo pravaštvo nakon banske Hrvatske*. Laginja je imao važnu ulogu u transformaciji Vjekoslava Spinčića iz „strosmajerovca“ u starčevićanca. Laginja postaje starčevićanac tijekom školovanja u riječkoj gimnaziji. Kao istarski pravaš bijaše zastupnik u bečkom Carevinskom vijeću, gdje je postao i dopredsjednik Jugoslavenskog kluba (*Svibanjska deklaracija* 1917.). U svim pravaškim raskolima (1895., 1908. i 1913.) svrstao se među frankovačke protivnike. Kao milinovac i predstavnik Istre bio je u Vrhovnoj upravi (jedinstvene) Stranke prava i Narodnom vijeću SHS-a. Delegiran, odnosno izabran za člana Privremenoga narodnog predstavništva, odnosno Ustavotvorne skupštine. Kao čelnik Hrvatske zajednice (HZ) postavljen je za hrvatskog bana u veljači 1920. Deset mjeseci kasnije morao je otići s položaja zbog slaboga izbornog rezultata HZ-a i izostanka odlučnog istupa „u pravcu suzbijanja Radićeve akcije“. Laginja je kao ban djelovao u korist proganjanih pristaša H(P-R)SS-a i HSP-a, premda se nije baš slagao s politikom tih stranaka.[4]

• **11. XII. 1863.** U varaždinskoj pravaškoj obitelji rođena je Marija KUMI-

ČIĆ rođ. Maršić. Umrla je u Zagrebu 22. veljače 1945. Supruga Eugena Kumičića bila je istaknuta pravašica, društvena djelatnica, novinarka itd. Njegovala je ostatjelog i bolesnog Starčevića te bila svjedokinja njegove predaje stranačkog vodstva Josipu Franku.[5] Marija Kumi-

Pečat na Cetingradskoj povelji iz 1527.

čić surađivala je u raznim pravaškim listovima, npr. *Hrvatskoj Vili*, *Hrvatskom Pravu*, *Katoličkoj Dalmaciji* i *Hrvatskoj Kruni*; a s poznatim frankovačkim književnikom Milanom Ogrizovićem napisala je *Propast kraljeva hrvatske krvi*. Vrsnom i žestokom polemičarkom pokazala se u obrani *Kraljice Lepe ili propast kraljeva hrvatske krvi* – djela pokojnog supruga. Fran Binički[6] je napao to djelo kao tobože „nekatoličko, nehrvatsko i nemoralno“ i zajedno s Krstom Pavletićem (*alias* Pavle Krstinić) je postavio pitanje plagijata.[7] Marija Kumičić je vrlo značajna osoba u borbi za važnu ulogu žena u hrvatskom društvu, uključujući i politiku. Mogli bi reći i da je svojevrsna naslijednica Marije Fabković. Aktivna je bila već kao mlada supruga u pravaškim „gospojinskim odborima“, da bi kasnije (1921.) osnovala društvo „Hrvatska žena“, koje je bilo od velike važnosti na svim poljima hrvatskog društva (humanitarno, socijalno, kulturno i prosvjetno). Marija Kumičić je do zadnjeg dana života radila za

Hrvatsku; riječju, perom i djelom.[8] Nažalost, vlasti Nezavisne Države Hrvatske ponijele su se nedostojno prema toj vrloj starčevičanki, već na samom početku, znakovitoga, po mnogima zloglasnoga 30. travnja 1941.[9] Marijini (i Eugenovi) sinovi također su imali određenu ulogu u hrvatskoj povijesti; pa je tako Ante Pavelić opunomoćio Gjuru Kumičića za predaju Zagreba jugoslavenskim komunistima 8. svibnja 1945., a Tomo Kumičić bijaše frankovački zastupnik u Saboru 1910.-1911.[10]

• **12. XI. 1865.** Napokon je počeo zasjedati Hrvatski sabor koji je bio sazvan još 17. srpnja. Na izborima u lipnju i srpnju izabrana su četiri pravaša: Ante Starčević, Dragutin Accurti (ubrzo će napustiti pravaške redove), Vjenceslav Urpani i Erazmo Barčić. Osim u načelnim pitanjima, pravaši ne će ni jedinstveno glasovati.[11] Unatoč nastupu na izborima 1865. tada još ne postoji Stranka prava, već „idejna grupa“. Nastanak stranke treba staviti u kontekst pokretanja *Hervata* (1868.), odnosno *Hrvatske* (1871.).[12]

Dr. Aleksandar Horvat

• **6. XII. 1875.** U Sutinskim Toplicama rođen je Aleksandar HORVAT, jedna od važnijih i poznatijih osoba u povijesti frankovaca. Osim toga bio je i vrstan odvjetnik te član *Družbe Braće Hrvatskog Zmaja*. Preminuo je u Zagrebu 8. svibnja 1928. Dolazi iz pravaške obitelji. Zbog

sudjelovanja u poznatim studentskim „aktivnostima“ u listopadu 1895. u Zagrebu, osuđen je na dva mjeseca zatvora i udaljen sa svih translajtanijskih sveučilišta. Zato dovršava studij u Beču, a nakon doktoriranja u Zagrebu zapošljava se u odvjetničkoj pisarnici Josipa Franka. U frankovačkoj Stranci prava brzo napreduje, pa je već 1904. u njenom Izvrsnom odboru te sastavlja *Ustrojstvo Starčevičeve hrvatske stranke prava*. Na svim izborima za Hrvatski sabor u razdoblju 1906.-1913. biran je za zastupnika u novomarskotkom kotaru. U Drugome pravaškom raskolu stoji čvrsto uz Josipa Franka, nakon čijeg povlačenja postaje jedan od stranačkih čelnika, te predsjednikom stranke. Tijekom djelovanja jedinstvene Stranke prava (1911.-1913.) Horvat je dopredsjednik njezine Vrhovne uprave. U Saboru se istaknuo kao žestoki i vrsni govornik, što je potvrdio i njegov neprijatelj Svetozar Pribičević.[13] Poznata je Horvatova interpelacija, u srpnju 1918., o monstruoznim srpskim i kozačkim zločinama nad Hrvatima u Odesi prilikom njihova novačenja u Srpski dobrovoljački korpus.[14] Zbog svoje sustavne i beskompromisne djelatnosti na obrani hrvatskih interesa – što je uključivalo i zalaganje za uspostavu vojne uprave u Hrvatskoj umjesto „ustavne“ *slavoserbske* vlaste, kao i audijenciju kod Karla I./IV. u listopadu 1918. – bio je među najomraženijim frankovačkim političarima. Zato se i morao povući iz politike 26. listopada 1918. Svejedno je uhićen nakon petoprošinačkog krvoprolaća. Premda teško bolestan, aktivno će sudjelovati u radu HSP-a (Hrvatski blok, pravaški pregovori s radikalima itd.), te se bezuspješno kandidirati na tri izbora za beogradsku skupštinu (1923.-1927.).[15] Horvatova prerana smrt je bila teški gubitak za HSP u tim sudbonosnim vremenima.

• **6. IX. 1883.** U zadarskoj (pro)pravaškoj *Katoličkoj Dalmaciji* (br. 65), Ivo Prodan je u uvodniku objavio otvorene nove tiskare u Zadru – *Katolička hrvatska tiskarna*. Iznimno je bila važna za širenje pravaških tiskovina, time i pravaškog nauka, u Dalmaciji. Pod talijanskim pritiskom tiskara prestaje raditi 1925., pa je

prenijeta u Preko (otok Ugljan). Onemoćao Prodan je prodao tiskaru 1930. fratrima glagoljašima sa Školjića kod Preka.[16] Ante Pavelić (poglavnik) je tvrdio da je Prodan darovao svoju tiskaru ustaškom pokretu, dok Branimir Jelić kaže da je Prodan htio darovati „preostatak svoje knjižnice“, što nije ostvareno zbog nemogućnosti njezina prijenosa.[17]

• **7. VII. 1895.** U Zagrebu je stvoren Hrvatski radnički klub (HRK), pravaška političko-stranačka organizacija, s ciljem stvaranja/okupljanja nacionalnog radništva i njegova odvlačenja od socijal-demokrata. Tijekom deset dana, na otvaranju Starčevičeva doma, javno će se predstaviti javnosti. U ožujku 1896. HRK pristaje uz Čistu stranku prava, a nakon Khuenove zabrane političkih klubova u travnju 1897., postaje Hrvatska radnička stranka (HRS). Glasilo HRS-a bio je *Hrvatski Radnik* tj. *Novi Hrvatski Radnik*. Vitomir Korać, srijemski Srbin, čelnik Socijaldemokratske stranke Hrvatske, odao je priznanje frankovačkom radništvu. Izjavio je da je među frankovcima bilo iskrenih idealista i oporbenjaka koji su jurili u prve redove prilikom borbi protiv policije. Frankovačko, domovinaško/kršćansko-socijalno i socijaldemokratsko radništvo nerijetko su u istim redovima istupali protiv policije. Čini se da je HRS zapao u krizu ili se čak raspao u razdoblju 1906.-1907., jer se krajem 1907. pojavljuje Hrvatska radnička radikalna organizacija (HRRO); odnosno domovinaško/kršćansko-socijalno radništvo (Hrvatska kršćansko-socijalna stranka prava) povezuje se s većim dijelom frankovačkog radništva (HRS).[18] Program HRRO-a je u biti isti kao onaj od HRS-a iz 1906., te su u vodstvu nove organizacije neki od poznatih vođa frankovačkog radništva (Mirko pl. Pisačić i Alojs Sajko). Program novog HRS-a iz prosinca 1909. nastavlja se na program HRRO-a. Osim toga glasilo novog HRS-a postaje *Hrvatska Hrvatom* (nekadašnje glasilo HRRO-a), a među urednicima „novog glasila“ su Mirko pl. Pisačić i Alojs Sajko. Programom iz 1909. HRS još uvijek osuđuje politički katolicizam, iako se u to vrijeme frankovci sve više približavaju kršćanskim soci-

jalima. Kao svojevrsni nastavak HRS-a mogli bi uzeti Hrvatski radnički savez koji je nastao u veljači 1921. U osnivanju Saveza važnu ulogu ima Ante Pavelić (odvjetnik), ali pravaški utjecaj već sljedeće godine ustupa mjesto Radićevom HRSS-u.[19] Treba napomenuti da se u kompleksnosti problematike pravaškog radništva pojedini autori ne nalaze baš najbolje, pa miješaju Hrvatski radnički klub, Hrvatsku radničku stranku, Hrvatsku radničku zajednicu (domovinaško-kršćanskosocijalna organizacija) i Hrvatski radnički savez.[20]

• 14. XII. 1903. *Obzor* postaje glavno glasilo domovinaško-obzoraškog HSP-a (tzv. „pravaški *Obzor*“). Krajem veljače 1905. (br. 51) to prestaje biti.[21] Važno je istaknuti da sljedećih 15 mjeseci HSP ne će imati svoj organ, odnosno svoje glavno glasilo. Zbog toga će i prilikom pregovora o fuziji HSP-a i skupine kršćansko-socijalnih pravaša oko dnevnika *Hrvatstvo* (pokrenut u svibnju 1904.), biti planirano da HSP preuzme *Hrvatstvo* kao stranački organ pod nazivom *Hrvatska Država*. Propašću pregovora o fuziji u veljači 1906., propalo je i navedeno „novinsko rješenje“. Stoga organom HSP-a postaje novopokrenuta *Hrvatska* od 1. lipnja 1906., s Augustom Harambašićem kao glavnim urednikom, no zapravo je Vjekoslav Klaić uređivao list do 20. kolovoza 1906. godine. Harambašić napušta uredništvo *Hrvatske* u travnju 1907. Nakon njega list su uređivali, od poznatijih pravaša, Kerubin Šegvić i Stjepan Zagorac. Posljednja dvojica i Harambašić napuštaju HSP i Hrvatsko-srpsku koaliciju početkom 1909., a Vjekoslav Klaić je već i prije umirovljen (udaljen) sa zagrebačkoga Filozofskog fakulteta zbog svojeg „umjerenog pravaštva“, odnosno protivljenja politici Koalicije.[22]

• 2. I. 1906. U Sarajevu je Josip Stadler pokrenuo *Hrvatski Dnevnik*. Ovaj list, frankovačkog i „klerikalnog“ usmjerenja, iznimno je važan za pravaštvo u Bosni i Hercegovini.[23] Prvi urednik *Hrvatskog Dnevnika* bio je Kerubin Šegvić. Međutim, u vlastoručnom Šegvićevu životopisu nigdje nema ni spomena njegovog rada u Sarajevu, pa neki zato

dvoje o njegovom boravku u Sarajevu.[24] No, službeni spisi Zemaljske vlade BiH jasno potvrđuju Šegvićevu urednikovanje u Sarajevu. Od tamo je protjeran, kao i Stjepo Kobasic (urednik *Srpske Riječi*), zbog nasilnih demonstracija 25. i 26. listopada 1906., kada se sukobio hrvatski i srpski nacionalisti.[25] Uzgred rečeno, Stjepo Kobasic je bio dubrovački Srbin-katolik.[26] Šegvić je od kraja 1906. u Zagrebu, gdje djeluje suprotno od sarajevskog razdoblja: protiv frankovačke stranke; prvo kao član prosrpskog HSP-a, a zatim kao milinovačkih pravaša.[27]

• 29. III. 1915. Izašao je zadnji broj (522.) milinovačkog *Hrvata*. Daljnje izlaženje je zabranjeno zbog prosrpskog i antantofilskog pisanja tog lista.[28]

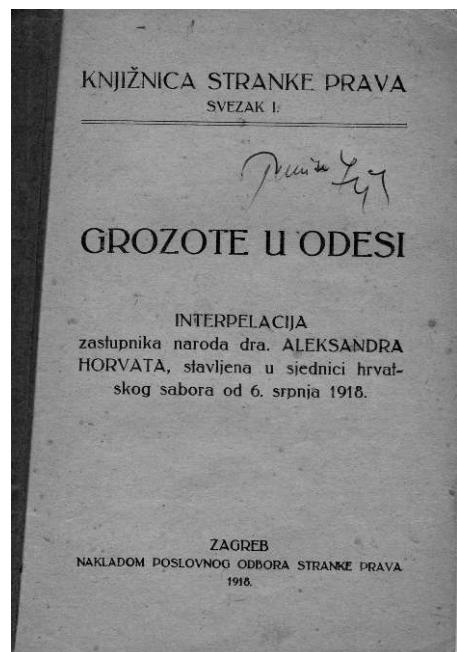
• 4. IX. 1917. Počinje izlaziti milinovačka *Hrvatska Država*.[29] Zamjenjuje ju, 23. prosinca 1918., *Hrvat* – prvo kao glasilo Starčevićeve stranke prava (milinovci), zatim Hrvatske zajednice i na kraju Hrvatske federalističke seljačke stranke.

• 6. VII. 1918. Aleksandar Horvat je pročitao u Saboru svoju interpelaciju o „novačenju“ za Srpski dobrovoljački korpus u Odesi 1916.-1917. U pitanju su osobna svjedočanstva o najmonstruoznijim ubijanjima i mučenjima tisuća zarobljenih hrvatskih vojnika koja su počinili Srbi. Stranka prava će ubrzo tiskati i pustiti u javnost interpelaciju pod nazivom *Grozote u Odesi*. Ta krvava kupelj je potvrdila pravaške tvrdnje da jugoslavenstvo nije ništa drugo nego slabo prikriveno zločinačko velikosrpstvo. Međutim, frankovci su ostali usamljeni. Većina hrvatskih političara je bila uz jugoslavensku ideju; neki zbog iluzija, drugi svjesno izdajući hrvatske interese.[30]

• 1. XI. 1922. List *Hrvatska Misao* postaje glavno glasilo HSP-a. Do tada je bio „izvanstranački tjednik“. Međutim, *Hrvatska Misao* od samog početka izlaženja (19. lipnja 1920.) nastupa s pravaškim položajem. U razdoblju 1. travnja 1923.-14. siječnja 1924. zamjenjuje ga *Pravaš*.[31]

Bilješke:

[1] Jaroslav ŠIDAK (ur.), *Historijska čitanka za hrvatsku povijest I. Do ukidanja feudalnih od-*

Horvatova interpelacija tiskana je i kao brošura

nosa u Hrvatskoj god. 1848., Zagreb 1952., 107.-109.

[2] Isto, 146.-148.; M. GROSS, „Geneza Franckove stranke“, HZ, 17/1964., br. 1-4, 32., 61.-62.; ISTA, *Izvorno pravaštvo. Ideologija, agitacija, pokret*, Zagreb 2000., 82.-83.; Ferdo ŠIŠIĆ, *Povijest Hrvata. Pregled povijesti hrvatskoga naroda. Drugi dio. 1526.-1918.*, Split 2004., 336.; Andrej RAHTEN, „Šusterićevi pravaši? – geneza trijalističkog saveznštva slovenskih katoličkih narodnjaka i dalmatinskih pravaša“, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 2010., br. 53, 331.

[3] Pravaški program iz 1894. nastao je tijekom projekta fuzioniranja hrvatske oporbe (Stranka prava i Neodvisna narodna stranka - obzoraši). Starčevićanci do tada nisu imali „kodificirani program“ zbog svojega „veleizdajničkog“ karaktera. Radeći na ujedinjavanju protiv Khüena, obzoraši i pravaši su zajedničkim snagama stvorili *Državopravni program hrvatske sjedinjene opozicije*. Kada je u programu umjesto neodređenog spominjanja Pragmatičke sankcije stavljeno Hrvatska pragmatička sankcija, isti je Ante Starčević potpisao kao Program Stranke prava. Verzija s „općenitom“ Pragmatičkom sankcijom je pak postala program Neodvisne narodne stranke. Važnost „hrvatskog pridjeva“ jest u tome što postoji Ugarska pragmatička sankcija iz 1723. koja ističe jedinstvo i nerazdruživost zemalja ugarske krunе. Prema tome Hrvatska je samo sastavničica te krunе (S. MATKOVIĆ, *Čista stranka prava 1895.-1903.*, 39.-55., 345.-346.; M. GROSS, *Izvorno pravaštvo*, 83.; Ivo PERIĆ, *Politička oporba u banskoj Hrvatskoj 1880.-1903. Suradničko povezivanje neodvisnjaka i pravaša do njihova stapanja u jednu stranku*, Zagreb 2009., 81.-202.).

[4] Petar STRČIĆ, „O pravaštvu u Istri i na Kvarnerskim otocima krajem 60-ih i početkom 70-ih godina 19. stoljeća“, HZ, 29-30/ 1976.-1977., 347.-364.; Hrvoje MATKOVIĆ, „Hrvatska zajednica. Prilog proučavanju političkih stranaka u staroj Jugoslaviji“, H. MATKO-

- VIĆ, *Studije iz novije hrvatske povijesti*, Zagreb 2004., 58., 65., 67., 78., 88.-89., 93.-97., 102., 110.-119., 121.-129.; M. DIKLIĆ, *Pravaštvo u Dalmaciji do kraja Prvoga svjetskog rata*, 300.-301., 443.; Bosiljka JANJATOVIĆ, *Politički teror u Hrvatskoj 1918.-1935.*, Zagreb 2002., 26., 103., 109.-110., 136., 143., 149., 154., 158.-159., 163.
- [5] Marija KUMIČIĆ, „Posljednji časovi Ante Starčevića“, *Hrvatska Smotra*, 12/1944., br. 3-4, 118.-119.; Martin LOVRENČEVIĆ, „Rad i borba Ante Starčevića (Nekoliko uspomena)“ *Dr. Ante Starčević*, 109.
- [6] Nikola BIĆANIĆ, *Hrvatski katolički stražar s Nehaja. O životu i radu dr. Frana Biničkoga hrvatskog svećenika, rodoljuba i mučenika*, Zagreb 1995., 39., 199.-206. Binički je bio važna karika u Hrvatskom katoličkom pokretu, surađujući u *Hrvatskoj Straži* (1903.-1918.), *Vrhbosni, Katoličkom Listu* itd. U političkom pogledu bio je pristaša *domovinaške* Stranke prava i Hrvatske kršćansko-socijalne stranke prava, da bi kasnije „zalutao“ u jugoslavensko (Hrvatska pučka stranka). Ipak se vratio starčevičanstvu zbog čega je umro 1945. od posljedica komunističkog zatvora (*Isto*, passim).
- [7] Vidi poglavlje „Kraljica Lepa ili propast kraljeva hrvatske krvi“ u: Ivan KRTALIĆ, *Afere u hrvatskoj književnosti*, Zagreb 1987., 171.-287. (214.-222., 253.-286.). U navedenoj knjizi je opisana još jedna „pravaško-knjижevna“ afera, koja je u vezi sa spomenutim Milanom Ogrizovićem, a obrađena je u poglavlju „Prokletstva? Prokletstva?“ (289.-421.).
- [8] Lucija BENYOVSKY, „»Putem uspomena« Marije Kumičić“, ČSP, 28/1996., br. 3, 427.-438.; S. MATKOVIĆ, *Cista stranka prava 1895.-1903.*, 73., 272., bilj. 210., 309.-310.
- [9] Stjepan MATKOVIĆ, „Starčevičev dom u vihoru rata: pravaške uspomene iz doba Nezavisne Države Hrvatske“, ČSP, 43/2011., br. 3, 827.-861. Spomenutog datuma (30.IV.1941.) stupile su na snagu: *Zakonska odredba o državljanstvu*, *Zakonska odredba o rasnoj pri-padnosti* i *Zakonska odredba o zaštiti arijske krvi i časti hrvatskog naroda*. Navedeni odnos prema Mariji Kumičić i donesene zakonske odredbe nekima čine taj datum simboličnim za korelaciju ustašto-pravaštvo po uspostavi NDH. No, tu tezu dovodi u pitanje npr. veličanje starčevičanske misli – među ostalim „*narodnost je stvar duševnosti*“ – u recenzijama poznatoga Juriševog djela: Dragutin GJURIĆ, „Vječni Starčević. Ante Starčević: Izabrani spisi. Priredio dr Blaž Jurišić. Izdanje hrvatskog izdavačkog bibliografskog zavoda, Zagreb 1943.“, *Hrvatska revija. Mjesečnik Matice hrvatske*, 16/1943., br. 11, 620.-621.; „Izabrani spisi Ante Starčevića. U priredbi Dra Blaža Jurišića“, *Novine*, br. 91 (drugo izdanje), 09. kolovoza 1943., 5.; (š) [Jaroslav ŠIDAK?], „Izvor pravaške misli. Antologija Starčevičevih političkih spisa“, *HN*, br. 756 (drugo izdanje), Duhovi [13. lipnja] 1943., 9.
- [10] *Tko je tko u NDH*, 220.; R. HORVAT, *Slavonija*, sv. I., 72.
- [11] M. GROSS, *Povijest pravaške ideologije*, 120.
- [12] Tomislav MARKUS, „Eugen Kvaternik u hrvatskoj politici i publicistici 1859.-1871. godine“, *Povjesni prilozi* (dalje: PP), sv. 16/1997., 167.-168., bilj. 18.
- [13] Pribićević je za njega rekao da je „istaknuti pravnik i izvrstan govornik“ (S. PRIBIĆEVIĆ, *Diktatura kralja Aleksandra*, 123.).

- [14] O interpelaciji vidi: Stjepan MATKOVIĆ, „Ratni zločin nad Hrvatima u Odesi I.-V.“, PZ, br. 140-144 (studeni 2003.-ožujak 2004.)
- [15] Mladen ŠVAB, Stjepan MATKOVIĆ, „Aleksandar Horvat“, HBL, sv. 5, 622.-623.
- [16] Pavao GALIĆ, *Povijest zadarskih tiskara*, Zagreb 1979., 66.-69., 74.
- [17] A. PAVELIĆ, *Doživljaji*, 401.; B. JELIĆ, „Politicike uspomene od jeseni 1923. do proljeća 1948.“, *Politicike uspomene i rad dra Branimira Jelića*, (pr. J. Jareb), 47.
- [18] J. KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret*, 50.; Mirjana GROSS, „Hrvatska uoči aneksije Bosne i Hercegovine“, *Istorijski XX veka. Zbornik radova III*, (odg. ur. Dragoslav Janković), Beograd 1962., 210.
- [19] S. MATKOVIĆ, *Cista stranka prava 1895.-1903.*, 218.-219., 226.-241.; T. CIPEK, S. MATKOVIĆ, *Programatski dokumenti hrvatskih političkih stranaka i skupina*, 367., 514.-517., 554.-555., 608.-614.; J. HORVAT, *Povijest novinstva Hrvatske*, 358.; M. JAREB, *Ustaško-domobranski pokret od nastanka do travnja 1941. godine*, 36., bilj. 104.
- [20] Vidi npr.: Mario STRECHA, „Politicički katolicizam i politika 'novog kursa'“. I. dio. Skupina oko *Hrvatstva* u borbi protiv politike 'novog kursa' i Hrvatsko-srpske koalicije“, RZHP, sv. 38/2006., 224.; Rene LOVRENČIĆ, *Geneza politike »novog kursa«*, Zagreb 1972., 194.; Ivo PETRINOVIC, *Politicički život i nazori Ante Tresića Pavičića*, Split 1997., 26.; M. GROSS, „Hrvatska uoči aneksije Bosne i Hercegovine“, *Istorijski XX veka*, sv. III, 210.
- [21] http://katalog.nsk.hr/F/P7NBC68C6YSEH3TNFFTC4D5HCMIF5LILCEC887HNXAL3NLP2Y59270?func=direct&local_base=NSK01_WEB&doc_number=000107701, 08.02.2012.; J. HORVAT, Politička povijest Hrvatske, sv. 1., 263., 275.; ISTI, *Povijest novinstva Hrvatske*, 335.; M. STRECHA, „Profiriranje i pozicioniranje skupine oko "Hrvatstva" na sceni banske Hrvatske“, RZHP, sv. 37/2005., 163.-164., 170. Josip Horvat pogriješno navodi 04. veljače 1904. kao datum "prestanka pravaštva" Obzora.
- [22] J. HORVAT, *Povijest novinstva Hrvatske*, 338.; Mira KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, „Hrvatski povjesničar Vjekoslav Klaić i njegov doprinos odgoju Hrvata (Povodom 80. godišnjice Klaićeve smrti)“, *Scrinia Slavonica*, 8/2008., 369., 372.; Mirjana GROSS, *Vladavina Hrvatsko-srpske koalicije. 1906-1907.*, Beograd 1960., 58.; M. STRECHA, „Politicički katolicizam i politika 'novog kursa'“. I. dio“, RZHP, sv. 38/2006., 188.-191.
- [23] J. KRIŠTO, *Riječ je o Bosni*, 54.
- [24] Ž. BEZIĆ, „Don Kerubin Šegvić – život, smrt i djelo“, I. dio, *Hrvatska obzorja*, 4/1996., br. 1, 83.
- [25] Petar KOČIĆ, *Dokumentarna građa*, (redaktor Todor Kruševac), Sarajevo 1967., 141., 149.
- [26] Kosta MILUTINOVIĆ, „O pokretu Srba katolika u Dalmaciji, Dubrovniku i Boki Kotorskoj 1848-1914.“, *Zbornik o Srbima u Hrvatskoj*, sv. 1., (ur. Vasilije Krestić), cirilica, Beograd 1989., 37.; Nikola TOLJA, *Dubrovački Srbi katolici. Istine i zablude*, Dubrovnik 2011., 75., 373.-374., 438. Treba kazati par riječi o posljednjem od navedenih djela. S obzirom na pomjicanje kvalitetne literature o problematici Srbo-katolika, prisiljeni smo koristiti se i ovakvim uradcima. Kao prvo, zanimljivo je npr. „zaboravljanje“ davanja osnovnih podataka o velikosrpskoj djelatnosti Stjepa Kobasicu

- prije i poslije Prvoga svjetskog rata. Premda je isti spomenut na više mesta u knjizi, ni jednom riječu nije spomenuto njegovo urednikovanje sarajevske *Srpske riječi*, kao i zagrebačkoga *Srpskog glasnika* (glasila Srpske radikalne stranke). To ne bi odgovaralo Toljinoj slici o „progresivnosti Srba-katolika“, nasuprot „ogavnih kugonosaca“ – hrvatskih kleronacionalista i frankovaca. Nadalje, itekako je primjetno autorovo nepoznavanje osnovnih postulata Starčevićeva nauka, odnosno razlika između liberalnog i klerikalnog pravaštva. Štoviše, zaprepašćujuće je autorovo neshvaćanje koncepta „političkog hrvatstva“, jedna od važnijih stavki u hrvatskoj politici od 1860-ih nadalje. A tvrdnja da je *Hrvatstvo Frankov list* pokazuje da autor doslovce nema pojma o „franko-klerikalnoj“ problematiki i da čak nije u stanju prenijeti ni stavove Mirjane Gross. Kad je netko sposoban na takav način izmrcvariti njezinu *Povijest pravaške ideologije*, podrazumijeva se da nije ni čuo za Stjepana Matkovića, Zlatka Matijevića i Zorana Grijaka, a kamoli da je pročitao njihove rasprave. Za Tolja je vrijeme stalo u 1970-ima, u vremenu obračuna s „ogavnim hrvatskim nacionalistima“. Stoga je za čitanje ove knjige potreban dobar želudac.
- [27] S. MATKOVIĆ, *Cista stranka prava 1895.-1903.*, 330.; I. KRŠNJAVA, *Zapisci*, sv. 2., 469.-470., 483., 487., 489., 491., 575.
- [28] Vaso BOGDANOV, „Starčevićeva stranka prava prema oslobođenju i ujedinjenju južnoslavenskih naroda u toku Prvog svjetskog rata“, *Jugoslavenski odbor u Londonu. U povodu 50-godišnjice osnivanja*, Zagreb 1966., 104.
- [29] *Isto*.
- [30] S. MATKOVIĆ, „Ratni zločin nad Hrvatima u Odesi I.-V.“, PZ, br. 140-144 (studeni 2003.-ožujak 2004.)
- [31] Jere JAREB, „Prilog životopisu dra Mile Budaka (Sv. Rok, Lika, 30. kolovoza 1889. – Zagreb, 7. lipnja 1945.)“, I. dio, PZ, br. 150 (rujan 2004.), 17.-18.; Ante PAVELIĆ, *Doživljaji II*, Zagreb 1998., 436. Priređivač navedenog Pavelićev djela je pogriješio u datiranju izlaženja *Pravaša*, napisavši da je izlazio od 28. ožujka 1923. do 9. travnja 1924. •

TRIVIJALNA HISTORIOGRAFIJA U HRVATA (III.)

Marginalije dr. sc. Vladimira Geigera

(Hrvatski institut za povijest)

Posljedice Drugoga svjetskog rata bila su velika materijalna razaranja, a i ljudski gubitci bili su izrazito veliki. Dugotrajnost i intenzitet rata na području Hrvatske i prisutnost znatnih okupacijskih snaga Njemačkog Reicha, Italije i Mađarske, a zatim djelovanje oružanih snaga Nezavisne Države Hrvatske, četničkog pokreta i partizanskog pokreta imalo je za posljedicu izravne sukobe zaraćenih strana, što je dovelo i do velikih ljudskih gubitaka i među vojnicima i među stanovništvom. Nepomirljive ideologije i politički i vojni interesi suprostavljenih strana u ratnom sukobu i građanskom ratu umnožili su ljudske gubitke.

*

Mira Pelikan, Miroslav Gazda, Spomenar hrvatskim žrtvama Virovitičko-podravske županije stradalim od 1941.-1945. i 1991.-1995. godine, Državni arhiv Osijek, 2003.

Istraživanje ljudskih gubitaka, broja i imena ratnih, ali i poslijeratnih stradalnika, stradalih i žrtava, vrlo je važno pitanje, kako s znanstvenoga tako i s ljudskoga i političkoga gledišta, a zasigurno jedna je od najzamršenijih tema hrvatske historiografije i ujedno prepuna emocionalnog naboja koji prečesto otežava pristup i prosudbu.

Žrtvoslove, poimenične popise stradalih i žrtava u Drugome svjetskom ratu i poraću, kao i poimenične popise stradalih i žrtava u Domovinskom ratu, donose za Republiku Hrvatsku brojna i raznolika izdanja. Značajka je pak tek manjeg broja tih žrtvoslova nastojanje, da na temelju brojnih i raznolikih izvora i literature obrade i popisu sve stradalike, stradale i žrtve i vojne i civilne s naznakom svih počinatelja zaraćenih političkih i vojnih strana u Drugome svjetskom ratu i poraću, odnosno u Domovinskom ratu, bez obzira na nacionalnu/etničku, vjersku, političku ili vojnu pripadnost.

Naglasak je većine žrtvoslova o Drugome svjetskom ratu i poraću, na ratnim i poslijeratnim žrtvama/stradanju Hrvata. Tome je, očito, i razloga. Jer, najveći broj navedenih osoba, u prvom redu Hrvata,

ali i Srba, Bošnjaka, Nijemaca, Talijana, Mađara, i drugih, partizanskom pokretu i poslijeratnim komunističkim vlastima u Jugoslaviji neprijateljske i poražene političke i vojne strane, nije ranije zabilježen kao stradalici, stradali i žrtve, ma koji tomu razlozi bili.

Brojni žrtvoslovi o Drugome svjetskom ratu i poraću za Hrvatsku, objavljeni proteklih nekoliko godina, uza sve propuste i nedostatke, posebice u stereotipnom pristupu prošlim vremenima, ipak su važan i ne zanemariv doprinos u poznavanju ljudskih gubitaka Hrvatske u Drugome svjetskom ratu i poraću. Naime, ti radovi i pri-

u izdanju Državnog arhiva u Osijeku (urednik dr. sc. Stjepan Sršan, recenzenti dr. sc. Zdravko Dizdar i dr. sc. Ivan Jelić).

Nakon posvete “[...] svim žrtvama koji svoj život položiše na oltar domovine Hrvatske omogućivši nam da u miru i slobodi u njoj živimo”, autori na mučno čudan način ističu, da ne pišu “[...] zbog mržnje i osvete, nego zato da upitamo one koji su činili ta zla, da li bi željeli da i oni ne znaju za grobove svojih milih i dragih i da prebrojavaju svoje žrtve. [...]” (sic!) (str. 5.).

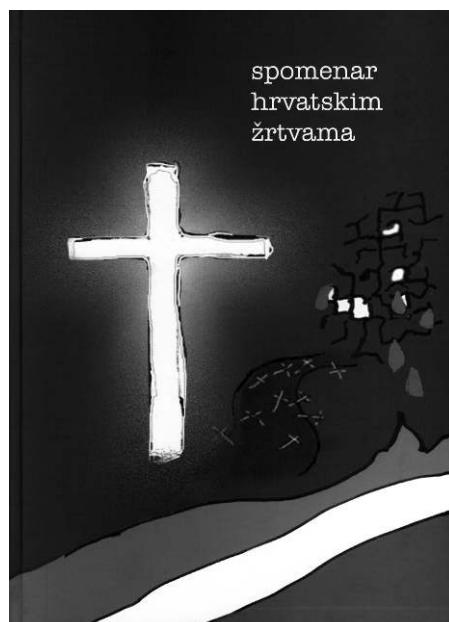
Uvodni dijelovi knjige pučkoškolski su, stereotipni i prilagođeni povijesni prikazi prepuni neobičnih razmišljanja o prošlim vremenima i događajima, koja samo mogu podjariti strasti.

Prikaz je izrazito protusrpski i kroatocentričan, što je naglašeno i očito već iz predgovora (“Pisanju ove knjige – spomenice prišli smo među inim da pridoneseemo razotkrivanju mita o ugroženosti Srba i tobožnjoj krivnji i genocidnosti hrvatskog naroda, koji Srbi već cijelo stoljeće šire i promiču. Ne samo da nas žrtve, Srbi prikazuju kao agresore, a sebe kao patnike, nego su nas od 1918. godine sustavno istrebljivali. Takav sustavni genocid nije ni jedan narod Europe doživio, a ta je Europa sve do danas ostala gluha na te zločine i ogradije se da ih ne shvaća.”(str. 9.)).

Prikaz je i izrazito protokomunistički, te su prikazane i popisane “[...] samo žrtve, koje su pale u obrani hrvatske samosvojnosti [...]” (str. 10.), odnosno prikazani su i popisani samo oni koji su prema mišljenju autora takvima bili.

Pripadnike partizanskog pokreta, izuzev zaista rijetkih i neobičnih primjera i sudbina, autori, očito je, ne drže žrtvama koje su pale u obrani hrvatske samosvojnosti! Navedeni su samo neki tijekom Drugoga svjetskog rata stradali kao partizani (Hrvati, Nijemci i drugi), odnosno neke stradale osobe koje su navodno na silno unovčene u partizane.

Popisani su pretežito Hrvati, vojnici (hrvatsko domobranstvo, ustaška vojница, hrvatsko(-njemačko) redarstvo, Wehr-

lozi popisali su velik broj do sada neutvrđenih stradalnika, stradalih i žrtava Drugoga svjetskog rata i poraća na području Hrvatske.

No, većina u novije vrijeme u Hrvatskoj objavljenih žrtvoslova, pristupom i prikazom naglašeno je kroatocentrična, protokomunistička i protusrpska. Nemali je broj žrtvoslova koji osebujnim pristupom i sadržajem unatoč svemu ne zadovoljavaju osnove poznavanja prošlih događaja.

*

Takov osebujan pristup iznose i **Mira Pelikan i Miroslav Gazda** u knjizi “*Spomenar hrvatskim žrtvama Virovitičko-podravske županije stradalim 1941.-1945. i 1991.-1995. godine*”, objavljenoj

macht, Waffen-SS) i civili NDH, poginuli, ubijeni i nestali ili pak umrli tijekom Drugoga svjetskog rata i porača sa područja današnje Virovitičko-podravske županije (Orahovica, Podravska Slatina, Virovitica), sveukupno 3264 osobe.

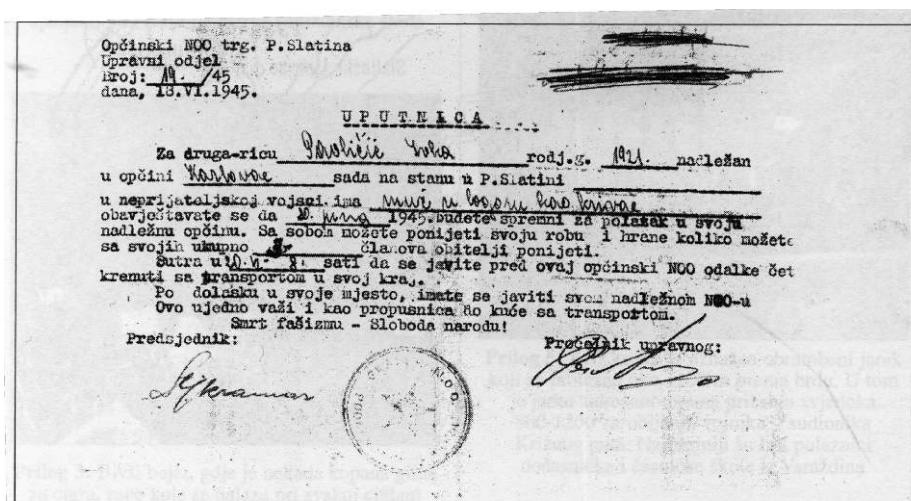
Među prikazanim i popisanim, rijetko su i drugi, nehrvati, vojnici i civili (primjerice, popisani su i neki Nijemci/folksdjočeri, koje autori u mnogim slučajevima proglašavaju Hrvatima i hrvatskim žrtvama).

Nisam uspio pronaći u ovom žrtvoslovu, da je netko, neki Hrvat, pa niti da je neki Srbin/pravoslavac, ili pak netko drugi, tijekom Drugoga svjetskog rata stradalo ili žrtva od strane njemačke vojske, ustaške vojnike ili hrvatskog domobranstva. Malobrojni Srbi/pravoslavci, koji su u žrtvoslovu navedeni, stradali su ili su žrtve isključivo partizana.

Prisjetimo se, poslijeratni jugoslavenski sustav i društvo pokazali su *neuljudenost* i krajnju ideološku pristranost dijeleći ljudske gubitke na *podobne i nepodobne* odnosno na *poželjne i nepoželjne*. Dugo, predugo, živjeli smo u vremenu laži i kolektivne i osobne, no čini se i da je teško, stoviše i mučno iz tog vremena izići.

Precesto, podatci su nesređeni i navodi su najjednostavnije rečeno neujednačeni i nezgrapni, nejasni i zbumujući. Nije uviđek jasno o čemu i što autori pišu. Primjerice: ista osoba je i "Hrvatica, katolkinja [...], [i] folksdjočer" (str. 104.), ili još zanimljivije "[...] Hrvat, katolik, civil, pripadnik njemačke narodnosne grupe u Hrvatskoj (ispravno bi bilo Njemačka narodna skupina u NDH). Ubili su ga partizani zato što je u gostonici rekao da je Šabovo." (str. 96.).

Očita su proizvoljna tumačenja, pretjerenja, odnosno ishitreni i neistiniti navodi. Primjerice, za folksdjočere stradale u Radnom logoru Valpovo nakon Drugoga svjetskog rata, gotovo redovito je navedeno, pozivajući se na moju knjigu "Radni logor Valpovo 1945.-1946." (Osijek, 1999.), da su umrli "*od torture*", iako ja to nisam nigdje niti spomenuo. Stoviše, iako u navedenoj knjizi donosim i poimence utvrđen broj žrtava Radnog logora Valpovo (1074 osobe), u ovom žrtvoslovu, pozivajući se opet na moju knjigu, autori navode, da je "*Stradao (je) nepoznat broj ljudi, uglavnom civila i djece.*" (str. 78.).

Prikaz je prepun netočnosti i navoda koji izazivaju zabunu i čuđenje. Primjerice, za brojne stradale/žrtve, autori navode: "Pripadnik vojske Wehrmacht, SS trupe", "Pripadnik vojske Wehrmacht, SS jedinice", "Pripadnik oružanih snaga Wehrmacht, SS jedinice", "Pripadnik SS jedinica Wehrmacht", ili pak navod "Pripadnik ustaške vojnike SS jedinice" (str. 132.). Naprsto, nije u potpunosti jasno tko je tko i što je što. Naime, neobično je i nemoguće, da je ista osoba istodobno pripadnik i Wehrmacha i SS-a (iako bi zasigurno ispravno bilo Waffen-SS), odnosno i Ustaške vojnike i (Waffen-)SS-a.

Među najzanimljivijima je navod: "[...] Pripadnik hrvatskog domobranstva, SS legija pod talijanskim zapovjedništvom, po zadatu na Istočnom bojištu u Rusiji. [...]" (str. 100.) (sic!). Takva mogućnost, odnosno hrvatska jedinica čudnog naziva, "SS legija" (?!), koja je navodno bila pod talijanskim zapovjedništvom, nije postojala, ne samo na Istočnom bojištu, nego niti bilo gdje drugdje u vrijeme Drugoga svjetskoga rata. Očito se radi o Lako prevoznom zdrugu Hrvatske legije, koji je cijelo vrijeme boravka na Istočnom bojištu bio u sastavu talijanske 3. brze divizije i sudjelovao u borbama na području Harkova.

Naime, posebne hrvatske dobrovoljačke postrojbe, ustrojene, ali i izdvojene iz hrvatskog domobranstva, sudjelovale su u sklopu njemačkih i talijanskih oružanih snaga u borbama na Istočnom bojištu. Hrvatske dobrovoljačke postrojbe (legije), nastale dobrovoljnim odazivom na poziv za sudjelovanje na Istočnom bojištu, ali i novačenjem, stvorene su iz redova kopnene vojske, zrakoplovstva i mornarice. Na Istočnom bojištu borile su se u

sklopu njemačkih oružanih snaga Pojačana 369. pješačka pukovnija, Legija zrakoplovstva NDH i Legija mornarice NDH, te u sklopu talijanskih oružanih snaga Lako prevozni zdrug Hrvatske legije.

Zatim, nejasan je navod "Pripadnik oružanih snaga NDH, Plava divizija, pod zapovjedništvom Wehrmacht." (str. 103.). Očito se radi o 392. pješačkoj diviziji (zvanoj "Plava"), koja je bila u sastavu njemačkih oružanih snaga, odnosno Wehrmacha, a nikako u sastavu oružanih snaga NDH.

Naime, u sastavu njemačkog Wehrmacha (OKW – Heer), ustrojene su tijekom Drugog svjetskog rata tri hrvatske legionarske divizije: 369. pješačka divizija ("Vražja"), 373. pješačka divizija ("Tigar") i 392. pješačka divizija ("Plava"). Ove su divizije, da ne bi bilo zabune, iako popunjene pretežito Hrvatima iz NDH, ali i Nijemcima iz Njemačkog Reicha, bile u sastavu njemačkih oružanih snaga, odnosno Wehrmacha. Zatim, od vojnih obveznika NDH, Hrvata, pretežito muslimana i manjim dijelom katolika, te folksdjočera, ali i Nijemaca iz Njemačkog Reicha, u sastavu Waffen-SS-a, dakle njemačkih oružanih snaga, postrojene su tijekom Drugoga svjetskoga rata 13. SS gorska divizija "Handžar" i 23. SS gorska divizija "Kama".

Navod, da je stradali/žrtva bio "Pripadnik hrvatskog domobranstva, Zelena legija" (str. 106.), moram priznati, potpuno mi je nejasan i zagonetan. Naime, o kojoj se postrojbi hrvatskog domobranstva radi, možda uz autore ove knjige znaju upućeniji u vojnu povijest NDH.

Zbumujući je navod: "[...] ustrijelili ga u sasjede lokalni četnici, tzv. papučki

partizani. [...]” (str. 100.), zatim “U Gašincima, u borbi protiv partizana, ostao čuvati odstupnicu na zvoniku i tako junački poginuo 1945. godine.” (str. 123.). Također je zbuljujući navod, da je navedeni “[...] pripadnik ustaške vojnica PTS-a. Poginuo u obrani Slovenije 1945. godine.” (sic!) (str. 101.), ili pak da je zarobljen, kada je već bio zarobljenik, odnosno kada je bio u zarobljeničkoj koloni na Križnom putu (“Zarobili ga partizani u Koloni križnog puta u Sloveniji pošto ga je prokazao kao ustašu jedan mještanin iz Feričanaca.” (str. 103.)).

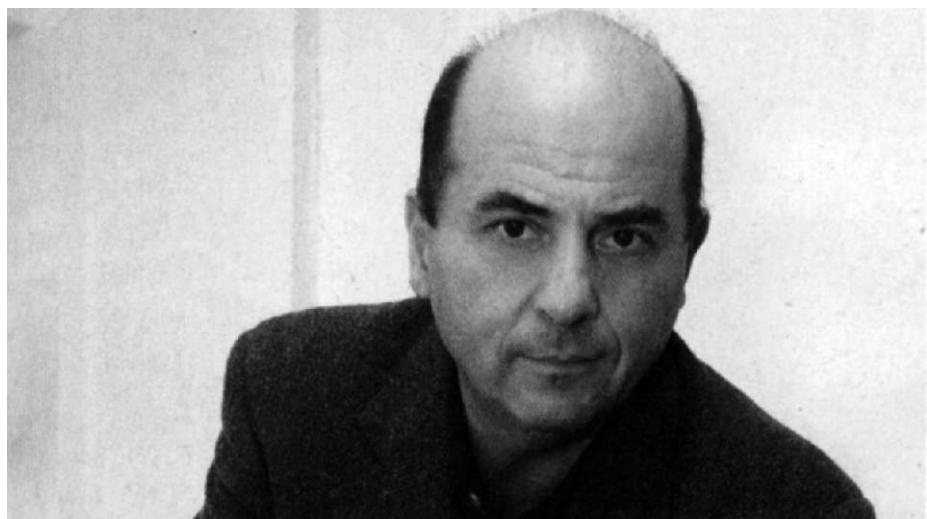
Takvi navodi, izraz su posvemašnjeg neznanja o hrvatskoj vojnoj i ratnoj povijesti, koji moraju izazvati samo podsmejeh.

U drugom dijelu knjige autori opširno prikazuju Domovinski rat na području Virovitičko-podravske županije, opisujući vrijeme i događaje, i iznose mnogobrojne podatke. No, kako se ne bavim i u potpunosti ne razumijem ovu problematiku, ne usuđujem se osvrnuti na mnogobrojne činjenice i navode iznesene u pregledu događaja, ali nažalost moram ustvrditi, da je prikaz svesrdno garniran nacionalnom patetikom, te začudnim razmišljanjima i nabrijanim tumačenjima. Naime, nisam uvjeren, da takav pristup može bilo što pojasniti, a najmanje pridonijeti boljem i ispravnom razumijevanju i poznavanju prošlih događaja. Naprotiv.

Mnoštvo je primjera upitne vrijednosti knjige “Spomenar hrvatskim žrtvama Virovitičko-podravske županije stradalim 1941.-1945. i 1991.-1995. godine”. Dakle bi nas odvelo nabranje svih nedostataka ovog žrtvoslova, koji dovode u pitanje njegovu korisnost i namjenu. Ne razumijem stoga u potpunosti na čemu su recenzenti i urednik ove knjige utemeljili svoj pozitivan sud, jer školski je primjer kako se ne treba i ne smije pisati žrtvoslove.

*

U istraživanju ljudskih gubitaka Hrvatske u Drugom svjetskom ratu i poraću problem je najčešće, ne samo pomanjkanje izvora i vjerodostojnih pokazatelja, nego i znanja i “dobre volje” da se određena pitanja valjano obrade. U istraživanju ljudskih gubitaka u Drugom svjetskom ratu i poraću, nezaobilazno je *suočiti se s prošlošću*. Do sada najčešće nismo

Dr. Ivo Goldstein

pokazali spremnost i sposobnost takvog razmišljanja.

Pitanje je koliko su današnje hrvatsko društvo i pojedinac, poprilično opsjednuti “pogibeljom” i “pogrebom”, sposobni *suočiti se s prošlošću*, odnosno koliko ih u tome uz najčešće zabrinjavajuće nepoznavanje činjenica sputavaju osobni, nacionalni i (li) politički razlozi.

Naglasak na hrvatskom stradalništvu kroz povijest, kao ključnom dijelu predodžbi koje Hrvati imaju o svojoj prošlosti, u najvećoj je mjeri determinirao i mit o stradanjima, koji ponekad poprima i kari-kirani oblik. Takvi pogledi nisu se promjenili niti do naših dana, štoviše hrvatska historiografija i napose povjesna publicistica, prepune nedostatnih znanja i katastrofalnih interpretacija čuvaju ne samo stara jednodimenzionalna i patetična viđenja, nego ih i podstiču.

Izmišljotine i pogrješke Ive Goldsteina

Prof. dr. sc. Ivo Goldstein, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, godinama se uporno predstavlja, i samozadovoljno drži, stručnjakom za sva pitanja suvremene hrvatske povijesti. Goldstein se do sada predstavio rasponom tema, problema i obradom različitih razdoblja prošlog vremena, kao i kolim objavljenoga, svestranim i upornim istraživačem naše povijesti. Tako se barem čini onima koji ne čitaju ili, pak, ne razumiju ono što čitaju. Pisane osvrte na Goldsteinove radeve zahtjevan je posao. Naime, Goldsteinovi uradci, prepuni pojednostavljivanja i površnosti, oduševlja-

vaju “baš me briga” pristupom. Mnoštvo je primjera upitnih i “zabavnih” vrijednosti Goldsteinovih uradaka, koji su kompendij svakovrsnog neznanja, nestručnosti i šlamperaja. Ukratko, Goldsteinovi radovi školski su primjer kako se ne treba i ne smije pisati. Navedimo samo najsliskovitije (čitaj: *najtragičnije*) primjere.

Primjer prvi:

U napadima na Antuna Vrdoljaka povodom televizijske serije *Tito*, Goldstein je nastupio hrabro u prvim redovima. Goldstein nabrala niz *izmišljotina, laži i pogrešaka* u Vrdoljakovoj seriji. Između ostalog, Goldstein navodi Vrdoljakovu pogrešku da **Pavla Radića** proglašava bratom **Stjepana Radića** te mu poručuje: “Tonči, za ovakav uradak o Titu srušio bih vas na ispit u povijesti.” (*Globus*, Zagreb, 16. travnja 2010.)

Goldstein u svojoj knjizi na engleskom jeziku *Croatia. A History* (London - Montreal, 1999.), navodi jasno: “At the end of March, Stjepan's brother Pavle read a statement in the Assembly saying that the HRSS recognized the Karadjordjević dynasty and the *Vidovdan* constitution.”

Dakle, dobro je podsjetiti se tko je Pavla Radića proglašio “bratom” Stjepana Radića, i tko bi ustvari trebao pasti na ispit iz suvremene hrvatske povijesti, koji na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, eto *slučajno* održava Goldstein.

Primjer drugi:

U udžbeniku povijesti za strukovne trogodišnje srednje škole (Zagreb, 2010.), u poglavljju *Nezavisna Država Hrvatska*, pišući o uspostavi NDH, Goldstein geni-

jalno zaključuje: "Nova država nije bila ni hrvatska država – jer kakva je to Hrvatska bez Istre, dijela Gorskog kotara, Kvarnera i Dalmacije, bez Međimurja i Baranje?"

Kakva je to NDH bez Istre i Baranje, vjerojatno je jasno i rumunjskim Srbima, ali ne i Goldsteinu. No pitat će se mnogobrojni, kakav je to sveučilišni profesor nacionalne hrvatske povijesti i autor udžbenika povijesti, koji ne zna dijelom koje države je Istra bila u vrijeme uspostave NDH u travnju 1941. i kada je Istra postala dijelom Hrvatske, a i u sastavu koje administrativne jedinice je Baranja bila u vrijeme uspostave NDH u travnju 1941. i kada je Baranja postala dijelom Hrvatske. Da nije tragično, bilo bi smješno!

Primjer treći:

Ustanak u Istri nakon kapitulacije Italije u rujnu 1943., ugušen je u njemačkoj ofenzivi, pa Goldstein u svojoj knjizi *Hrvatska 1918 - 2008.* (Zagreb 2008.), u gotovo filmskoj maniri, navodi: "Jedinice generala Erwina Rommela, prekaljene u borbama na afričkom ratištu, lako su probole linije obrane. Ubijeno je oko 2000 partizana, Nijemci su za osvetu ubijali civile, sela su popaljena, a gradovi porušeni".

Zanemarimo li činjenicu da je Rommel tada imao čin general-feldmaršala, Gol-

dstein bi, ipak, trebao znati da su većinu njemačkih vojnika koji su se borili u sjevernoj Africi zarobili zapadni saveznici u Tunisu, dok njemačke jedinice koje su sudjelovale u "Rommelovoj ofenzivi" u Istri početkom listopada 1943. nisu sudjelovale u borbama u Africi, pa su teško mogle biti "prekaljene u borbama na afričkom ratištu".

Ovakvi Goldsteinovi navodi i opisi izraz su njegovog više nego li *osebujnog* (ne)znanja o povijesti Drugoga svjetskog rata i kod upućenih mogu izazvati samo podsmijeh.

Primjer četvrti:

Goldstein i osnove matematike i logike, najblaže rečeno, u zategnutim su odnosima. Naime, Goldstein u knjizi *Hrvatska 1918 - 2008.* (Zagreb 2008.), više-manje proizvoljno, navodi da je tijekom Drugoga svjetskog rata na području NDH život izgubilo oko 330.000 Srba, od čega oko 82.000 kao partizanski borci, oko 23.000 kao kvislinzi i kolaboracionisti te oko 217.000 kao žrtve nacističko-kolaboracionističkog terora. Zbrojimo li ove Goldsteinove brojke: 82.000 + 23.000 + 217.000 dobivamo 322.000, a ne navedenih 330.000. Goldstein, također više-manje proizvoljno, navodi da je tijekom Drugoga svjetskog rata na području NDH život izgubilo oko 178.000 Hrvata, od čega 46.000 kao partizanski borci,

oko 65.000 kao žrtve nacističkog, četničkog i ustaškog terora te oko 70.000 kao kvislinzi i kolaboracionisti, odnosno kao žrtve komunističke osvete pred kraj rata i u neposredno nakon rata. Zbrojimo li ove Goldsteinove brojke: 46.000 + 65.000 + 70.000 dobivamo 181.000, a ne navedenih 178.000. No što će povjesničari-ma matematika!

Primjer peti:

Brojke, a često i kronologija, Goldsteinu, očito je, nisu jača strana. Goldstein uporno, najprije u knjizi *Hrvatska povijest*, i u prvom hrvatskom izdanju (Zagreb, 2003.) i u engleskom izdanju (London - Montreal, 1999.), i u drugom hrvatskom izdanju (Zagreb, 2008.), i u slovenskom izdanju (Ljubljana, 2008.), zatim u knjizi *Hrvatska 1918 - 2008.* (Zagreb 2008.), a i zaključno u udžbeniku *Povijest 4* za četvrti razred gimnazije (Zagreb, 2010.), navodi da se navedni pokušaj ubojstva predsjednika benkovačkog SDS-a **Miroslava Mlinara** dogodio u svibnju 1991.

No navedni pokušaj ubojstva predsjednika benkovačkog SDS-a Mlinara "dogodio se", ipak, godinu dana prije, u svibnju 1990. Goldstein kao da je i dalje u ranom srednjem vijeku, pa godina manje-više, nije važno!

Predaleko bi nas odvelo nabranjanje svih Goldsteinovih interpretacijskih improvizacija prema ideoološkoj matrici koja mu je bliska i *ukrašenih* nizom "kapitalnih" činjeničnih pogrešaka u mnogobrojnim njegovim uradcima.

Kako je prof dr. sc. Ivo Goldstein visoko rangiran u hrvatskoj historiografiji, barem što se tiče visokoškolske diplome i znanstvenog zvanja, a i radnog mjesto, prešućivanje i toleriranje ovakvih "doprinos" historiografiji i znanosti više je nego pogubno i zabrinjavajuće.

Nakon što sam napisao osvrt na njegovu knjigu *Hrvatska 1918 - 2008.* (*Vijenac, Časopis za suvremenu povijest, Review of Croatian History*), Goldstein mi je u lice izrekao pregršt izabralih gadosti i psovki, kako vjerojatno i nalaže njegov strukovni i društveni položaj, i ponajprije kućni odgoj.

Koliko mi je poznato, nisam usamljen.

Goldstein se nimalo ne libi pozivati na svoja mnogobrojna poznanstva i medejske i političke veze, a i hvaliti se svojom nezaobilaznošću i svekolikim "utjecaji-

Umjesto akademске rasprave, uvrede i političke prijetnje:
Stipe Mesić i Slavko Goldstein

jem". Jednostavno rečeno, svi oni *bezobraznici* koji ne misle kao Goldstein ili, pak, iznose stajališta koja mu se ne sviđaju ili, još gore upozoravaju na njegove pogreške i kritički se izjašnjavaju o njegovom radu – imati će problema. U svojoj *uljuđenosti* Goldstein ne bira riječi različitih, više nego li slikovitih, pogrda i prijetnji koje upućuje svima onima koji ne djeluju i misle kao on. Pitam se je li za navedeno nekoga kod nas uopće i briga?

Kako bilo da bilo, u nestrpljivom sam očekivanju novih Goldsteinovih uradaka.

Primjer šesti:

Goldstein često navodi i citira ono što i kako mu odgovara, ne provjeravajući točnost podataka koje preuzima i koristi. Ogleđni primjer takvih Goldsteinovih nastojanja je navodni protužidovski govor u Saboru kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije u rujnu 1917.

Goldstein u svojoj knjizi *Židovi u Zagrebu 1918 - 1941.* (Zagreb, 2004.) piše: "Sve teže stanje potiče Sabor da 1917. raspravlja i izglaša zakon kojim se željelo spriječiti ratnu lihvnu. [...] U tim saborskim raspravama u rujnu 1917. narodni zastupnik, izvjesni **Kovačević**, izjavio je da je 'čitav hrvatski Sabor protiv čifuta'. Nitko nije podržao ovu izjavu, ali se nitko od nje nije ni ogradio."

Goldstein se, naime, poziva na pisanje zagrebačkog lista *Židov*: "Uostalom, i *Židov* je komentirao da se taj zakon odnosi na Židove onoliko koliko i na nežidove, ali, da se 'činilo', kao da sabor nije ustao toliko protiv same ratne lihve, protiv bezdušnog izrabljivanja ratne 'konjukture', koliko se htjelo pogoditi 'čifutske' lihvare, profitaše i milijunare. Objektivan je posmatrač rasprave gotov pomisliti, da hrvatski sabor taj zakon ne bi stvorio... da su ratni lihvari sami nežidovi. Vrijedno je zapamtiti, da je zakon protiv ratne lihve u hrvatskom saboru stvoren ne toliko iz protulihvarskih, koliko iz protužidovskih obzira.' *Židov* se opire i u saborskoj raspravi izrečenoj tvrdnji da su samo Židovi ratni profiteri, i suprotno tome, smatra da su Židovi, baš koliko i nežidovi, iz tadašnjeg rata izlazili i kao dobitnici i kao gubitnici. [...]."

Narodni zastupnik Ivan Kovačević na sjednici Sabora kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, održanoj 27. rujna 1917., u raspravi o "osnovi zakona o zloupotrebljama kod dobavljanja za vojsku",

napada bogate mađarske židovske trgovce, prekupce i ostale trgovce lihvare, koji koriste ratno stanje, a nikako Židove. Prema stenografskim zapisnicima Sabora kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, nigdje ni traga navodnoj izjavi na rodnom zastupnika Kovačevića da je "čitav hrvatski Sabor protiv čifuta". Ukratko, stenografski zapisnici Sabora kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije ne potvrđuju pisanje lista *Židov*, a ni Goldsteinove ishitrene navode. No svatko po svom načinu, ili rekli bi Nijemci: "Ein jeder hat seine Weise".

Primjer sedmi:

Goldsteinov način je zapravo izvanredna alegorija u kojoj je sve moguće. U knjizi *Hrvatska 1918 - 2008.* (Zagreb, 2008.), prikazujući sprovod Stjepana Radića u Zagrebu, i pogrebnu povorku 12. kolovoza 1928., Goldstein se poziva na pisanje književnika **Miljenka Jergovića** o Radićevu sprovodu, koji ustvrđuje da se u "svakom koraku" mogao "čuti samo očaj, jed, mržnja i osveta". "Čini se da je bilo tako, kako pripovijeda Jergović", skrupulozno ustvrđuje Goldstein.

Nije mi poznato da je Jergović sudionik i svjedok događaja, naime sproveva Stjepana Radića, a nisam ni pretjerano uvjeren da je upravo Jergović autoritet za navedeno povijesno razdoblje i događaje te sudove nezaobilazno potrebne historiografiji i povjesničarima. No Goldstein podastire i zaključuje ono što se njemu "čini", što predosjeća. Možda i grijesim, ali *čini mi se* da bi u historiografiji navodi i zaključci trebali biti provjereni i argumentirani, a ne utemeljeni na *hipotetičkim činjenicama* i na onome što se nekome "čini". Jer, svjedoci smo, ljudima se svašta čini i pričinjava.

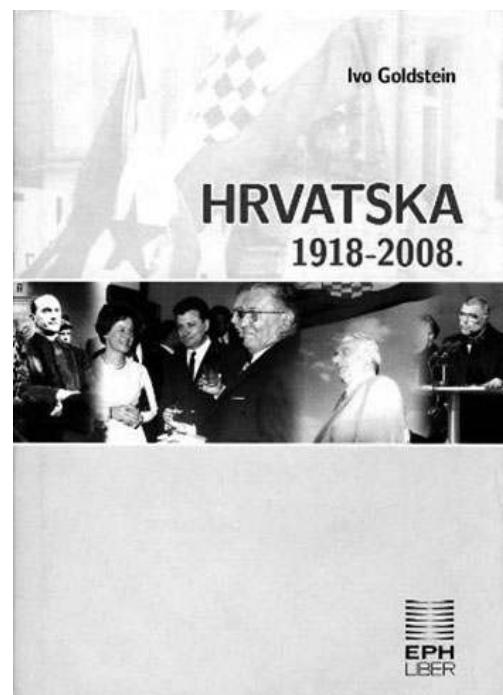
Primjer osmi:

Goldsteinu ponekad, jednostavno, nije jasno tko je tko i što je što.

I djeca u pučkim školama Kraljevine Jugoslavije, učila su od 1934. na dalje, naime nakon smrti kralja **Aleksandra**: "Kralj Jugoslavije je Njegovo Veličanstvo **Kralj Petar II. Karađorđević**. Do njegove punoljetnosti (6. IX. 1941.) vlasta Kraljevsko namjesništvo."

No, Goldstein u udžbeniku *Povijest 4* za četvrti razred gimnazije (Zagreb, 2010.), kralja Petra II. Karađorđevića, u vrijeme državnoga udara u ožujku 1941.,

ni manje - ni više, proglašava prestolonasljednikom: "No, već u noći 26./27. ožujka grupa probritanski orientiranih oficira izvela je državni udar. Isto jutro izbile su u Beogradu i većim gradovima Srbije višednevne demonstracije. 18-godišnji prestolonasljednik Petar II. je proglašen punoljetnim."

Zbirka pogrješaka i konfabulacija

Goldstein bi kao *srednjevjekovac* trebao znati da svaki prestolonasljednik ne postane kralj, a Petar II. Karađorđević je i u noći 26./27. ožujka 1941. bio ne "prestolonasljednik", nego "Njegovo Veličanstvo Kralj Petar II. Karađorđević".

Nedavno je **Stjepan Mesić** znalački istaknuo da Goldsteinovi udžbenici "svojim sadržajem svjedoče ono što povijest doista jest - samo ono što se dogodilo, dok je sve drugo falsifikat."

No, podsjetimo se, patvorenje se može javiti u dva oblika, kao krivotvorina i kao falsifikat. Krivotvorinom označavamo svaku potpunu imitaciju koja se predstavlja kao izvornik. Krivotvoriti znači proizvesti nešto potpuno novo, što je moguće vjernije, tako da se može zamijeniti s izvornikom. Falsifikatom, pak, označavamo svaku izmjenu izvornika u namjeri obmane. Falsifikati se mogu napraviti uklanjanjem, dodavanjem ili kombinacijom ovih dvaju postupaka na izvorniku. Patvorenje je, ne zaboravimo, intelektualni prijestup.

(nastavit će se)

SRPSKI I JUGOSLAVENSKI ZLOČINI U KOSINJU TE USTAŠKA ZLODJELA I ZLOČINI PRIPISANI USTAŠAMA (II.)

Svjedočenje Željka Vidmara

Rođen sam u Kosinju 1963. godine. Radio sam u Zagrebu i Rijeci i, eto, vratio sam se u Kosinj, na obiteljsko ognjište i neće dopustiti da se ugasi. Moj otac bio je ustaša. Skrivaо se pred partizanskim vlašću. Oženio se 1945. godine **Marijom Jugović zvanom Crna**. U Velebitu imao je zemlju. On i žena posli su krčili zemlju, mislili su tu nešto zasaditi. On je nosio vile, a ona grablje. U Kaliću na puteljku na prijevoju čuli su zapovijed „Stoj“! Stali su i on je na trenutak zamijetio kapu i na njoj zvijezdu. Žena mu je prišapnula neka bježi, a njoj ne će ništa. U hipu se bacio u stranu i dao u bijeg. U trku je skinuo čizme, kako bi se olakšao i bio brži u bijegu.

Bježao je do Marinceva brda. Tu je susreo jednog znanca koji mu je rekao da oznaši dolje na onoj drugoj strani love naše ljude. Pritajio se u nadi da mu žena nije stradala. Kad se stanje malo smirilo, vraćao se prema selu. Vidio je skupinu žena koje su nosile mrtvo tijelo njegove žene. Slušao je kako nariču za Crnom. Skrivaо se do proglašenja opće amnestije, pa se potom prijavio vlasti. U Perušiću su ga pitali koliko je bio u ustašama. Odgovorio je: pet godina. Čudili su se kako nemaju nikakvu prijavu protiv njega, a on je 5 godina bio ustaša. Nisu mu sudili. Oslobođen je i unovačen u Jugoslavensku armiju na odsluženje vojnog roka.

Željko Vidmar

Piše:

Ivan VUKIĆ

Tata mi je pričao da su se u jami ili špilji Banova strana kod Plasa skrivali hrvatski vojnici. Bilo ih je dosta, a prostor tijesan, pa su u više razina popodili jamu. Njihovu rodbinu i žene OZN-a je strahovito mučila i električnom strujom, prisiljavajući ih da otkriju gdje se njihovi sakrivaju. Ženu jednoga od njih su slomili. Vjerojatno su joj obećali da joj se mužu ne će ništa loše dogoditi. Naredili su joj da ih vodi do mjesta gdje se skrivaju. Zapovjedili su joj neka zapjeva kada dođe blizu skrovišta. To će biti znak da su došli do cilja. Poslušala ih je. Nije im bilo teško otkriti gdje se nevoljnici skrivaju. Snijeg na improviziranom krovu otapao se i bio je čađav. Kada su hrvatski vojnici vidjeli da su otkriveni neki su se dali u bijeg. Neke su ubili odmah u bijegu, a neke blizu njihovih kuća. Oni koji su ostali u jami raznijeli su se bombama.

Jedan se predao. Zvao se **Ivan Marinčel**. Nevolnjik je tek tada doživio pravi pakao. Sveta je smrt prema mučenju kojem je bio podvrgnut. Na kraju su ga ubili. Tata mi je rekao imena nekih koji su se skrivali u toj jami ili špilji a to su: **Mate Vidmar** sa sinom, **Ivica Šop**, **Iva Šop**, **Iva Marinčel** i još neki čija sam imena zaboravio. Od civila, sjećam se da mi je pri-

čao, da su oznaši malodobna **Luku Vidmaru** sačekali u šumi i ubili.

Tata se po drugi put oženio **Ankom Sijurnjak**, mojom majkom. On je bio udovac, a ona udovica, gotovo iste sudsbine i sličnih svjetonazora, pa su odgovarali jedno drugom. Njen prvi muž **Dane Vidmar** bio je također ustaša. Skrivaо se pred partizanskim vlašću u šumi u blizini kuće a povremeno je krišom dolazio i kući. Mama s njim ima sina, moga polubrata **Danu**. Partizanskoj vlasti neki dousnik dojavio je da Dane dolazi kući. Jednom, kada je bio kod kuće, opkolili su kuću i pokucali na vrata. Dane je uočio opasnost i iskočio kroz prozor. Zapucali su za njim i ranili ga. Onako ranjen uspio je doći do Svetog Križa blizu crkve Sv. Josipa. Tu su ga sustigli i umlatili. Prije izdahnuća strašno su ga mučili. Njegovi jezivi krizi čuli su se do mosta, a to je udaljenost od oko 800 metara.

Partizanska vlast nije dozvolila da se pobijeni pokopaju u groblje. Pokapani su izvan groblja, nekršćanski, bez crkvenog obreda. Moj polubrat Dane molio je da se svi pobijeni, za čije se grobove zna, ekshumiraju i pokopaju u zajedničku grobnicu u groblju. Vlast to nije dopustila, jer su pokopani na privatnom posjedu. Nadam se da naša vlast to ne će priječiti.

Krv žrtava vapi do neba. Oni i mi bit ćemo mirni i spokojni kad ih na doličan, kršćanski način pokopamo u groblju.

Svjedok Vidmar na nepoznatom grobu u Donjem Kosinju

Svjedoci Ante Fadljević i David Špoljarić s vlc. Ivanom Hodakom

Svjedok Mate Špoljarić

Grobišta pobijenih uz groblje sv. Ivana u Donjem Kosinju nalaze se na 541 m n/m i položaju S $44^{\circ} 45,721'$ i I $15^{\circ} 14,975'$. Na toj sjeveroistočnoj strani, na privatnom zemljištu u vlasništvu **Milana Šutića i Pave Šutića**, koje je između ogradnog zida groblja i brda Pena, skupno je grobište neutvrđenog broja pobijenih Hrvata, Kosinjana. Partizanska vlast nije dala rodbini ubijenih da ih pokopa u groblje, pa su pokopani na mjestu ubojstva i po odobrenju izvan groblja. Na pojedinim grobovima i sada se polaže cvijeće i pale svijeće. Na jednom grobištu usađen je metalni križ.

Gospodin Željko Vidmar prikupio je izjave svjedoka, da su na grobištu iza Groblja sv. Ivana u Donjem Kosinju pokopani:

Dane Vidmar, hrvatski vojnik, ustaša, oznaši ga ubili 1945., pokopan iza groblja sv. Ivana u Donjem Kosinju;

Josip Tomac, Marko Tomac i Jura Tomac, braća. Oznaši ih ubili na raskrižju poviše crkve sv. Ivana u jesen 1945. u Donjem Kosinju. **Lozu**, ženu Marka Tomca mučili su na razne načine i električnom strujom, prisiljavajući je da prizna gdje se skrivaju. Bila je jaka, nije ih htjela izdati. Loza je nosila hranu mužu i djeverima. Oznaši su je pratili i otkrili gdje se skrivaju. Opkolili su ih i pobili. Pokopani su iza groblja sv. Ivana u Donjem Kosinju;

Dane Tomac zv. Salatija. Zatvoren i mučen u Sokolani - župnom stanu pravoslavnoga popa kod pravoslavne crkve sv. Nikole u Kršu. Ubijen 1945. i bačen s mosta u rijeku Liku. Danin leš voda je do njela oko 800 metara do Zorinih greda (napojišta za napajanje blaga), koje je uz-

vodno od Brujić Mlinica. Njegov leš našla **Marica Babić** i obavijestila obitelj. Robdina ga pokopala iza groblja sv. Ivana u Donjem Kosinju;

Tomica Benčić, oznaši ga ubili 1945. kod Jame u Štropima, Kamenica;

Ivica Tomac, ubili ga oznaši 1945. na Laništu poviše Vukelića;

Milu Vukeliću Kusiju, njegova sina **Nikolu i Lazu Paripovića**, Srbinu, koji je bio ustaša, ubili oznaši 1945. na Gradini blizu Krša. Žene su ih pošle pokopati, ali OZN-a im nije dopustila. Nepoznato je što se dogodilo s njihovim leševima. Najvjerojatnije su ih raznijele zvjeri.

Svjedočenje Antona Fadljevića i Davida Špoljarića

U dogovoru s vlc. Ivanom Hodakom 19. lipnja 2012. nastavljamo s istraživanjem pojedinačnih i mnoštvenih (masovnih) grobišta u Kosinjskom Bakovcu. Na moju zamolbu vlc. **Nikola Turkalj** spremno se odazvao da će nas prevoziti terenskim vozilom. Krećemo u 9,30 iz Gospića u Kosinj. Vlč. Hodak spremno nas je dočekao i odmah polazimo na posao. Usput nam se pridružuju **Anton Fadljević i David Špoljarić**.

Anton Fadljević rođen je 1940., a David Špoljarić 1965. godine. Obojica su se na zamolbu vlč. Ivana Hodaka spremno odazvala pokazati nam mnoštveno (masovno) grobište na predjelu Grlo u Velebitu iznad Kosinjskog Bakovca, u čijoj bližini su planinske livade i šuma u vlasništvu Vlaha iz Lipova Polja. Neasfaltiranim, dobro održavanom cestom preko Begovače, koja se nalazi na 818 m n/m i položaju S $44^{\circ} 44,077'$ i I $15^{\circ} 06,946$, te

Pisana kamena na 848 m n/m i položaju S $44^{\circ} 44,293'$ i I $15^{\circ} 06,088'$ i Grla 921 m n/m i položaja S $44^{\circ} 44,851'$ i I $15^{\circ} 05,701'$, dolazimo do mjesta za koje svjedoci kažu da su po pričanju starijih doznali da je tu mnoštvena (masovna) grobnica pobijenih Hrvata. Koliko je tu ljudi ubijeno nije im poznato, a po pričanju ubili su ih Vlasi iz Lipova Polja, koje je predvodio Vlah Jojić.

Predjel na kojem je grobnica nalazi se na 942 m n/m i na položaju S $44^{\circ} 44,909'$ i I $15^{\circ} 05,749'$

Culi su za oko 400 pobijenih Hrvata negdje oko Grla. No, o tome ništa pobliže ne znaju. Poznato im je da je šumarija u Begovači izgradila barake za smještaj šumskih radnika te barake za smještaj volova i konja. Jedna baraka još je tamo. Nije im poznato je li izgrađena neposredno iza rata ili kasnije, a isto tako ne znaju da su prilikom izgradnje baraka nađene ljudske kosti.

Nakon pada Gospića 4. travnja 1945. hrvatska vojska i civili uzmicali su prema Svetom Jurju i Senju iz više pravaca. Na putu uzmaka jugoslavenski partizani i četnici preobučeni u partizane sačekivali su ih i ubijali. Koliko je ljudi pobijeno i gdje su im grobovi za većinu se nikad neće saznati. Svjedoci su pomrli, a šume i šikare sakrile su tragove.

Svjedočenje Mate Špoljarića

Do **Mate Špoljarića** doveo nas je Ante Fadljević. Kada mu je rekao kako ga želimo zamoliti da nam pokaže grob **Dragana Krizmanića**, vidno se uzrujao. Ljutito mu je prigovorio zašto nas je doveo k njemu, kada i on vrlo dobro znade gdje je taj grob. Malo se smirio, pa nam je rekao

da ne zna točan položaj groba, jer je čovjek koji je kupio planinsku livadu od njegova brata, uklonio kamenje kojim je grob bio označen i zemlju preorao. Može nam samo približno pokazati položaj groba. Do tamo treba pješačiti, a noge ga ne služe. Gospodin Ante Fadljević reče da se obilaznim putem može automobilom dovesti do livade na kojoj je grob. Sada je na toj planinskoj livadi okretište za kamione i odlagalište drva. Kao dječarac tu je čuvao ovce, pa mu je taj predjel poznat. Po njegovu naputku bez teškoća smo došli na odredište.

Mata Špoljarić primjećuje kako se kraljik izmijenio. Godinama nije bio ovdje. Na ovoj livadi njegov brat sijao je lan. Grob je bio označen kamenjem i nije ga se diralo, a sada je ovdje narasla bujad, a i šuma je drugačija. Sada, već potpuno smiren, priповijeda kako je Dragan Krizmanić, hrvatski vojnik, ustaša, pri povlačenju iz Gospića nakon preokreta bio teško ranjen u Pazariškom Bakovcu. Ne zna, kako je onako ranjen došao do njihova stana (stan je koliba u kojoj se povremeno stanovalo prilikom obavljanja nekih sezonskih radova). U stanu su ga našli njegov pokojni brat **Ante** i prijatelj mu **Nikola Špoljarić Popov**. Obojica su bili hrvatski vojnici, ustaše. I oni su se skrivali pred partizanima. Sumnjali su da će Dragan Krizmanić preživjeti noć. Kada su se ujutro vratili našli su ga mrtva. Donijeli su ga ovdje na livadu i pokopali. Evo, grob je bio, po prilici, ovdje.

Zamolio sam ih da me odvedu do stana. Gospodin Fadljević mi je rekao da ja, kao invalid, s ovakvom nogom ne mogu gore, jer je padina na kojoj je bio stan, vrlo strma. Od ceste stan je udaljen oko 200

metara. Od njega je ostala ruševina. Jugopartizanska vlast naredila je da se u Kosinjskom Bakovcu poruše svi stanovi, kako u njima proganjeni Hrvati ne bi našli sklonište.

Mata Špoljarić priповijeda kako je njegov otac Nikola bio domobran, a dva brata Ante i Josip ustaše. Ante je nakon rata umro prirodnom smrću, a Josip je našao novi dom u dalekoj Australiji.

Gospodin Mata se ne može osloboediti straha. Prigovorio mi je što ga stalno ispitujem, a svi o kojima ga pitam su mrtvi, te da ne želi radi svjedočenja davati izjave i putovati. Pokušavam ga uvjeriti da nemam nečasne namjere, ali bezuspješno. Razmišljam kako je ta zločinačka jugopartizanska vlast bestijalnim nasiljem utjerala Hrvatima strah u kosti. Stari ljudi na kraju svog životnog puta boje se svjedočiti. Strahuju za sebe, svoju djecu i unuke. Šteta, neizmjerna šteta. Njihovom smrću jugopartizanska zlodjela neće biti do kraja otkrivena i istražena, a samo istina nas oslobađa.

Mogući položaj groba Dragana Krizmanića nalazi se na planinskoj livadi koja je na 743 m n/m i na položaju S 44° 43,051' i I 15° 05,389'.

Špilja, zajednička (masovna) grobnica iznad župnog stana pravoslavnog popa u selu Krš

Sjeverno od predivnoga kosinjskog kamenog mosta, remek djela hrvatske mostogradnje, iznad pravoslavne crkve sv. Nikole i župnog stana pravoslavnog popa, ni desetak minuta hoda uzbrdo, na 534 m n/m i na položaju S 44° 44,261' i I 15° 16,526' nalazi se špilja-jama, u kojoj je otkriveno petnaestak ljudskih lubanja i više

ostataka kostiju. Kosturi nisu cjeloviti. Kosti su razbacane, a na lubanjama nisu vidljivi tragovi prostrijelnih rana. Na stručnjacima sudske medicine i policiji je da otkriju o kojim se žrtvama radi i koji je razlog njihove smrti, odnosno kako su smaknuti i dospjeli u tu špilju.

Na ulaz u špilju navaljeno je veliko kamenje, pa sada ulaz u špilju djeluje kao jama. Očito su počinitelji zločina hitjeli prikriti zločin. Pojedini komadi navaljenog kamenja odronili su se i pokazala se sva monstruoznost izvršenog zločina. Svjedoci kažu da su hrvatske žrtve bile nakon završetka Drugog svjetskog rata zatvarane u župni stan pravoslavnog popa, koji se nalazi na 524 m n/m i položaju S 44° 44,232' i I 15° 16,441'.

Iz kuće čuli su se jezivi krizi mučenika. Svjedoci pretpostavljaju da među ostarijelim pravoslavnim stanovnicima iz obližnjih kuća ima svjedoka tih tragičnih događaja. Boje se također da će netko kosti ukloni i uništi tragove, pa su me zamolili za brzu intervenciju. Pravoslavna crkva sv. Nikole nalazi se na visini od 533 m i položaju S 44° 44,248' i E 15° 16,407'. U vrtači koja se nalazi između sjevernoga ogradnog zida crkve i ceste za Donji Kosinj, skupna je grobnica pobijenih Hrvata. Nužno je izvršiti sondažna ispitivanja radi provjere istinitosti svjedočenja.

Policiji sam prijavio slučaj. Jedan policijac i ja niz uže spustili smo se u jamu-špilju i uvjerili se u vjerodostojnost fotografija na CD-u, koji sam mu uručio. Obećana mi je brza intervencija i visoko profesionalna obrada ovog slučaja.

Kako malo što ostaje neotkriveno, tako je i s ovom jamom-špiljom, skupnom (masovnom) grobnicom. Iza Drugoga

Stravični prizori u špilji iznad sela Krš

I neistraženi dio špilje krije ljudske ostatke

Grob je sv. Ivana u Donjem Kosinju

Skupno grobište iza groblja sv. Ivana

svjetskog rata, kada su se napetosti između Vlaha i nas Hrvata malo smirile, učitelj je poveo učenike na sat prirode na brdo iznad župnog stana pravoslavnog popa. Jedan učenik upao je u tu jamu, skupnu grobnicu. Našao je u njoj zlatne zube. Vikom je svratio pozornost na sebe. Izvukli su ga iz jame. O tome se šutjelo i gore se više nije išlo. Sada, u poodmaklim godinama, otkrio je tajnu, ali moli za tajnost svoga imena, i ona mu je obećana.

Svjedoci su načuli da se uz ovu šipilju-jamu nalazi još jedna šipila. U ne baš pomnom traženju nije pronađena. Uz pomoć speleologa koji se dobro snalaze u kršu, možda bi bila otkrivena i istražena.

Po izjavi svjedoka, u župnom stanu pravoslavnog popa silovana je jedna trudnica, no nije poznato kakva je kasnije bila njena sudbina. Tu su također vršena mučenja zatočenih. Jedna žena iz Mlakve mučila je zatočenike užarenim glaćalom. Iz župnog stana čuli su se krici žrtava.

Vrsni seoski kovač, **Mile Koričić**, ubijen je ovdje u ovoj jami-šipili, pod optužbom da je kovao vrata i baglame za ulaz u jamu kod sv. Ane. No, to je bila lažna optužba, jer se na ulazu u jamu ne nalaze nikakve baglame, a kamoli vrata. Kasnije su i sami Srbi priznali da je bio krivo optužen. Ovdje je ubijen i **Stjepan Grgurić** sa Šušnja. Kasnije nitko o mučenjima u župnom stanu pravoslavnog popa i ubojstvima u ovoj jami-šipili nije smio ni htio govoriti.

Svjedočenja o ustaškim i drugim zločinima na području Kosinja

Svjedočenja je prikupio i obradio **Nikola Prša**.

Prilikom posjeta svojoj obitelji u Gornjem Kosinju na blagdan Svih svetih 1. studenoga 2012., dogovorio sam susret s nekoliko osoba iz mjesta, koje o ustaškim i partizanskim zločinima na tom području nešto znaju, mogu i žele reći. No, te osobe ne žele s tim izlaziti u javnost, a pogotovo ne žele autorizirati svoja svjedočenja. Tek uz uvjet anonimnosti pristale su svjedočiti. Potrebno je naglasiti kako su te osobe u vrijeme kada se ovo događalo bili mala djeca, pa je pitanje, u kojoj mjeri su njihova sjećanja osobna, a koliko su plod zapamćenja kazivanja starijih.

U razgovoru s više osoba, od kojih su na pose tri nešto više i podrobниje znale, došao sam do saznanja koja izlažem u nastavku. Prije toga je korisno pogledati mrežnu stranicu <http://www.jadovno.com/docs-en-lat/articles/apel-hrvatskoj-elektroprivredi-izditi-posmrtnye-ostatke-zrtava.html>, koja donosi neke podatke o ustaškim zločinima u Kosinju. Točnost podataka koji su na njoj izneseni, treba uzeti s velikom rezervom, ne samo zato što je autor **Dorđe Pražić**, Srbin.

Jama kod sv. Ane

Ustaše su u pohodima po Mlakvi hvatali mahom civile, žene, djecu i starce, te ih privodili u kuću u kojoj je bila Općina. Tu su bili podvrgnuti ispitivanju. Po pričanju svjedoka, zgrada Općine bila je puna uhićenih ljudi. Dio tih uhićenika, prema nekim čak oko 70, a realno najviše 25, po noći je iz Općine doveden do jame kod sv. Ane. Tu su ubijani i bačeni u nju. Pričalo se kako su žrtve žive bacane u jamu, te da se dan-dva iza zločina čuo plač i zapomaganje iz jame. Navodno se to događalo u nekoliko navrata.

U vrijeme tog zločina, ljudi koji su živjeli u blizini jame, kao i oni uz čije je kuće noću prolazila kolona zarobljenih, nisu smjeli izlaziti iz kuće. Bilo im je zabranjeno čak i paliti lampe i svijeće u kući. Zbog toga je i nepoznat točan broj onih koji su ovdje pogubljeni. Navodno je kasnije u jamu bacano i živo vapno radi sprječavanja neugodna zadaha. Pričalo se da je nalog za uhićenja i ubojstva došao od vrha vlasti, te da su se ovakva ubojstva događala po svim okolnim vlaškim selima. Za ova ubojstva okrivljena je ustaška posada u kojoj su služile ustaše iz sela i okolice.

Nakon ovih zločina, Vlasi, tzv. Srbi, u Begovači, počeli su se pripremati za pokolj Hrvata bacanjem u istu jamu, ali se od tog nauma odustalo. O ovome ni sami tzv. Srbi nisu htjeli govoriti, jer su se bojali da će se onda pokrenuti pitanje jame kod kosinjskog mosta, odnosno u brdu iznad župnog stana i pravoslavne crkve sv. Nikole, gdje su partizani poubijali i bacili oko 15 Hrvata. Oko 50-60 Vlaha tzv. Srba posjetilo je 1990. jamu kod sv. Ane. Posjetu je nazočila i milicija. Jamu su istražili speleolozi (u prilogu na internetskoj stranici vidi se skica ove jame) i izjavili kako u jami ima dosta životinjskih ostataka. Po mojem saznanju, unutra je bačen i velik broj raznog streljiva, granata i bombi.

Jama u Docinoj Dragi – Donji Kosinj

Zločin koji se na ovom mjestu dogodio počinili su seljani. Povod je bilo ubojstvo jednog čovjeka u Vukelićima u Donjem Kosinju, koje su počinili četnici. Tada se okuplja jedan broj seljana Vukelića i okoline, te hvataju 20-ak, Vlaha tzv. Srba, te

ih ubijaju i bacaju u jamu. Više informacija o ovom slučaju nemam, jer ljudi s kojima sam o ovoj temi razgovarao nisu imali o tome nekih drugih saznanja.

Mlakva - Kosa

Zločin na području Kose (danas pod vodom, jer je postala dio akumulacijskog jezera Kruščica), po mom sudu svakako je jedan od najgorih. U njemu su sudjelovali ustaše, odnosno dijelom domaći Kosinjan i došljaci iz drugih krajeva. Prolazeći kroz Mlakvu, skupili su određen broj ljudi, nagurali ih u jednu kuću, te žive zapalili. Po pričanju sugovornika, to su skoro sve bili civilni, no točan broj mi nije poznat. Na navedenoj mrežnoj stranici stoji broj od 286 žrtava, koje su spaljene u toj kući. Taj broj stoji i na kosturnici u Mlakvi, gdje su pokopani ostatci spaljenih. U *Zborniku Kotara Gospić i Kotar Perušić u Narodno oslobođilačkom ratu 1941.–1945.* (Historijski arhiv u Karlovcu) upisano je da su u Mlakvi ubijene 242 osobe. Razlika od 44 osobe nije mala. No, iz razgovora sa svjedocima i po mom sudu mislim da je taj broj dobrano uvećan. U to vrijeme kuće u selima bile su malene i nemoguće je toliki broj ljudi zatvoriti i spaliti u jednoj od njih kući.

Škola – Gornji Kosinj

Sugovornici su me upozorili na još jedno mjesto na kojem se, prema pričanju, nalaze ostatci ljudi koje su ubili ustaše. Koliko je ova informacija točna, sugovornici mi nisu znali reći, ali takva priča kruži. Dakle, za vrijeme NDH ustaše su pogubili od 8-10 ljudi, te ih bacili u septičku jamu iza škole. Nepoznato je, radi li se o civilima ili vojsци, te što je bio povod ovom zločinu. Postoji i priča da se jednom prilikom otvorilo tu jamu s ciljem da se provjere ove informacije, no budući da je to septička jama i da se od vode nije ništa vidjelo, odustalo se. Priču treba provjeriti, jer je nategnuta i bez pojedinosti, s još manje dokaza, pa je teško u nju povjeravati.

Ostalo

U istraživanju zločina u Kosinju sugovornici su mi rekli za još nekoliko događaja. Mjesni ustaše su navodno ubile dva pilota američke vojske. Oni su im, po pričanju, pali u ruke nakon pada zrakoplova, a ovi su ih odmah ubili i bacile u neku jamu, ne zna se koju.

Mandu Marinić su ubili domaći partizani. Dvojica partizana, patrolirajući selom, u daljini su ugledali ovu ženu. Jedan skida pušku s ramena i cilja prema njoj želeći je ubiti. Drugi mu prigovara da to ne radi, jer to nije potrebno. No, bez obzira na to ovaj puca i ubija je. Rekao je svom kolegi kako ta žena šverca sol iz Dalmacije. Njena je krivnja bila što je radila u gospodinici **Mice Fadljević**, žene Josipa Fadljevića, koji je bio ustaša. Nakon ovog ubojstva hladnokrvno su nastavili ophodnju selom. Susreli su oca nesretne žene. Ubojica bahato i bez milosti reče ocu da mu je malo prije ubio kćer.

Svjedokinja Antonija Klobučar Koričić

Juru Delača mučili su i ubili partizani u Crnoj Vlasi, odnosno Gornjim Vrhovinama. Povod njegovoj smrti je bio taj da je s nekog ubijenog skinuo i uzeo cipele. Na to ga je natjerala nužda, jer je vladala oskudica u svemu. Zato su ga partizani mučili i živa potkovali. Kasnije su ga ubili i za grob mu se ne zna.

Prilikom jednog napada na Kosinj, u jednom dijelu između dva brda koja dijele Gornji Kosinj i Lipovo Polje, ubijena su četiri četnika. Do toga je došlo kad su četnici htjeli izvršiti pokolj u Gornjem Kosinju, no to se saznalo i pokušaj je sprječen. Ovdje se radi o borbi, tako da se ovaj sukob, po meni, ne može uvrstiti u zločinstva.

Četnici, koji su počinili ubojstvo i druge zločine na ovom području pri promjeni vlasti, samo su presvukli odoru. Skinuli su četničku i obukli partizansku, te nastavili činiti razne druge zločine još u većoj mjeri. Ovo se svakako odnosi i na već navedenu jamu iza župnog stana sv. Nikole, koja se može uzročno povezati s jamom u Docinoj Dragi.

Ubojstvo Bruna Vernazze

Svjedoči: **Antonija Klobučar Koričić**. Svećenika **Bruna Vernazzu**, župnika Gornjeg Kosinja, ubili su jugoslavenski partizani. U noći 14. na 15. travnja 1945. iza ponoći partizani iz Mlakve, Krša i Gornjeg Kosinja nasilno su ušli u župni stan. Lupali su po vratima, bijesno i prostački psujući. Župnika su teško ozlijedili udarcem kundaka puške po glavi. U polusvjesnom stanju doveli su ga, vjerojatno odvukli, u polje ispod župnog stana u Gornjem Kosinju. Tu su ga mučili i s leđa proboli bajunetom. Izdahnuo je u teškim mukama. U smrtnoj agoniji rukama je kopao zemlju oko sebe. Ujutro su ga mještani mrtva našli u polju. Odnijeli su ga u župni stan, uredili za pokop, pa potom pokopali u groblju. U pogrebu su sudjelovali mještani i njegovi učenici. Gospođa Antonija Klobučar Koričić, u to doba učenica, vidjela je svoga izmrcvarenog župnika i zapamtila gdje je u polju izdahnuo. Sudjelovala je u pogrebu i dala ovo vrijedno svjedočenje o njegovoj mučeničkoj smrti.

U noći ubojstva u župnom stanu, kao župnikov gost prenočio je njegov prijatelj, partizan, **Joso Špoljarić Duma**. Bili su bliski prijatelji, često su zajedno šetali Gornjim Kosinjem i raspravljali o različitim temama. Čudno je da partizan Joso Špoljarić Duma nije zaštitio župnika, soga bliskog prijatelja, već je dopustio da ga teško ozlijedena ubiju partizani: **Duran Radović**, pravoslavac iz Krša, **Niko Munjas**, pravoslavac iz Mlakve, te Hrvati **Jure Prša** i **Josip Špoljarić** iz Gornjeg Kosinja, kako je to zapisano u knjizi *Hrvatski martirologij XX. stoljeća*, koju je napisao **don Anto Baković**. Tko je ubio župnika Gornjeg Kosinja, vlč. Bruno Vernazza? To pitanje je otvoreno i na njega, kao i ostala ubojstva koja su predmet sudskoga i povijesnog istraživanja, trebaju odgovoriti hrvatski sudci i povjesničari. Poznato je da je Župnik Bruno Vernazza izdahnuo u teškim mukama na položaju S 44° 42,926' i I 15° 16,680' i na 495 m n/v.

Pripomena pisca članka

Netrpeljivosti i zategnuti odnosi između Hrvata i Vlaha, tzv. Srba, sežu u daleku prošlost, od njihova naseljavanja u Hrvatsku. Vlasi tzv. Srbi bili su pripadnici

pomoćnih-lakih osmanlijskih postrojbi. Dužnost im je bila hranom opskrbljivati osmanlijsku vojsku, te radi razumevanja hrvatskog jezika, vršiti izviđanja u još neosvojenim krajevima. Dakle, bili su logistička potpora osmanlijskoj vojsci. Da bi obavili valjano svoju zadaću Osmanlije su ih naseljavali u novoosvojene krajeve i davali im najplodniju zemlju, kako bi za vojsku mogli uzbajati kvalitetnu stoku: goveda, ovce, koze i konje. Da im u opskrbi hranom i ostalim potrepštinama budu što bolja logistika, dopustili su naseljenim Vlasima i vlaškim postrojbama koji su pratili osmanlijsku vojsku, pljačkanje starosjeditelja Hrvata, koji su ostali na svojim ognjištima nakon turskih osvajanja.

Vlasi, tzv. Srbi, ishodili su u Osmanjske carstvu, a kasnije u Habsburškoj odnosno Austro-Ugarskoj Monarhiji razne povlastice, među inima prvenstvo pri prodaji stoke. Kada su potrebe za stokom na tržištu bile podmirene i stoka se nije mogla prodati, od hrvatskog pučanstva po nižoj cijeni otkupljivali su stoku, te je opet nakon ukazane potrebe na tržištu, koristeći svoje povlastice, skuplje prodavali. Zbog ovakvih uvjeta Vlasi su se obogatili na račun svojih katoličkih susjeda, Hrvata. Od Osmanlija, a kasnije i od Habsburga dobili su plodnu zemlju, a kako su bili bogatiji od hrvatskih seljaka, kupovali su jeftino njihove plodne oranine, pašnjake i šumu.

Nastankom Kraljevine Srba Hrvata i Slovenaca stanje se dodatno pogoršalo, zbog državnog terora u Kraljevini Jugoslaviji i nasilja lokalnih Vlaha tzv. Srba nad Hrvatima i drugim narodima. Smrtno ranjavanje **Stjepana Radića** u beogradskoj skupštini prelilo je čašu strpljenja i trpljenja nasilja od bahatih vlaških, tzv. srpskih nasilnika. Za vrijeme NDH, u tek uspostavljenoj državi, u razdoblju ustrojavanja državnih institucija, vojske i policije, velikosrbi i jugoslavenski komunisti različitim terorističkim akcijama nasrnuli su na NDH. Hrvatska vojница, ustaše i domobrani ustrojeni su po predlošku europskih vojski i policije. Vojne postrojbe imale su imena, oznake i zapovjedništvo. Iz ratnog puta svake postrojbe može se

Wrtača u kojoj je skupna grobnica pobijenih Hrvata uz ogradni zid pravoslavne crkve sv. Nikole

pratiti vojno djelovanje ustaških i domobranskih postrojbi, pa tako i zločine, ako su ih počinili. Nažalost, uz redovnu ustašku vojnicu postojali su i „divlje ustaše“. Ta klatež djelovala je izvan sustava i prisvojila je pravo uhićivati, suditi i vršiti smaknuća. Njihovi zločini pali su na obraz hrvatskom narodu. Bila su poznata imena „divljih ustaša“, barem nekih od njih u tim postrojbama. Po imenima „divljih ustaša“ može se pratiti ratni put njihovih postrojbi, a time i moguće zločine koje su počinili.

Poznato je da su se jugopartizani i četnici oblačili u ustaške i domobranske odore i vršili ubijanja Vlaha, tzv. Srba i palili njihova sela. Tako su ih odvraćali od lojalnosti NDH i poticali da pristupe jugopartizanima ili četnicima. U gradovima i hrvatskim selima ubijali su viđenje Hrvate, kako bi omrzili hrvatske vojnike hrvatskom narodu. U takvim uvjetima i pod nepovoljnim povjesnim okolnostima utemeljena je NDH. Na terorizam vlast je odgovarala represijom, a nije mogla spriječiti ni razbuktale osvetničke strasti. Zbog ovakvog stanja na prostoru cijele NDH počinjeni su zločini i nad Vlasmima, tzv. Srbima, koji su potom višekratno umnožavali broj tih žrtava.

Nitko razuman ne negira počinjene zločine, samo treba utvrditi tko ih je počinio. Ne mogu se svi zločini paušalno pripisati ustašama, a potom hrvatskom narodu. Sva grobišta treba istražiti. Lako se po ostacima vojnog znakovlja i nekih drugih predmeta može otkriti tajna, barem ona, kojem narodu su pripadale žrtve. Prilikom istraživanja žrtava ustaškog zločinstva u

Jasenovcu otkopane su grobne pripadnike hrvatske vojske ustaša, domobrana i civila. Istraživanja su odmah obustavljena i o tome se šuti. Iz istih razloga i danas se sprječavaju istraživanja, kako bi sva zločinstva bila pripisana ustašama te se Hrvate držalo u pokornosti.

Sa suđenja visokopozicioniranom ustaškom dužnosniku **Tomi Biljanu** postoji sačuvana arhivna građa. Tužiteljstvo je optužilo Tomu Biljana da je naredio i izvršavao zločine u Kosinju. Nijedan svjedok nije to izrijekom posvjedočio. Svi govore kako su čuli i kako se pričalo, ali osobno nisu vidjeli. Svjedoci se nisu htjeli ni odazvati i dati izjavu tužiteljstvu, pa su ih privodili. Da su ustaše počinile zločine u Kosinju, zar bi tužiteljstvo grčevito tražilo svjedoke i prihvatiло one koji su nešto o tom čuli i da se o tome pričalo, a ni jednoga koji je naveo imena žrtava i imena izvršitelja zločina? Biljanu se sudilo odmah, neposredno iza rata, kada se za sve znalo i kada je o svemu bilo dovoljno svjedoka.

Svjedočenja anonimnih Kosinjana i Đorđa Pražića podudaraju se, osim u broju žrtava. Ne navodi se koja je ustaška postrojba i pod čijim zapovjedništvom izvršila zločin. Ako su zločin izvršile „divlje ustaše“ sigurno se znade ime barem jednoga, a nijedno ime se ne navodi. Gotovo se sa sigurnošću može zaključiti da je informacija potekla iz istog izvora. Na povjesničarima je da ove zločine istraže, te da utvrde koja ih je ustaška postrojba izvršila i pod čijim zapovjedništvom. Ako su zločine počinile „divlje ustaše“, treba utvrditi njihova imena. Zločine su također mogli počiniti jugoslavenski partizani i četnici presvučeni u ustaške odore, što su oni često činili. Znakovito je da su dva vlaška, tzv. srpska sela Mlakva i Lipovo Polje u prijeporu i zavadi od Drugog svjetskog rata, do danas. Svađa i prijepor među njima još uvijek traju. Zašto? Ne međe (graniče) i na suprotnom su kraju kosinjske doline! •

OCA SU ODVELI U PIDŽAMI I PAPUČAMA

Tijekom aktivnosti Građanske inicijative „Krug za trg“ susreli smo brojne Zagrepčane koji su nam s tugom govorili o poslijeratnim stradanjima u svojim obiteljima, nakon što su na vlast došli jugoslavenski komunisti. Nažalost, mnogi se i danas boje te ne žele da se njihovo svjedočenje dokumentira, a što bi bilo osobito važno zato što su likvidacije i progoni u Zagrebu upravo najslabije zabilježeni. Zagreb nema svog žrtvoslova - grad je velik, ljudi se sele, susjedi se slabo poznaju. Dragocjeno je stoga svjedočenje na koje se odlučila, pa iako nakon dugog razmišljanja, gospođa **Vlasta Pahlić**, profesorica inkluzivne edukacije i rehabilitacije, koja danas živi u središtu grada, s kćeri i unucima, nakon što joj je nedavno umro suprug, ugledni zagrebački liječnik. Gospođa Pahlić posvjedočila je ovako:

Rođena sam 1932. u Zagrebu. Moji su roditelji bili **Zlatko Spies** i **Ljerka Spies rođena Marinić**. Imali su dvoje djece – mene i moju mlađu sestru. Otac je rođen u Zemunu u obitelji koja je bila njemačkog podrijetla, no u kući moje bake i djeda već se govorilo pretežito hrvatski. Majka je rođena u staroj zagrebačkoj obitelji Marinić. Obitelj Marinić bila je vrlo imućna. Djed i baka imali su u Zagrebu četiri kuće – u Livadićevu, u Nemčićevu, u Hatzovoj i u Vlaškoj. Na Plitvičkim jezerima imali su vilu, a u Bačunu pokraj Markuševca, na obroncima Zagrebačke gore, veliku kuću, zemlju i vinograd. Svojoj su djeci omogućili studij, pa je moja majka bila jedna od prvih studentica na Zagrebačkom sveučilištu. Studirala je i diplomirala farmaciju. Radila je u ljekarni svoga strica na Kaptolu, a vlastitu ljekarnu imala je u Krapinskim toplicama. Majka je bila nasljednica imanja. Ocu je stoga mogla pomoći da pokrene posao u željezari „Polić i Spies“, koja je bila u Ilici, na uglu s Mandaličinom. Moje djetinjstvo bilo je vrlo lijepo. U Bačunu smo se sestrica i ja igrale sa seljačkom djecom na prostranim livadama. Imali smo i vlastiti bazen, uz kuću. U bazenu je uvijek bila bistra voda jer je dotjecala iz obližnjeg izvora, pritoke potoka Črna voda. Odlazili smo i na Plitvice, tatinim autom. Vozili bismo se, neasfaltiranim

Piše:

Maja RUNJE, prof.

cestama, skoro cijeli dan, no ondje smo zatim uživali. Imali smo čamac, kupali se. Uz tatu sam na Plitvicama naučila plivati. Priroda je bila predivna. Sjećam se da je oko naše kuće sve mirisalo po šumskim jagodama i ciklamama.

Tijekom rata, kad je život u Zagrebu nakon prvih engleskih bombardiranja početkom 1944. postao teži i opasniji, moji su se roditelji iz stana u Nemčićevu ulici odlučili s nama djecom preseliti u kuću na posjedu u Bačunu. Otac je imao motor kojim je išao u grad na posao, pa bi povezao i mene, do škole na Trgu svete Katarine, gdje je bila II. ženska gimnazija. Imala sam dvanaest godina, išla sam u drugi razred gimnazije. Otac nije bio vojnik. Rođen je 1900. te nije bio vojni obveznik, osim u pričuvnom sastavu. Nije bio ni osobito politički angažiran. Sjećam se jedino da se spominjalo da je imao neke kontakte s HSS-om te da je nekoliko puta posjetio Mačeka u Kupincu. Kad je postalo očito da se približava kraj rata, roditelji su mislili da je i dalje sigurnije s djecom ostati izvan grada, na selu. Čak su dio dragocjenosti iz zagrebačkog stana prenijeli na posjed u Bačun.

Nažalost, uskoro se pokazalo da Bačun ni u čemu nije bio sigurniji negoli grad. Početkom svibnja 1945. cestom ispred naše kuće povlačile su se velike grupe ustasha te Nijemaca, a strah je počeo obuzimati ljudi. Prve partizane vidjeli smo 10. svibnja, ujutro. Bili su neuredni, prljavi, u jadnoj odjeći, a bilo je očito da su Srbi ili Crnogorci. Dio ih se stacionirao u našem voćnjaku, kamo su dovezli svoja kola i konje, poljsku kuhinju i topove. Bili su kod nas cijeli dan – odlazeći i dolazeći – a s nama su i jeli. Jedan oficir odmah je uzeo tatin motor, a drugi dalekozor. Navečer su dvojica odredila da će u našoj

kući i spavati. Mama im je u prizemlju napravila krevete, a mi smo se, kao uvijek, popeli u spavaonice na katu. Nitko od nas naravno nije mogao spavati te se jasno sjećam da se nekako oko pola noći čulo da partizani viču: „Pokret! Idemo u Zagreb!“. Nastala je gužva i čulo se da kola i konji odlaze s našeg imanja. Zatim je zavladala potpuna tišina. Pomno smo osluškivali jesu li stvarno otišli, a tata je

Zlatko Spies

rekao: „Otišli su. Idem zatvoriti velika vrata.“ Spustio se u dvorište u pidžami i papučama. I nikada se više nije vratio...

Mama i ja cijelu smo ga noć tražile oko kuće, u gospodarskim zgradama i uz cestu. Obilazile smo svjetiljkom svaki zakutak, dozivale ga. Nigdje ga nije bilo. Ujutro su k nama došli seljaci, no nitko nam nije mogao pomoći, jer ga nitko nije video. Bilo nam je poznato da su neki od njih skloni partizanima, no sa svima smo bili u dobrim odnosima. Uvijek smo pomagali svakome kome smo mogli. Seljaci su nam rekli da je u obližnjoj kući partizanski sud, a u okolici su se čuli sporadični pucnji. Među ljudima je uskoro nastao strašan muk. Svatko se bojao.

Sljedećeg smo dana majka, sestra i ja napustile imanje te krenule u Zagreb. Nosile smo naše najosnovnije stvari i isle pješice Markuševečkom i Gračanskom cestom, prema Ksaveru. Od naše kuće do

Kuća obitelji Spies u Bačunu

Ksavera bilo je oko pet kilometara. S obje strane ceste posvuda su ležala mrtva tijela ljudi i tijela konja. Bilo je toplo - još i danas se sjećam snažnog zadaha mrtvih tijela koja su se raspadala.

U našem stanu u Nemčićevoj dočekale su nas dvije očeve sestre, moje tete. Majka i one odmah su počele obilaziti logore te su odlazile poznatim ljudima za koje su mislile da bi mogli pomoći. Nažalost, nisu ništa mogle saznati. Ipak, početkom lipnja je jednoga dana k nama došla žena koja je u ruci nosila papiriće s adresama te je jedan papirić predala nama. Tatinim rukopisom bilo je napisano: „Nalazim se u logoru Prečko. Molim pomoći. Zlatko.“ Mama i tete odmah su s paketom, u kojem su bili deka, rublje i hrana, pješice krenule prema Prečkom, no na ulazu u logor stržari im nisu dali niti pristupiti. Paketi su se mogli odložiti na hrpu s natpisom „Usataše“ ili na drugu, s natpisom „Domobrani“, pa mama nije znala što bi trebalo učiniti, budući da je moj tata bio civil. Ni sljedećih dana u Prečkom nisu mogle ništa saznati.

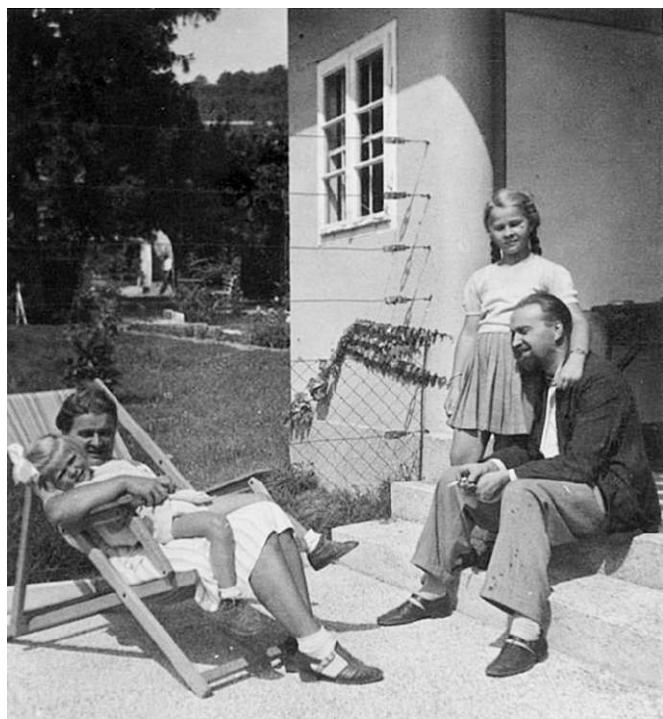
Osluškivali smo svaki i najmanji glas. U srpnju smo od nekoga čuli da su Zagrepčani u logoru u Štalu u Makedoniji. Mama je odmah stočnim vlakom krenula prema Srbiji te dalje na jug, prema Makedoniji. Putovala je danima i uspjela je doći do Štala, pa i pronaći logor. Zapovjednik logora joj je čak dopustio da pregleda popise logoraša, no tatinog imena tamo nije bilo.

Život se nastavio bez oca, u velikoj tuzi. Sjećam se kako smo kroz prozor koji je gledao na Maksimirsku očajne promatrале kako partizani tjeraju zarobljenike – a takvih je prizora bilo jako puno – i kako je jednom moja sestrica koja je tada imala samo sedam godina istrcala iz stana te pozurila prema jednoj takvoj koloni te je pratila, u nadi da će uočiti oca. Mami nisu dopustili da radi u Zagrebu, pa je ostala s nama djecom kod kuće. Živjeli smo tako što je mama prodavala imovinu. Veliki dio su nam već bili uzeli, vila na Plitvicama je bila spaljena i srušena, a kuća u Bačunu opustošena, no ipak nam je nešto i ostalo. Osobito vrijedan bio nam je sljedećih godina posjed u Bačunu, jer smo mogli obradivati vrt i vinograd, a i držati prase i živad, tako da smo uvijek imali hrane. Nad nama je međutim trajno lebdio strašan strah. U četvrtom razredu gimnazije, u školi u Draškovićevoj ulici, jednog je dana u razred ušla ravnateljica i pred svima rekla da me premješta u drugi razred, jer sam kao dijete narodnog neprijatelja u svom razredu nepo-

željna. Sjećam se da mi je bilo jako, jako teško.

Puno godina kasnije, tijekom svibnja 1995., u novoj Hrvatskoj državi, čula sam da se u Gračanima održava komemoracija za ljudi koje su partizani ubili u podljemenskim selima i na Sljemenu i odmah sam pošla. Sjećam se da je padala kiša, no pred gračanskom školom se okupila velika skupina ljudi i krenula u obilazak grobišta, o kojima se tada počelo javno sve više govoriti. U povorci sam uočila čovjeka za kojeg sam prosudila da je iz tog kraja, pa sam mu se obratila pitanjem, je li možda čuo za Zlatka Spiesa i zna li što o njegovoj sudsbarini. Odgovorio je potvrđno! Rekao mi je da je od svog susjeda, koji je tada već bio umro, čuo da su mog oca ubili ondje, u blizini, na Deanovoj zemlji, blizu Tunela. Također je rekao da se spominjalo da je moj otac ubojice molio da ga ne ubiju jer ima dvije male kćeri. Htjela sam, naravno, saznati više, no nisam uspjela. Navodni svjedok nije više bio živ.

Nema dana da ne mislim na svog oca. Cijeli život mi je nedostajao. Često i danas odem u Bačun. Imanje smo prije puno godina prodali. U kući je sada poznati restoran „Gušti“, a na našem imanju i vinogradu niknulo je gotovo četrdesetak kuća. Ipak u detaljima krajolika tražim vrijeme u kojem je bio živ moj otac. Tugujem za njim i danas. •

Zlatko Spies sa suprugom Ljerkom i kćerima Vlastom i Ljerkom

DUVANJSKA DJECA – TERORISTI

Nedavno smo u *Političkom zatvoreniku* objavili dijelove nekih dokumenata duvanjske Službe državne sigurnosti (bezbjednosti) odnosno UDB-e, pod naslovom "Ako je nestalo UDB-e, nije udbabaša". U tim dokumentima bilo je vidljivo koliko je, kako i koga pratila, proganjala i zlostavlja duvanjska UDB-a u zemlji i inozemstvu, te koga je smatrala teroristom i neprijateljem države i naroda. Ti takozvani neprijatelji i teroristi bili su uglavnom punoljetne osobe.

Prema UDB-inim tvrdnjama nisu neprijatelji bili samo punoljetni Duvnjaci i Duvenjke, nego i duvanjska djeca. Primjera radi, nazvali su teroristom dječaka koji je prakom razbio staklo na Titinoj slici u razredu. (Usput budi rečeno taj mlađi „terorist“ je sa sedamnaest i pol godina pristupio u Specijalnu postrojbu glavnog stožera hrvatske vojske "Frankopani" odmah po osnutku te postrojbe te se borio do konca rata i konačne pobjede Hrvatske vojske i progona srpskog agresora s hrvatskih prostora i konačnog oslobođenja.) Ništa manje nisu bila neprijatelj države i naroda i druga duvanjska djeca, koja su pjevala domoljubne, ali i druge pjesme, zbog čega su suđeni od šest mjeseci do dvije godine dana zatvora, koje su proveli u Mostaru i u Zenici. Pa, evo dajmo prostora dokumentima, koje objavljujemo u izvornom obliku:

INFORMACIJA o negativnim pojavama u Donjem Brišniku

Dana 31. 07. 1984. godine u Donjem Brišniku, opština Duvno, u kući Pranjić Joze prilikom isprácaju u JNA njegovog sina Dragana došlo je do pjevanja pjesama neprijateljskog sadržaja u kojem je učestvovao veći broj lica. Pjesme neprijateljskog sadržaja pjevane su od strane ove grupe i kroz selo.

Tom prilikom utvrđeno je da je bilo prisutno oko 60 lica, uglavnom sa područja MZ Brišnik. U provedenom postupku utvrđeno je da su pjevane sljedeće pjesme: „Druže Tito kупи ћу ти фицу, а мерцедес Анти Павелић“, „Ој црквице на бришњачком бријегу у теби се Павелићи легу“, „Ко то каže је ли га ћаца да се црна легија не враћа“, „Ја сам Хрват на ћелу ми пиše и кошулја на то ми мирише“, „Дувно моје не volim te više u tebi se cirilicom piše“.

Piše:

Kažimir VUČEMIL

„Duvno moje ne volim te više u tebi se cirilicom piše“.

Iste večeri pjevane su i pjesme vjerskog i nacionalističkog sadržaja: "Marjane, Marjane" u iskrivljenoj verziji, "Da je Isus Brišničanin bio, ko bi njega razapeti smio", "U Brišniku bijela ruža niče, pa i ona faljen Isus viče", kao i himna "Lijepa naša", prilikom čijeg pjevanja su svi prisutni ustali i u stavu mirno uzdignute ruke pozdravljali pjesmu, a neki od prisutnih su uzvikivali fašistički pozdrav "Haj Hitler".

Inicijatori odnosno učesnici u pjevanju pomenutih pjesama su:

1. **Pranjić Zdravko**, sin Ante, rođen 1962. godine u G. Brišniku, završio srednju kemijsku školu, nastanjen u D. Brišniku;

2. **Prljević Slobodan**, sin Andrije, rođen 1962. godine u Čitluku, član SKJ, student ONO i DSZ na Fakultetu političkih nauka u Zagrebu;

3. **Belić Ante**, sin Mate, rođen 1963. godine u Brišniku, član SKJ, završio srednju vojnu školu u Beogradu, sada

student ONO i DSZ na Fakultetu političkih nauka u Zagrebu;

4. **Belić Milenko**, sin Frane, rođen 1961. godine u Brišniku, student Prirodno-matematičkog fakulteta u Sarajevu;

5. **Tomić Ivan**, sin Branka, rođen 1963. godine, student Prirodno-matematičkog fakulteta u Sarajevu;

6. **Banović Božo**, sin Jozе, rođen 1962. godine u Brišniku, autoprevoznik;

7. **Marinčić Ljuban**, sin Jozе, rođen 1965. godine u Mrkodolu, završio srednju tekstilnu školu, nastanjen u Mrkodolu;

8. **Marinčić Ante**, sin Karla, rođen 1964. u Mrkodolu, završio srednju građevinsku školu, nastanjen u Mrkodolu;

9. **Dukić Mate**, sin Ivana, rođen 1966. godine u Brišniku, učenik IV razreda srednje građevinske škole u Duvnu, nastanjen u Brišniku;

10. **Dukić Ante**, sin Ivana, rođen 1967. godine u Duvnu, učenik Srednjoškolskog centra u Duvnu;

11. **Musić Branislav**, sin Božе, rođen 1963. godine u Brišniku, student Pedagoške akademije u Sarajevu;

12. **Musić Željko**, sin Božе, rođen 1967. godine u Brišniku, učenik Srednjoškolskog centra u Duvnu;

13. **Banović Ante**, sin Frane, rođen 1961. godine u Brišniku;

14. **Prljević Mirko**, sin Mije, rođen 1966. godine u Brišniku, završio srednju školu;

15. **Ćurčić Marko**, sin Ivana, rođen 1965. godine u Brišniku, završio srednju školu;

16. **Pranjić Ivan**, sin Franje, rođen 1965. godine u Brišniku, nastupio srednju školu;

17. **Ćerdić Tomislav**, sin Jozе, rođen 1962. godine u Brišniku, KV mesar bez zaposlenja;

18. **Musić Frano**, sin Ivana, rođen 1967. godine, sa roditeljima živi u Melburnu - Australija, trenutno boravi u posjeti kod rodbine.

Osim pomenutih lica u pjevanju pojedinih pjesama učestvovali su i ostali prisutni, među kojima ima maloljetnika i djece.

Od gore pomenutih, devet lica je osuđeno od strane Suda za prekršaje na kazne zatvora od 60 dana, dok se protiv 5 lica vodi postupak.

Koliko god smo svjesni izraženijeg djelovanja grupe i pojedinača neprijateljski orijentiranih prema

socijalističkoj samoupravnoj i nesvrstanoj **Titovoj Jugoslaviji**, posebno u posljednje vrijeme, kada je i međunarodna situacija, a i situacija u zemlji dosta složena i opterećena različitim protivrječnostima i problemima, posebno na ekonomskom polju, ne možemo da se ozbiljno ne upitamo šta je to i koje sa našom omladinom i djecom što ih pokušava okupiti oko mračne politike ustaštva, **Pavelića** i drugih neprijatelja ovog naroda i ove zemlje. Šta znači ako se tako drsko vrijeđa ličnost i djelo druga Tita, koga ne mogu a da ne poštaju i cijene i njegovi najluči protivnici i neprijatelji, ili to da se podstiče nacionalni razdor i netrpeljivost. I stariji i mlađi znamo, poznato nam je, da je to dovelo do besmislenog i krvavog bratoubilačkog rata.

Nedvojbeno je da je ogromna većina radnih ljudi, omladine i građana istinski i čvrsto, bez kolebanja, na liniji politike Saveza komunista Jugoslavije, za slobodan i nesmetan razvoj, bratstvo i jedinstvo, socijalistički samoupravni razvoj i nesvrstanu vanjsku politiku zemlje. Ali, istovremeno ne smijemo zaboraviti pa ni potencijalni, djelovanje pojedinaca i grupa kojima nije na srcu ovakva Jugoslavija, koji nastoje ogromne rezultate i napore u društveno-ekonomskom i materijalnom razvoju zemlje, Republike i općine anulirati i obezvrijediti. Na to upozoravaju i događaji koje smo imali na našem području u posljednje godinu-dvije dana, kao što su kidanje slike druga Tita od strane nekolicine učenika O. Š. Bukovica, paljenje zastava na "Impovim igrama" preprošle godine, crtanje kukastih križeva od strane nekolicine učenika u Srednjoškolskom centru, pjevanje neprijateljskih pjesama od strane grupe mladića iz Vedašića, kao i neke druge negativnosti, na razobličavanje negativnih pojava moramo razobličiti kolovođe koje pokušavaju da zavedu omladinu i djecu, svjesno ih gurnuti u neprijateljsku rabotu, a sami se predstavljaju kao lojalni građani. U dalnjoj aktivnosti organiziranih socijalističkih snaga ne smije se i ne može zanemariti činjenica da duže vremena pojedini svećenici, posebno iz reda katoličke crkve, na našem području otvoreno nastoje i pokušavaju manipulirati vjerskim osjećajima građana, naročito omladine. Naime, Ustavom zagarantirano slobodno isповijedanje vjere i vjerskih osjećanja građana, što je u osnovi slobodna i privatna stvar svakog građanina ove zemlje, ne rijetko se od

Pogled na Donji Brišnik i Duvansko polje

strane pojedinih svećenika - klerikalaca i kleronacionalista zloupotrebljava. Oni otvoreno pokušavaju da naprave razdor između vjernika i nevjernika (teista i ateista) neosnovano pričajući priče o ugroženosti vjere, poistovjećujući vjersko i nacionalno, gdje posebno pokušavaju da se postave kao navodni zaštitnici vjere i nacionalnosti. Najekstremniji među njima su **fra Zovko Jozo, Križić Jozo** i **Perković Ante**. Prva dvojica, zajedno sa ranijim gvardijanom Samostana u Duvnu **fra Vlašićem Ferdom** su bila suđena i izdržala kaznu zatvora. Čvrsto smo, argumentirano uvjereni, da oni ne misle dobro ni ovom narodu, ovoj zemlji, i ogromnoj većini poštenih i lojalnih svećenika. Platforma ovog djelovanja u osnovi je antikomunistička i usmjerena na razbijanje temelja ove zemlje.

Radni ljudi, omladina i građani duvanjske općine ulagali su i ulažu sve svoje napore u pravcu ubrzanjeg društveno-ekonomskog i materijalnog razvoja svoje sredine. I pored prisutnih poteškoća u razvoju, pa i problema i slabosti, rezultati su veliki i oipljivi. I u otežanim i složenim ekonomskim prilikama u zemlji, Republici i općini poslovanje privrede je dosta dobro i zadovoljavajuće, čine se napori na planu većeg i bržeg zapošljavanja, standarda, posebno najugroženije kategorije stanovništva nastoje se zaštititi, obrazovanje, zdravstvena zaštita i druge potrebe građana podići na što zavidniji nivo. Posebna pažnja, uz nesebičnu i konkretnu pomoć pa i odricanje radnih ljudi i građana poklanja se ubrzanjem razvoju mjesnih zajednica, sela i naselja. Nesebično pomažu i istinski pridonose razvoju svog kraja, i zaposleni u društvenom sektoru, privatne zanatlige i obrtnici, kao i oni na privremenom radu u inozemstvu. Mjesna zajednica Brišnik ima i moderan asfaltni put, električnu struju, modernu i

funkcionalnu osnovnu školu, vodovodnu mrežu, prodavnicu, crkvu i sve ono što je potrebno, s pravom možemo reći, za dosta ugodno življenje. Sa ovog područja dosta velik broj je i zaposlenih. Sva djeca su obuhvaćena redovnim školovanjem, veći broj je u srednjim školama i na fakultetima.

Svi ovi rezultati, bez obzira što ima problema, poteškoća i slabosti u našem radu koje možemo i stvarno moramo uspješnije razrješavati i otklanjati, očito je da smetaju nekome. Možda misle i nadaju se da im je pogodno vrijeme u zaista složenim međunarodnim prilikama, posebno kada su zategnuti odnosi i do usijanja dovedeni sukobi između dvije velesile (SAD i SSSR), kada je situacija u zemlji dosta složena i opterećena protivrječnostima i problemima posebno na ekonomskom planu.

Pokušaje ofanzivnijeg djelovanja očito anti-komunističkih, anti-socijalističkih i drugih neprijateljskih snaga, kod nas grupa i pojedinaca, koji posebno pokušavaju zatrovati i indoktrinirati omladinu, pa i djecu, sigurni smo da možemo i hoćemo sprječiti, onemogućiti i razobličiti našim jedinstvenijim i odlučnijim radom i zalažanjem, razrješavanjem situacije i ciljeva koje ima neprijatelj, osmišljenijim i neposrednjim radom sa i među narodom, posebno sa omladinom.

Ove negativne pojave oštro je osudio Komitet za ONO i DSZ MZ Brišnik, OOSK Brišnik, Komitet za ONO i DSZ opštine Duvno, Predsjedništvo OKSSRN Duvno, Predsjedništvo OKSSO i predsjedništvo OKSK Duvno.

Jedinstven je stav da ne smijemo i nećemo dozvoliti da neko i pokuša da se poigrava sa našom slobodom, sloganom, bratstvom, jedinstvom i socijalističkim zajedništvom, socijalističkim, samoupravnim i nesvrstanim putem razvoja.

*

za internu upotrebu

INFORMACIJA o djelovanju sa neprijateljskih pozicija na području opštine Duvno

Predsjedništvo OK SKBiH Duvno, na svojim sjednicama održanim 22.7. i 11. 9. 1985. godine i Komitet za ONO i DSZ opštine Duvno, na sjednici održanoj 4. 9. 1985. godine, razmatrali su aktuelna pitanja političko bezbjednosne situacije u opštini.

Povod razmatranja ove problematike su učestali neprijateljski istupi na području opštine, a posebno presjecanje neprijateljskog djelovanja grupe od četvorice mladića (**Šarić Šimun**, rođen 1966. godine u Stepen-Mesihovina, završio ekonomsku školu, nezaposlen; **Radoš Jozo**, rođen 1965. godine u Crvenicama, završio srednju ekonomsku školu, nalazio se u JNA u Petrinji; **Šarac Pavo**, rođen 1965. godine u Donjem Brišniku, završio srednju ekonomsku školu, nalazio se u JNA u Kovinu; **Čurčić Jozo**, rođen 1965. godine u Gornjem Brišniku, završio srednju ekonomsku školu, nalazio se u JNA u Đakovici.). Kod ovih lica u istrazi je pronađeno 27,5 kg eksploziva i školske bilježnice i udžbenici sa ispisanim nacionalističkim i ustaškim simbolima i parolama i tekstovima pjesama i pisama neprijateljskog sadržaja.

Utvrđeno je da su navedena lica, u kontekstu ostvarivanja svojih ciljeva i rušenja Ustavom SFRJ utvrđenog poretka, eksploziv namjeravali upotrijebiti za izvođenje diverzantsko-terorističkih akcija na spomenik žrtvama fašističkog terora u Cebari i zgradu Srednjoškolskog centra u Duvnu, automobile organa za unutrašnje poslove i dvojice profesora. Na tome su se posebno angažovali Šarac i Čurčić koji su u više navrata izrađivali i isprobavali eksplozivne naprave.

Kroz raščišćavanje sa ovim licima i njihovim vezama utvrđeno je da se radi o organizovanoj grupi nacionalista koji su od 1980. do jula 1985. godine u strogoj konspirativnosti djelovali sa pozicijom hrvatskog nacionalizma i separatizma. Ova lica su još za vrijeme pohađanja srednje ekonomsko škole u Duvnu, posebno u četvrtom razredu, pisali pjesme izrazito neprijateljskog sadržaja i davali ih drugim učenicima na čitanje, zatim u bilježnicama i udžbenicima crtali nacionalističke i ustaške simbole i ispisivali ih na vratima i školskim klupama, te pjevali ustaške pjesme. Direktna i snažna indiktrinacija školske omladine u pravcu nacionalne isključivosti ostvaruje se posebno na nastavi vjeroučenja, kojeg drže svećenici - specijalisti za rad sa omladinom i oni koji su do sada više puta zakonski odgovarali zbog neprijateljske djelatnosti. Ovo se posebno odnosi na

svećenike **fra Jozu Križiću** i **fra Jozu Zovku**. Na neprijateljsku djelatnost pomenuih učenika poticajno su djelovali i oportunistički stavovi i ponašanje nekih profesora, među kojima **Tokić Mije**, profesora hrvatskog i latinskog jezika, **Vučemil Stojana**, profesora hrvatskog jezika i književnosti, **Zrno Branka**, profesora književnosti, filozofije i odbrane i zaštite i **Kelava Mate**, profesora istorije i istorije umjetnosti. Naime, ovi profesori bili su upoznati na neki način sa djelatnošću navedenih učenika ali nisu obavjestili upravu škole niti nadležne organe.

Pored navedenog, Predsjedništvo OK SK i Komitet za ONO i DSZ opštine razmatrali su i druge neprijateljske istupe grupa i pojedinaca na području opštine i tom prilikom konstatovano je sljedeće:

1. nosioci neprijateljske djelatnosti su uglavnom mlađa lica, što posebno zadrinjava i ukazuje na nivo indoktrinacije mlađih ljudi sa pozicijom suprotnih samoupravnog socijalizmu i osnovnim tekovinama NOR-a i socijalističke revolucije;

2. konstatovano je da je jedan od uzročnika ovih pojava i ponašanja slab, nedovoljan i neadekvatan idejno-vaspitni rad sa omladinom, posebno školskom; ovome je doprinijelo i oportunističko, neutralno, indiferentno, pasivno i tolerantno držanje pojedinih profesora Srednjoškolskog

centra i posebno nebudnost osnovne organizacije SK SŠC, imajući u vidu djelovanje u kontinuitetu grupa i pojedinaca sa pozicijama suprotnim ovom društvu;

Polazeći od prednjih ocjena stanja Predsjedništvo OK SK i Komitet za ONO i DSZ utvrđili su sljedeće zadatke za komuniste, osnovne organizacije SK i komitete za ONO i DSZ, posebno u SŠC:

1. osnovne organizacije SK su obavezne više nego do sada blagovremeno i realno procjenjuju političko-bezbjednosnu situaciju u svojim sredinama, odnosno na području opštine, što je posebna obaveza organa SK;

2. idejni i vaspitni rad sa omladinom shvatiti kao prioriteten zadatak u svim školama, a posebno Srednjoškolskom centru, jer je tu realno i najbrojnija omladina a i meta svih neprijateljskih snaga;

3. kontakti sa roditeljima moraju biti češći, bolje pripremljeni i otvoreni s ciljem ukazivanja na pojave neprijateljskog djelovanja i indiktrinacije sa pozicijama suprotnih ovom društvu;

4. pred svim komunistima u opštini, a posebno u školama, stoji neodložan zadatak sprovođenja diferencijacije sa pojedincima i grupama koji djeluju sa idejno tuđih pozicija; posebna je ocjena da sa omladinom ne mogu raditi lica koja su se eksponirala sa idejno tuđih pozicija; u raščišćavanju sa ovim pojedincima treba koristiti zakonska i druga ovlaštenja shodno samoupravnoj praksi;

5. u tekućoj i narednoj političkoj aktivnosti treba više i neposrednije raditi na realizaciji stavova i zadataka usvojenih na sjednicama Opštinskog komiteta SK, Opštinske konferencije SSRN, Saveza sindikata, SUBNOR-a i Saveza socijalističke omladine, s ciljem oticanja uzroka koji pogoduju nosiocima ovakvih ponašanja i djelovanja;

6. osnovne organizacije SK i komiteti za ONO i DSZ obavezni su da na adekvatan način sa ovom Informacijom upoznaju članove svojih kolektiva, odnosno radne ljude, omladinu, građane (znači, počev od rukovodstava DPO i samoupravnih organa u MZ i OUR-a).

Duvno, septembra 1985. godine
PREDSJEDNISTVO OK SK
KOMITET ZA ONO I DSZ
DUVNO

IVAN VUKIĆ: LIKA I PODGORJE NA BRANIKU DOMA I NARODA

Nakon znatnih odgoda i težkoća zbog tiskare i knjigovežnice prokrčila je svoj put prema čitateljstvu izvanredna knjiga **Ivana Vukića** *Lika i Podgorje - na braniku Domu i Naroda*. Knjiga je 21. studenoga 2012. prvi put prikazana, i to vrlo uspešno, u posve popunjenoj velikoj dvorani Pučkoga otvorenog učilišta u Gospiću. Prikaz je predvodio **Andrija Jandre Benković**, prof. iz Gospića. Potom je o knjizi govorio **Tomislav Jonjić**, odvjetnik i urednik *Političkoga zatvorenika*, u kojem je proteklih desetak ljeta Ivan Vukić objavljivao dielove štiva i podataka, sada znatno proširenih i cijelovito složenih u knjigu. Pri tome je Jonjić naglasio, kako vlasti Republike Hrvatske uzkrćuju podporu *Političkom zatvoreniku* i otežavaju novčane uvjete za obstanak toga glasila HDPZ-a. U ime Naklade HOR – Hrvatski Obranbeni Red – knjigu je po sadržaju podrobnije prikazao njezin urednik **Branimir Petener**. Na kraju je o postanku knjige, o dugogodišnjemu težku prikupljanju podataka, izvornih izprava i dokaznih svjedočenja govorio sam pisac – Ivan Vukić.

U ime Naklade HOR i osobno iztičem izrazite vrednostne osobitosti Vukićeve knjige. Ona je vrlo obsežna. Sastoji se od 60 (šestdeset!) poglavlja i proteže se na 1.070 (tisuću i sedamdeset!) stranica, ima 167 slikovnih i stihovnih priloga (mnoge u bojama), a uz to i do sada gotovo neviđeno mnoštvo poimenično popisanih žrtava jugoslavensko-partizanskih, jugokomunističko-četničkih pokolja Hrvata te inih državljana Nezavisne Države Hrvatske diljem obaju velebitskih krila – Like i Podgorja, i to poglavito nakon preokreta, nakon sloma Nezavisne Države Hrvatske, počev 4.-5. travnja 1945., t.j. od ulazka partizansko-četničkih i srkokomunističkih zločinaca u nebranjenu Gospic.

Knjiga uvodno tumači hrvatske narodne tragedije od 1493. do 1918., do 1941., do preokreta, t.j. do sloma NDH 1945., pa sve do Hrvatskoga obranbeno-osloboditeljskog ili Domovinskoga rata 1991.-95., jer je u tim stoljećima svaki ličko-podgorski naraštaj stradavao u

Piše:

Branimir PETENER

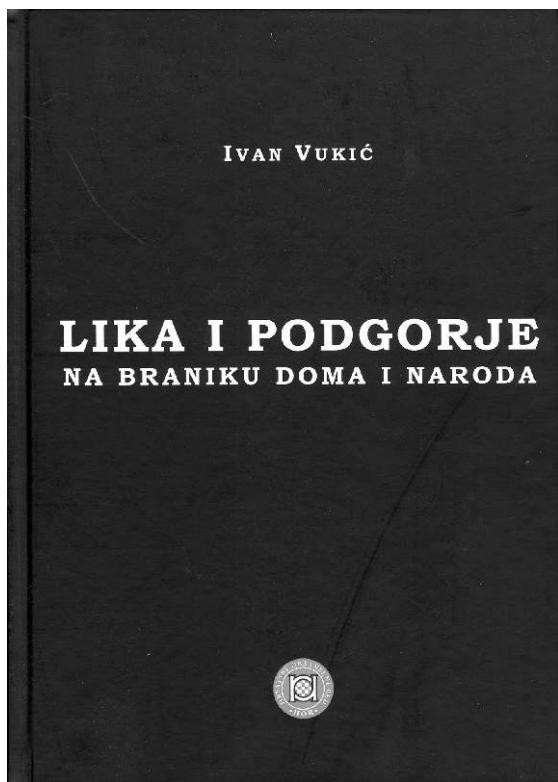
ratovima, pokoljima i progonima. Knjiga dokazuje i koriene svega zla u Hrvatskoj: to su zablude jugoslavenstva u Hrvata podložne velesrbskim najezdama SPC-a, Garašanina, Vuka... i beogradskih akademika. A nakon svega, umjesto preporoda u sadašnjoj Hrvatskoj Državi – bledno stanje u hrvatskim vlastima i politici! Bi-edu na izrazit način očituje i gospička gradska uprava sustavno suzbijajući spomen-pohode na gospička množtvena grobišta svakoga 4. travnja, na Dan gospičkih žrtava najstrahotnijega dana godine 1945. A još je gore, što te hrvatske vlasti sprječavaju uzpostavu Gospičkoga spomen-prostora na tim grobištima, na kostima mučenika, koje zlodusi uvek iznova ubijaju izgradnjom ceste i kanalizacije, parkiralištem i napuštenim jugokomunističkim javnim zahodom.

Osobito je knjiga vredna po dokaznim izpravama, t. j. dokumentima. To su izjave svjedoka o bezbrojnim žrtvama, poglavito pojmenice popisanima, i o njihovim ubojicama, krvnicima, mučiteljima jugokomunističke oznaško-udbaške, partizansko-četničke vrste pod vodstvom KPJ. Uz to je u knjizi objavljeno vredno arhivno gradivo: oznaško-udbaško-partizanske izprave poput gospičkih sudbenih (zatvorskih) knjiga za razdoblje 1945.-53., a uz njih i presude vojnoga suda tzv. Jugoslavenske armije, dopisi, zapisnici te ini dokazi o genocidnim zločinstvima jugokomunizma u ličko-podgorskoj i svekolikoj Hrvatskoj.

Knjiga stenje pod bremenom hrvatske muke. Knjiga plače, jače i Boga zaziva. A savjestan se čitatelj, zgranut i suočen s dokazima o takvim i tolikim ličko-podgorskim žrtvama, stidi zbog vlastita neznanja, zbog propusta u obrani Domovine, zbog vlastite ku-

kavnosti. Kako se i ne bi zgrano, kada čitajući knjigu doznaće strahote: dne 4.-5. travnja 1945. jugopartizansko-četničko dvodnevno ubijanje svega hrvatskoga u Gospiću, 16 (šestnaest!) množtvenih stratišta i grobišta u Gospiću (osobito u kanizkome Kloštru), u samo jednoj gospičkoj ulici – Žabičkoj – 35 žrtava i trajnih progonjenika! Gospičke oznaško-udbaške sudbene knjige kazuju: gospičkih je političkih uznika bilo 1.146 (tisuću sto četrdeset i šest!) godine 1945., 85 godine 1946., 89 godine 1947., 90 godine 1948. te još 48 godine 1949. Podataka nema za god. 1951., a od godine 1951. do 1953. zapisana su 32 uznika! Iste knjige kazuju, kako je više od trećine tih uznika pobjjeno, množtvo bez ikakva suđenja i s naknadno krivotvorenim osudama, mnogi u životnoj dobi od samo 17 godina, mladići, djevojke...

Nadalje, titoistički partizani, tzv. oslobođitelji, pobiše Hrvate poglavito god. 1945., i to nakon rata, primjerice: u Barletama 71 pojmenice popisanu osobu, u občini Brinje 914 osoba, u Bužimu (izhodištu krvoloka **Jakova Blaževića**) 45 osoba, u velebitsko-podgorskim selima 568 osoba, u Širokoj Kuli 163 osobe (a

nastaviše jednako i god. 1991.-95.), u Bilaju 162 osobe, ... Svjedoci diljem knjige navode bezbrojne žrtve, kojima ne znaju imena, po množtvenim stratištima i grobištima u Lovincu, Ličkome Cerju, Sv. Roku, Gračacu, Prezidu, Brušanama, Trnovcu, Smiljanu, Podlapači, Bažkim Oštarijama, Božičevcu, Brotnji (38 Ivezića!), Korenici, svekolikoj iztočnoj Lici, Kršu kod Kosinja, u bolniči u Otočcu, ... Grobišta, jame i rivine (vododerine) Mušaluka, Maloga Sela i Ličkog Osika kriju kosture tisuća pobijenih ljudi! Primjerice, od 719 polaznika i prednjaka Domobranske zastavničke škole NDH u Zagrebu, u kojoj je bilo 38 Gospiciana, preživjelo je samo 196 osoba god. 1945.! Primjerice, oznaški popis branitelja NDH u občini Pazarište poimence navodi 515 „neprijatelja“, predodređenih za smaknuće nakon rata 1945.

Izkaze malobrojnih preživjelih svjedoka hrvatskih o jugokomunističko-četničkim zločincima i Hrvatima žrtvama potvrđuju i doslovce prepisana izvješća, obraćenička priznanja, izjave i zapisnici četničko-partizansko-oznaško-udbaških moćnika od god. 1945. do 1990., štoviše i ratni dnevnik zapovjednika vojske tzv. RSK iz god. 1993., i to s popisima njegovih velesrbskih ratnika, koji sada redovito tvrde, da su bili kuhari bez oružja i slične dobričine.

Dne 22. srpnja 1945., na gospički blagdan sv. Marije Magdalene, titoistička je Ozna po nalogu KPJ ubila u Gospiću šestdeset sedmorici (67) Hrvata, pa za njima ostade stotvadesetero (120) djece sirotčadi. Istoga je dana Ozna ubila u Gospiću – kao primjereno – i trojicu (3) Vlaha, tzv. Srba, za kojima ostade šestero (6) djece sirotčadi.

Uz izrazite pojedinačne tragedije Hrvata Like i Podgorja knjiga navodi bezbrojne uzničke logore za Hrvate u jugokomunističkoj RH: bezimene logore u poraću od god. 1945. nadalje, stalne i obćepoznate logore Staru Gradišku, Lepoglavu i Požegu, Goli otok i Sv. Grgur. Bitna

Ivan Vukić

su pak odkrića o jugokomunističkim logorskim stratištima i grobištima Hrvata u Jadovnom i Jasenovcu od god. 1945. do 1949., pa čak i do 1951., što je posebna vrednost i osobitost knjige!

Osobito je knjiga vredna i po tome, što tumači postanak i podrietlo hrvatskih pravoslavaca i naziva Vlah, Morovlah, Morlak, Martoloz... pa tzv. Srbin u poviestnoj i naravnoj hrvatskoj Domovini. Nadalje, knjiga odkriva istinu o HOS-u, Hrvatskim oružanim snagama Nezavisne Države Hrvatske: primjerice, od ukupno stotridesetjednoga (131) generala NDH devetdesetorica (90) bijahu katolici, trojica (3) muslimani, dvadesetosmorica (28) židovi i desetorica (10) hrvatski pravoslavci! I zamalo svi poginuše braneći NDH: 11 u boju, 3 samoubojstvom na Bleiburgu, 3 u atentatima tajnih jugo-služba, a 48 u oznaško-udbaškim logorima smrti, 13 nakon odpusta iz logora...! Od 131 generala NDH samo su dvojicu, ili pak samo jednoga, ubile vlasti NDH, 11 ih je umrlo prirodno u doba NDH, 11 u izbjegličtvu nakon sloma NDH, a jugokomunističke su vlasti dopustile samo dvojici umrjeti bez tamnice i smaknuća!

Knjiga razlučuje Hrvate izdajice u četiri vrste: u čudovištne komuniste zločince, u komuniste laktaške karieriste, u komuniste tobožnje nutarnje razarače jugo-partije i u nekomuniste šutljive kukavice. Isto tako razvrstava hrvatske umnike ili intelektualce izdajice u komunističke janjičare i u kukavičke šutljivce. Knjiga obdaruje čitatelja i poukom: kada tko na razkriju ne prepoznaće pravi put, neka promisli, što bi Krist učinio!

A sva knjiga dokazuje: krvnici bijahu Ozna-Udba, Knoj i Kos na zapovied KPJ! Štoviše, krvnici poput oznaša, udbaša, knojevaca, kosovaca te inih neljudi *represivnoga* jugo-sustava jednakim žarom služe svakoj nečastivoj diktaturi. Jugoslavenski partizanski pokret, predvođen Komunističkom partijom Jugoslavije, bijaše zločinački pokret! Iztičući krvnike – Oznu-Udbu, Knoj i Kos – knjiga ne *amnestira* ni Komunističku partiju Jugoslavije ni njezine članove, koji tobože nisu znali, što radi njihova *represivna* vlast. Svi su jugokomunisti zločinci, jer je na zapovied njihove Partije pobijeno više stotina tisuća državljanima NDH, što nadmašuje i stotinu milijuna žrtava komunističkih zločinstava na svjetskoj razini.

Ivan Vukić, pisac knjige, potječe iz proganjene gospičke obitelji, od školskih je dana bio prednjak hrvatskog otpora, uviek na djelu za Dom, suosnivač srednjoškolske ustrojbe ORAO H god. 1960. pa domovinskoga HOP-a god. 1964., politički uznik god. 1965.-70., prednjak HSP-a u Zadru god. 1991., branitelj u Hrvatskom obranbenom ili Domovinskom ratu 1991.-95., suosnivač HOR-a (Hrvatskoga Obranbenoga Reda) god. 1992., prednjak gospičkog ogranka HDPZ-a (Hrvatskoga društva političkih zatvorenika)... Ali, nakon knjige možemo zasigurno reći: „I bez tolikih samopričornih djela za Dom, sama bi ga tako vredna knjiga svrstala u red hrvatskih uzornika!“

Ključ je knjige razvrstan u pet popisa: u prvoj su nedovršenu popisu navedeni

logori, stratišta i grobišta u Lici s Podgorjem, u drugome su ta odredišta izvan Like i Podgorja, u trećemu su jugokomunistički oznaško-udbaško-četnički zločinci, u četvrtome su primjenjena i priponenuta štiva, a u petome stihovni i slikovni prilozi. Taj ključ olakšava povratak do podataka diljem 60 poglavlja knjige.

Treći dio ključa pokazuje izrazitu i znakovitu vrednost Vukićeve knjige. Zašto? Hrvatska politika i javna priobćila, naime, već podulje priete nametljivo najavljivanom objavom popisa branitelja Domovine iz Hrvatskog obranbeno-osloboditeljskog ili Domovinskoga rata, a istodobno zamalo nitko ne zahtjeva objavu popisa jugokomunista, oznaša, ubaša, knojevaca, kosovaca i t.d., pa čak ni četničko-partizanskih mirovina, koje RH i dalje u bezkraj plaća! Biла je to tajna od 1945. do 1990.-91., ali tko te popise još i sada krije? Treći je dio ključa knjige, dakle, znakovit početak objave upisnika ili *registra jugo-zločinaca*.

Častni se branitelji Domovine ne boje objave svojih imena bez obzira na moguće skrivene zle nakane objavljavača. Jugokomunisti pak, oznaši, ubaši, knojevci, kosovci, četničko-partizanski umirovljenici te ini neosvetljeni, neočišćeni, nepregledani ili *nelustrirani*, a i njihovi sljednici pa sljedbenici – taje vlastite, desetljećima starije *registre* veleizdajnih zločinstava.

Na kraju je knjige poseban dodatak – *Urednička pripomena* s osvrtom na hrvatski jezik i pravopis. Sažeto je prikazana dugostoljetna obrana jezika i pravopisa hrvatskoga, sve od zrinsko-frankopanskog Ozaljskoga jezično-kulturnoga kruga, ozaljskih začetaka hrvatske Akademije i Matice, Ozaljskih jezikoslovnih načela (iz XVII. stoljeća!), do Zagrebačke, Riečke i Zadarske jezikoslovne škole (XIX. stoljeća) te do zabiludne jugo-vukovštine u hrvat-

skome jeziku i pravopisu, koja se i sada nameće hrvatskomu neznaju.

U dielu s podnaslovom *Koriensko pisanje – spomen i baština* tumači se bit hrvatskoga korienškoga (etimoložkoga, morfoložkoga, tradicijskog ili tvorbenoga) načina pisanja govorena hrvatskoga jezika, i to trima pravilima o pisanju suglasničkih skupova, pravilom o pisanju dugog odraza starihrvatskoga glasa *jat* i načelom o pisanju tudica. Navedeni su i primjeri prednosti korienskoga pisanja pred tzv. izgovornime (fonetskim, fonoložkim). Nadalje se, u dielu s podnaslovom *Jezična tvorbenost – spomen i baština* prikazuje tvorbenost hrvatskoga jezika, t.j. sposobnost za tvorbu novih riječi, koju mnogi jezici izgubiše. Ta se tvorbenost izrazito potvrđuje u abecednome pa brojevnom pregledu nakrajaka („endnota“ o manje poznatim kraticama, pojmovima, nazivima, poviestnim te inim podatcima i mnogim tuđicama), jer se zanimanu čitateljstvu odkrivaju i hrvatske domaće oživljenice, prevedenice, poboljšice, novotvorenice ili pak inačice za navedene tudice.

Lika i Podgorje - na braniku Doma i Naroda – knjiga u čast i spomen žrtvama, knjiga dokaznica jugo-zločinstava na pozor i provedbu Državnom odvjetničtvu RH, knjiga izvorište gradiva za poviestnu znanost i politiku, knjiga braniteljica pravopisnoga korienga i jezične tvorbenosti! Zato iztičemo, da takva i toliko vredna knjiga svrstava svojega pisca u red hrvatskih uzornika! Knjiga nema cijenu, a dobit će ju zauzvrat, tko sam odredi pa daruje primjerenu svotu. Takvi dragovoljni novčani prilozi služe daljnjoj provedbi istovrstnih iztražno-nakladnih zadataća pisca Ivana Vukića (053-572-006; 091-7981347) i Naklade HOR (01-3897335; 091-538-86-61).•

IZ JUGOVUČINJAKA U EUROGUSINJAK

*i lutasmo maglama devet maglovitih vjekova
a da nismo vidjeli da smo u magli
pa i onaj koji skova ono*

*"kao guske u maglu"
i sam podje gusjim tragom
bezglavo u vučinjak na odstrel*

*guskama se našim uvijek nešto potpisuje
kao i prije*

*i Budimu i Beču
u Beogradu u Rimu*

*ono u Bihaću pa opet u Beogradu
nedavno u Daytonu*

*hoće sada i u Bruxellesu ...
iz jugomraka u euromagle*

*iz jugovučinjaka u eurogusinjak
stavi i jelovnik pred guske
potpisat će*

*a tek nakon stogodišnjeg ga-ga i da-da
u gusjim se mozgovima razvedrava
pa se godinama guskaju*

da se iz svog gusjeg blata iskoprcaju

tako i sad

*okrenusmo se od svog gusinjaka
i pomamno se gegamo k nekom novom kukuruzu
a u svojim zamagljenim mozgovima*

ne dokučujemo

*da je ovaj gusinjak briselski
samo jedan novi u nizu svih dosadašnjih
iza budimskog i bečkoga i berlinskog i beogradskog*

*i svih drugih naših bolesnih i be-bedastih
bespuća i beznadja i bezdana i bezglavlja
u koje su gusaci naši guske svoje vjekovima uvodili
nikad se ne pitajući*

*kako se iz tog novog gusinjaka
ako ustreba*

*a hoće baš kao i iz jugovučinjaka
kako se i iz njeg iskoprcati?*

Borislav ARAPOVIĆ

BARBARIĆEVA SJEĆANJA IZ DOBA NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE, PORAĆA I EMIGRACIJE

(Ilija Barbarić: «Nezavisna Država Hrvatska bilo je pravo Ime», Split, 2010., 216 str.)

Auktor knjige upečatljivih i često dramatičnih ratnih i poratnih životnih uspomena i doživljaja Ilija Barbarić, rođen na području hrvatske Hercegovine, u Blatnici 9. veljače 1924., potaknut proglašenjem Nezavisne Države Hrvatske 10. travnja 1941., prijavio se dragovoljno, kao gorljivi domoljub, u postrojbu mostarske ustaške bojne. U uvodniku svojih sjećanja na razdoblje NDH, između inoga, Barbarić je napisao: «Nemoguće je opisati veselje s kojim su svi slobodoljubivi i državotvorni Hrvati nakon osamstogodišnjeg ropstva ili poluropstva pozdravili uspostavu NDH, 10. travnja 1941., budući im je ona donijela sve što su stoljećima željeli i što je trebalo za slobodan, miran i sretan život na svojim ognjištima. Na žalost, današnje mlade hrvatske generacije malo (ili nimalo) znaju o organiziranoj, sustavnoj, nesebičnoj i ustajnoj borbi poglavnika dr. Ante Pavelića i njegovih ustaša. Premalo se zna o borbi koju su oni vodili za prava svoga naroda. Nalazeći se izvan zakona, proganjani, zlostavljeni, mučeni, suđeni i podecenjivani, izvođeni na stratišta te strijeljani i vješani a da se nisu dali zastrašiti, prevariti, potkupiti ili kakovim stranim fašističkim, komunističkim ili liberalnim idejama zavesti.»

Ustašku prisegu Barbarić je položio u kolovozu 1941., kao pripadnik UNS-a, u Jasenovcu. Od 7. veljače 1942. do sloma Nezavisne Države Hrvatske, domovini je služio kao pripadnik Prvoga obrambenog zdruga ustaške obrane. Kao sudionik Bleiburške tragedije, ostao je živ, jer je uspio iz logora pobjeći u šumu. U prvim godinama komunističke Jugoslavije nastavio je borbu protiv tamnice hrvatskog naroda; dva puta ga je UDB-a zatvarala: 1947. u Samoboru i 1948. u Rijeci – ali je iz zatvora oba puta umaknuo te tako izbjegao «partizanskoj pravdi narodnih sudova», što je za neistomišljenike imala

Piše:

Ivica KARAMATIĆ

spreman naboј u čelo. Emigrirao je 29. studenoga 1949. u Italiju, potom u Boliviju te naposljetku 1956. u Brazil, gdje se trajno nastanio i djelatno uključio u Hrvatski oslobođilački pokret, čije je djelovanje 1956. obnovio dr. Ante Pavelić. Barbarić se perom u Brazilu borio za hrvatsku slobodu – kao suradnik i dopisnik gotovo svih tiskovnih izdanja HOP-a. Poslije demokratskih promjena u Hrvatskoj, od 1991., surađivao je u tuzemnom tisku.

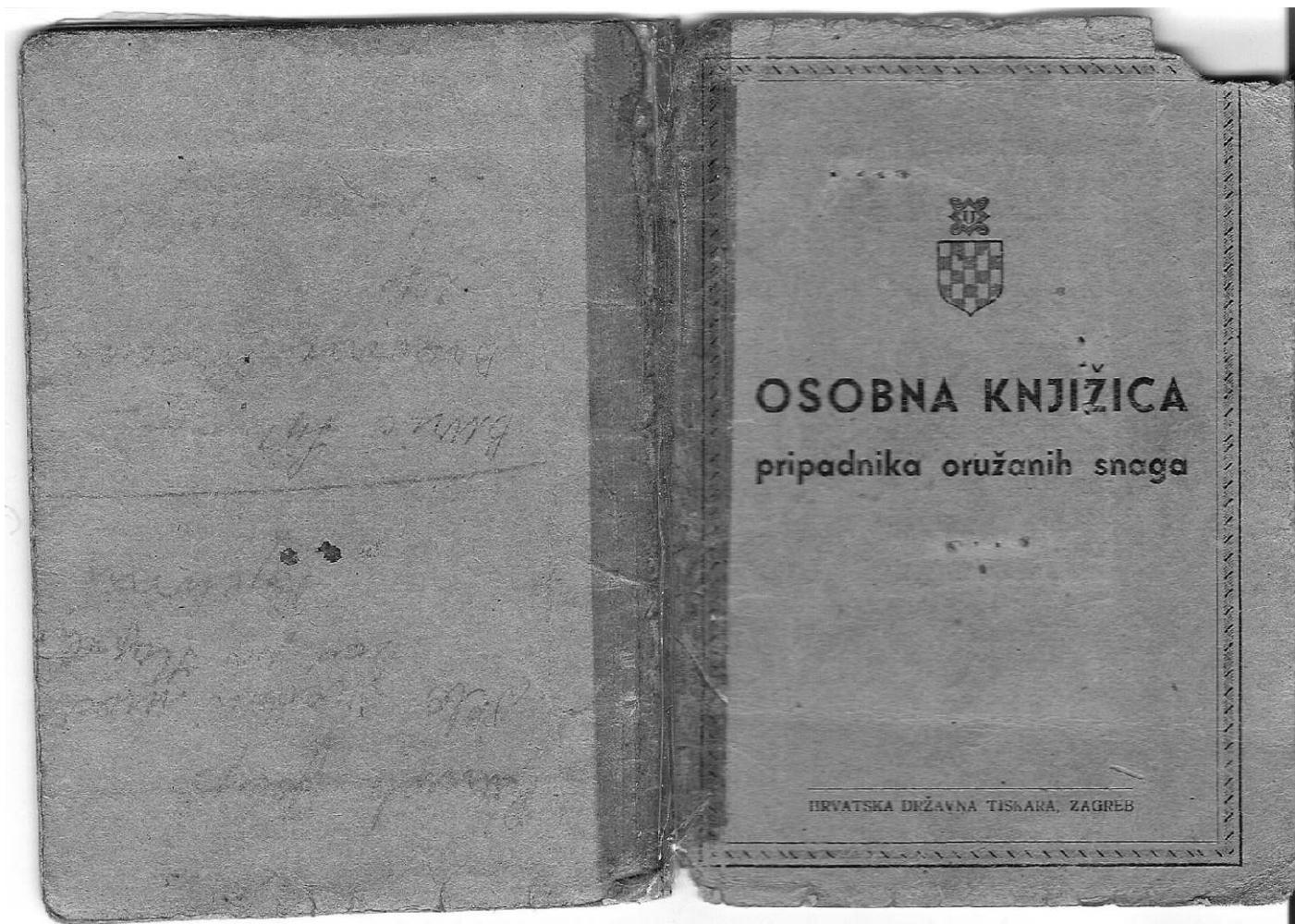
Uz Predgovor prof. J. Ivana Prele i auktorovo Uvodno slovo, Barbarićeva knjiga sadrži četiri poglavlja. Njegova su sjećanja objelodanjena u nakladi izdavačke kuće «Bošković» iz Splita, a knjiga je obogaćena sa šezdesetak prikladnih ilustracija. U svojim sjećanjima pisac bilježi: doživljaje iz Nezavisne Države Hrvatske, kada se kao pripadnik HOS-a srčano borio za hrvatsku državu; doga-

đanja s Bleiburga i u olovnom vremenu otpora protuhrvatskom srbokomunizmu, kada se sakriva u šumama od 1945. do 1949.; obitavanje u izbjegličkim logorima u Italiji te uspomene iz Bolivije i Brazila.

Prvo poglavlje Barbarićeve knjige, već u prvim rečenicama, čitatelju otkriva piščev izvanredni dar zapažanja. Svjestan rečenoga Božjeg dara, uspomene je počeo pisati 6. svibnja 1942. Pisanjem dnevnika je nastavio početkom prosinca 1949., u talijanskom logoru Fraschette. Nakon što je u ljetu 1941. dragovoljno unovačen u ustašku mostarsku bojnu, na vojnoj vježbi je ozlijedio nogu. Poslije kućnog oporavka, Barbarić je pristupio Luburićevim obranašima. Kao hrvatski dragovoljac, sudjelovao je u borbama 1942. protiv partizanskih odmetnika na Kozari.

Prije tih okršaja, prvu obljetnicu uspostave NDH Barbarić je proslavio u Lipiku, u društvu zapovjednika njegove Prve satnije, poručnikom Danom Milošem, velikim prijateljem Ivanom Musom i drugim ustašama. Desetak dana potom, Barbarićeva postrojba, s još četrdeset osam bojovnika otišla je na položaje, na Planinski dom, u okolici Pakraca. Tu su se obranaši dobro utvrđili i napravili tri bunkera. O domoljubnom raspoloženju među tamošnjim ustašama, raspoređenim oko Planinskog doma, zorno svjedoče Barbarićeve riječi: «Naša mjeseca plaća bila je za čarkare (obične vojnike) 300 kuna, dok su dočasnici i časnici imali mnogo veću plaću, dosezala je 2800 kuna. (...) Uglavnom, nitko od nas nije ni vodio računa o mjesecnoj plaći jer smo mi bili ustaše dragovoljci i državi nismo služili za novac. Naša obveza i dužnost je bila čuvati i braniti NDH i braniti hrvatski narod od odmetnika i komunista. Za to smo položili ustašku prisegu i to je za nas bila svetinja.»

Ustaše su na položajima, oko Planinskog doma, 5. svibnja 1942. očekivali

smjenu, ali smjena nije pristigla, jer su partizani, petnaestak kilometara daleko od planinskog uporišta, iz zasjede dočekali ustaše i zvijerski ubili četrnaest bojovnika. Ostali ustaše prihvatali su okršaj i uslijed partizanskoga iznenadnog napada bili primorani vratiti se u Pakrac te potom u Lipiku dojaviti stožeru ustaške obrane što se dogodilo. Oko četiristo obranaša iz Lipika žurno je stiglo na mjesto partizanske zasjede i u šumi pronašlo mučki zaklane ustaše, među kojima je bio i Barbarićev prijatelj Ivan Musa (četiri svjetlopisa okrvavljenih trupala nalaze se u Barbarićevoj knjizi – nap. I. K.). Prije nego što su nakon postavljene zasjede pobjegli, partizanski zločinci su pojedinim ustašama izvadili oči, drugima srce, a svoj četrnaestorici na čela su bodežima urezali slovo «U».

Rečeni Barbarićev grozomorni prikaz još je jedno vjerodostojno svjedočenje o tome kako su tzv. antifašisti postupali s vojnicima Nezavisne Države Hrvatske. Svjetlopise četrnaest ustaških iznakaženih trupala objavile su onodobne hrvatske tiskovine, kako bi hrvatski narod

na djelu mogao vidjeti «partizansku čovječnost». Mrtvi ustaše prije pokopa bili su izloženi u Lipiku, da narod na vlastite oči vidi zločinačku narav komunističkih odmetnika. Tada su neke žene pale u nesvijest, a za tjedan dana u Lipiku, poslije ovoga tužnog narodnog okupljanja, oko sto četrdeset mladića dragovoljno se prijavilo u ustašku vojnicu, samo iz Španovice kod Lipika. To hrvatsko selo spalit će kasnije «antifašisti» i u crno zaviti brojne tamošnje hrvatske obitelji.

S pokopa svoga prijatelja Ivana Muse u hercegovačkoj župi Čerin, u društvu trojice ustaša, Barbarić se vratio u Lipik, gdje su počele pripreme za planirani napadaj na partizansku bandu na Kozari. Barbarić, s pripadnicima postrojbe, napušta Lipik i stiže u Jasenovac, gdje se nalazilo Glavno zapovjedništvo Prvoga obrambenog zdruga ustaške obrane. S drugim ustašama, iz Jasenovca, u pratnji dvaju oklopnih i dvaju bolničkih kola, Barbarić se uputio u smjeru Kozare. U okršajima na Kozari sudjelovali su poznati hrvatski vojni zapovjednici: **Jure Fran-**

cetić i Vjekoslav Luburić. Potonji je u sukobima s partizanima, na putu od Bosanske Gradiške do Draksenića, s dva na boja, ranjen u nogu.

Operacija na Kozari počela je 24. srpnja 1942. i okončana za dva tjedna uništenjem oko četiri tisuće partizana. Oko šesto odmetnika probilo se noću iz okruženja i pobeglo na Grmeč. U predhodnim okršajima Barbarićeva Stožerna satnija, pod zapovjedništvom nadporučnika Dane Miloša, sudjelovala je u lipnju 1942. u uspješnoj obrani Bugojna od žestokih napada srbocrnogorskih partizana. Bugojno je branio tada i pukovnik **Franjo Šimić** s domobranskom postrojbom. Poslije uspješne obrane Bugojna, Kupresa i Donjeg Vakufa, ustaše su nastavili goniti partizane sve do Tomislavgrada, Livna i Glamoča te u ljeto 1942. protjerali odmetnike iz Šuice i Tomislavgrada.

Kad je kapitulirala Italija, 8. rujna 1943., Barbarić se nalazio na položajima, u Stiljama kod Vrgorca, s Trećom satnjicom ustaške obrane. Čim su ustaše počeli napadaj na Talijane u Vrgorcu, iz petnaest

teških bacača, »hrabri« branitelji Vrgorca bezodvlačno su izvjesili bijele plahte, kao znak bezuvjetne predaje. Tom prilikom, pri oslobođenju Vrgorca, bojovnici ustaške obrane dobro su se obskrbili: hranom, oružjem, topovima i tenkovima. Tih dana, Barbarić je bio očevidac ustaških pregovora s biakovskim partizanima o obustavi njihove borbe protiv hrvatske države. Nu, umjesto obećanog odgovora HOS-u, partizani su podmuklo napali ustaše kod Vrgorca. Hrvatske postrojbe, dobro opremljene, izvršile su žestoki protuudar i očistili podbiokovska sela od boljševičkih odmetnika. U svezi s time Barbarić ističe, da je Pavelić 9. rujna 1943. poništio Rimske ugovore iz svibnja 1941. Nu, unatoč tomu, partizani su tvrdoglavu ostali na boljševičko-jugoslavenskim i protuhrvatskim stajalištima. Odbili su sve pozive hrvatskih državnih vlasti da obustave neprijateljsko djelovanje protiv NDH. Štoviše, poslije kapitulacije Italije, odmetnici su još zdušnije nastavili s ubijanjem državotvornih Hrvata i Hrvatica.

Iz Vrgorca, podkraj 1943., Barbarić se vratio u polaznu satnijsku postaju – Jasenovac. Tijekom 1944. nalazio se na položajima kod Bosanske Dubice, u postrojbi Stožerne satnije. Iste 1944. Barbarić je sudjelovao u istjerivanju partizana iz Bosanske Dubice. Uslijed trovanja želudca, u ljeto 1944., žurno je odpremljen u jasenovačku bolnicu, gdje je uspješno operiran. Početkom 1945., s generalom Luburićem i bojnikom **Matom Primorčem**, Barbarić odlazi u Sarajevo. Glavna zadaća ovih hrvatskih časnika bila je sudjelovanje u organizirajući osiguranju povlačenja HOS-a na zapad, u smjeru Zagreba, a potom dalje prema austrijskoj granici.

Barbarić je na stranicama knjige iznio vlastita svjedočenja i stajališta o radnom i sabirnom logoru Jasenovac. Po njegovim riječima, u Jasenovac su bile zatvarane sve osobe zbog djelovanja protiv poretku Nezavisne Države Hrvatske. Uz pojedince različitih narodnosti, isto načelo, u obrani države, primjenjivalo se jednako na osobe hrvatske nacionalnosti. Osim spomenutoga, Barbarić tvrdi, da je u vlastitim rukama 1. svibnja 1945. u Zagrebu držao Evidencijske knjige Jasenovca, u koje je bilo upisano 18.600 zatvorenika.

Barbarić prosvjeduje protiv velikoga uveličavanja broja jasenovačkih žrtava, prosuđujući pri tomu žrtve Jasenovca sudski procesuiranim i dokazanim rušiteljima onodobne hrvatske države. K tomu, Barbarić s pravom ukazuje na dvije značajne činjenice. Piše o stanovitim nazovi-povjesnicima što prešućuju smisljeno uzroke Jasenovca te hotimice šute o komunističkoj povijesti Jasenovca, kada je okolica tog logora postala mnoštvena grobnica za brojne ubijene Hrvate, tijekom Križnog puta 1945., a ti posmrtni ostatci su srbokomunistima i hrvatskim izrodima trebali kao »dokaz» u prilog genocidne naravi hrvatskog naroda.

Barbarićeva knjiga sadrži poimenični popis Generalskoga zbora Nezavisne Države Hrvatske. Pedeset hrvatskih generala pobijeno je u poraću Titova totalitarizma, poslije Bleiburga, to jest od 15. svibnja 1945. Četrnaest ih je umoreno u Beogradu, šesnaest u Zagrebu, a petnaest u Austriji i Sloveniji. Osamnaest ih je položilo vlastite živote na sveti domovinski oltar, tijekom obstojnosti Nezavisne Države Hrvatske. Od sto dvadeset osam hrvatskih generala, poslije sloma hrvatske države, samo ih je jedanaest završilo ovozemni život naravnom smrću. U sastavu Generalskog zbora Nezavisne Države Hrvatske bilo je dvadeset osam generala židovskih korijena.

Gotovo dvadesetak stranica knjige Barbarić je posvetio vojnim svećenicima katoličke, islamske, pravoslavne, grkokatoličke i evangeličke vjeroispovijedi u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. Najvećim dijelom bili su korjeniti domoljubi koji su časno nosili hrvatsku vojnu odoru. Brojni od njih sto pedesetrice položili su vlastite živote za dragu domovinu Hrvatsku.

Barbarić je živi svjedok Bleiburške tragedije. U svibnju 1945. povlačio se s mnoštvom hrvatskih vojnika i civila iz Zagreba prema austrijskoj granici. Na posljeku se iz Dravograda probio do Bleiburškog polja, gdje je hrvatska vojska odložila oružje. To nitko od njih zacijelio ne bi učinio da su znali, da će oko tristo tisuća hrvatskih vojnika i civila biti izručeno od Engleza na nemilost Titovim »antifašistima«. Krvavi komunistički pir je počeo već pri formiraju prvih četvero reda smrti. Okrutni srkopartizanski krvniči, koljači što su uglavnom kokardu zamisili zvijezdom petokrakom, nemilice, s đavolskom strašću, ubijali su Hrvate – navlastito ustaše. Pri tomu su, kako piše Barbarić, jednako bili okrutni prema hrvatskim civilima na Bleiburgu, jer su razdvajani »muževi od žena, otac od sina, brat od brata i prijatelj od prijatelja«.

Barbarić se u četverored prijavio kao domobran, u kolonu od oko sedam tisuća ljudi. Od tog mnoštva, partizani su tijekom napornoga marša, od Dravograda do Celja, ubili oko tisuću sedamstot osoba. Sa supatnicima Barbarić je izmučen stigao u Zagreb 26. svibnja 1945., svjedočeći već do tada o brojnim pokoljima hrvatskih zarobljenika. Dospio je u zloglasni partizanski logor Prečko, te potom, ponovno iza žice, u Veliku Goricu. Sljedeće postaje Barbarićeva Križnog puta bile su: Sisak, Slunj, Novska, Slavonski Brod, Bosanski Brod i Tuzla. Barbarićevu skupinu zarobljenika partizani su smjestili na ledinu, nedaleko od tuzlanske solane. Iz tog logora u Tuzli, s još sedmoricom zarobljenika, Barbarić je uspio pobjeći za sumraka u obližnji kukuruz pa potom u šumu.

Dok sam pomno čitao Barbarićevu potresno svjedočenje s Bleiburga i Križnog puta 1945., na um su mi spontano došli stihovi poznate zabavne pjesme: »Da su suze biseri, mi bi bili bogati; ne bi svijetom lutali.« Kada bi bilo moguće sve hrvatske do danas neobrisane suze, prolivene zbog Bleiburga i Križnog puta, pretočiti u drago kamenje, Hrvati bi postali zacijelo daleko najimućnija nacija na kugli zemaljskoj!

Poslije bijega iz logora u Tuzli, nakon proglašene »amnestije«, Barbarić se prijavio u Mostar i dobio osobnu iskaznicu. Nu, sloboda u komunizmu pokazala se »fatamorganom«. Partizani su ga u rujnu 1945. došli kući tražiti. Rečena olovna zbilja polučila je njegovo priključenje križarskoj skupini, pod vodstvom ustaškog logornika **Grge Vasilja** i nadporučnika **Stojana Zovke**. Osim ove grupe škripara, na području Brotnja, u šumi se organizirala druga petoročlana križarska skupina, koju su partizani 6. siječnja 1946. likvidirali. Toj petorici dičnih hrvatskih muževa: **Marku Stojiću, Ivanu Juričiću, Franji Milošu, Juri Dodigu i Ivanu Milićeviću** – Barbarić je s prijateljima iz emigracije podigao 1996. doličan spomenik u

Drežnju. U siječnju 1947. Barbarić se odlučio odvojiti od svoje križarske skupine, kako bi zgodnije prezimio. Sakriva se u kućama, kod različitih plemenitih ljudi.

Tijekom 1946., Barbarić je dva puta, u Bosanskom Brodu i Batini, imao priliku promatrati poludjele partizanke, uslijed brojnih grozomornih zločina što su ih počinile. U knjizi je o tomu napisao: - Gledao sam kad ih je hvatalo to «ludilo»: pjena im počne izlaziti na usta, padnu na zemlju i počnu se grčevito tresti te kričati u transu opisivati scene kako su ubijale. Za vrijeme trajanja tog «ludila» moraju ih držati 2-3 osobe. Kada ih «ludilo» prođe, one se više ničega ne sjećaju, samo gledaju oko sebe. Narod se okuplja, gleda i komentira. – Za te poludjele partizanke od **Ivana Bevande** 1990. Barbarić je doznao, da su ih «drugovi» odveli negdje na jadransku obalu i pobili.

Skrivajući se tijekom 1947., Barbariću su u Somboru tajna veza bili **Mate i Mara Vučić**. Iz Bezdana, u Bačkoj, gdje se sakrivaо kod **Šime Karasa**, odlučio ih je posjetiti. Pri povratku iz Sombora, na željezničkoj postaji, gdje je čekao vlak za Bezdan, dvojica udbaša uhitala su Barbarića, jer ga je mlađi udbaš prepoznao. Vojnim džipom odvezli su Barbarića u somborski zatvor, gdje su ga u zatvorskem podrumu: vezali, nemilice mlatili i ispitivali. Poslije tjedan dana, iz Sombora je sproveden u Novi Sad, gdje ga na sreću udbaši nisu mučili i ispitivali. Po Uskrsu 1947., iz zatvora u Novom Sadu, prebačen je vlakom u Beograd. U beogradskom zatvoru, u uzama, s dvojicom njemačkih časnika, obitavaо je tjedan dana. Za to vrijeme nitko ga nije ispitivao ni maltretirao. Tijekom sprovođenja vlakom, iz Beograda za Mostar, u travnju 1947., čuvala su ga dvojica golobradih sprovodnika, koji su ga odvezali, dali mu jesti pa potom zaspali. Prigodu za bijeg Barbarić je iskoristio na željezničkoj postaji Ustiprača, kada je s drugim putnicima neopaženo izašao iz vlaka. Potom se uputio pješice cestom za Sarajevo. Ubrzo se sklonio u šumu i u šikari odmarao cijeli dan. U sumrak je nastavio pješačiti cestom. Odvažio se zaustaviti jedno teretno vozilo i tako je sretno došao u Sarajevo. Tu se okrijepio, okupao i presukao kod tetke **Matije Bradvice**. Poslije dvadesetak dana, po-

Mostarska Ćelovina danas

novno se priključio križarima u zavičajnoj Hercegovini.

Nakon što je skupina križara, okupljena oko nadporučnika Zovke, opkoljena i pobijena, Barbarić je stigao 28. lipnja 1948. u Rijeku. U Rijeci je istoga nadnevka uhićen, prilikom iznajmljivanja sobe za spavanje. Poslije tjednog obitavanja u zatvoru u Rijeci, sproveden je u Sarajevo. U sarajevskom zatvoru ćeliju je dijelio s poznanikom **prof. Ilijom Vasiljem**, koga su «antifašisti» osudili na dvadesetogodišnju robiju, premda nije bio ustaša ni domobran.

U pratnji dvojice sprovoditelja, Barbarić je 7. srpnja 1948. iz Sarajeva prebačen u Mostar, u zloglasni komunistički kazamat «Ćelovina», gdje ga je neočekivano pomilovala sreća. U zatvoru je prepoznao kćerku **Šaćira Deme**, svoju vršnjakinju **Begu**, koja je u «Ćelovini» bila osuđena na mjesecnu kaznu osmosatnog čišćenja zatvorskih prostorija, poslije čega se svakodnevno vraćala kući. S obitelji čistačice Bege Barbarićevi su bili kućni prijatelji, jer im je Ilijina majka prodavala duhan. Hrabra djevojka Begu sama je provela plan Barbarićeva bijega iz zatvora. Najprije je stržare odvukla od ulaznih zatvorskih vrata, tražeći od njih materijal za čišćenje. Barbarić je tako lako pobegao iz «Ćelovine», jer ćelije nisu zaključa-

vane, dok je Bega čistila zatvor. Dva dana poslije bijega, Barbarić se sastao s kamaridima u šumi, odlučan napustiti «Titov komunistički raj».

S nekoliko istomišljenika iz Hercegovine, Barbarić je u rujnu 1949., tijekom bijega iz «Srboslavije», došao u Žumberak. Tu je u Sošicama iskoristio priliku, noću kriomice, pohoditi sošičku jamu, gdje su partizanski krvnici zvijerski ubili veliki broj zarobljenika. Te zločine su, po njegovu mišljenju, počinili partizanski zlotvori iz 13. proleterske i 3. kordunaške brigade. Čitav taj zločinački scenarij organizirala je karlovačka Ozna, pod zapovjedništvom Srbina **Milana Žeželja**. Osim tog krvoloka, u pokolju Hrvata, nad Sošičkom jamom, još su sudjelovali: **Ilija Trivunac, Stevo Hranilović, Janko Cipelar, Janko Trivunac** i drugi bolesni mrzitelji Hrvata, uglavnom podrijetlom s Korduna. Sošičke žrtve dovođene su na gubilište iz Prečkog, Metlike, Novog Mjesta, Samobora i drugih partizanskih logora. Među žrtvama, osim ustaša, oružnika i domobrana, bili su brojni civili što su se povlačili 1945. s postrojbama HOS-a.

U vrijeme, u Sloveniji je vojsku služio Barbarićev rođak **Ante Soldo**, koji mu je pomogao pronaći Slovenca što je ljude prebacivao preko granice. Koncem stu-

denoga 1949., oko ponoći, s **Nikolom Jerkovićem**, Barbarić je sretno napustio «Jadnoslaviju» i prijavio se u redarstvenu poslaju u Gorici. U Italiji su zatražili politički azil, kao političke izbjeglice i žrtve komunističke strahovlade, te u pratnji dvojice redarstvenika odvedeni u talijanski logor Fraschette, gdje su bili smješteni izbjeglice različitih nacionalnosti iz europskih komunističkih režima.

Barbarić je u tom logoru obitavao trinaest mjeseci, dok ga nije primila Internacionalna organizacija za izbjeglice (IRO), kada je pod nadležnosti IRO-a preseljen u slobodni logor Bagnoli kod Napulja. U tom logoru Komisija IRO-a Barbariću je odbila Zamolbu za useljenje u Kanadu, a potom i u Australiju. U logor Bagnoli, početkom 1951., došao je **prof. Draganović** s prijedlogom Hrvatima za useljenja u Boliviju. S još dvadeset devetoricom Hrvata Barbarić se prijavio i brodom iz Genove, putujući mjesec dana, doplovio 21. travnja 1951. u glavni bolivijski grad La Paz. Barbarić potom, s drugim našim useljenicima, odlazi u grad Cochabambu, gdje mu je puno pomogao tamošnji hrvatski dušobrižnik **fra Roko Romac**. Taj plemeniti franjevac ishodio mu je kod bogate bolivijske obitelji posao knjigovođe.

Početkom 1956., Barbarić je napustio Boliviju, zbog pojave **Castrovih i Che Guevarinih** bandita u toj zemlji. Te iste godine, uz Barbarića, još osamdesetak tamošnjih Hrvata je napustilo Boliviju i uselilo se u druge države Južne Amerike. Barbarić se odselio u Brazil i priključio Hrvatskom oslobođilačkom pokretu 1958. u Sao Paulu. Osim po prikupljanju dokumentacije u svezi djelovanja hrvatske političke emigracije u svijetu, on se u Sao Paulu istaknuo kao djelatni član Upravnog odbora tamošnjeg hrvatskog krugovala «Glas Hrvatske». Nu, jedan od najzapaženijih uspjeha te hrvatske zajednice bio je priznanje NDH 1973. od Sabora brazilske države Sao Paulo, baš u vrijeme kad su se u onodobnoj Hrvatskoj srkokomunisti i njihovi hrvatski izrođnički služe već nemilosrdno obračunali s hrvatskim proljećarima.

Iz Barbarićeve knjige snažan dojam na me ostavile su njegove rečenice o visokoj razini državotvorne, domoljubne i protukomunističke svijesti kod vojnika Nezavisne Države Hrvatske: «Hrvatskom vojniku nije trebalo mnogo tumačiti zašto se boriti. On se krvavo borio jer je znao da samo krvavom žrtvom može osigurati svoju državu. Branio je svetost svoga doma, čast svojih majki i sestara, svoju povijest i tisućgodišnju hrvatsku tradiciju. Hrvatski je vojnik točno znao što znači komunizam, njegova vladavina i uopće doktrina Marks-a, Engelsa, Lenjina i Staljina.» Ilija Barbarić je cijeli život ostao vjeran svetim hrvatskim idealima, unatoč brojnim kušnjama i križevima. Nesebičnom žrtvom i perom desetljećima je časno svjedočio za neumrlu Hrvatsku i o tomu napisao vrijednu knjigu sjećanja, koju zacijelo valja pročitati, kao originalnu kroniku dosljedno zdrava domoljubnog života, čime se danas baš ni jedan djelatni hrvatski političar u tuzemstvu, nažalost, ne može pohvaliti.♦

PUBLIKACIJE KOJE SE MOGU NABAVITI U HRVATSKOM DRUŠTVU POLITIČKIH ZATVORENIKA (Zagreb, Vojnovićeva 15)

POLITIČKI ZATVORENIK 2006.-2008. - svi brojevi časopisa (166-201) na CD-u u HTML i PDF formatu, s mogućnošću pretraživanja - 1 CD	50 kn
POLITIČKI ZATVORENIK 1990.-2008. - svi brojevi časopisa (1-201) na CD-u u HTML i PDF formatu, s mogućnošću pretraživanja - 4 CD-a	200 kn
POLITIČKI ZATVORENIK 2003.-2005. - svi brojevi časopisa (brojevi 130-165) na CD-u u HTML i PDF formatu, s mogućnošću pretraživanja (staro izdanje) - 1 CD	30 kn
POLITIČKI ZATVORENIK 1990.-1997. i 1998.-2002. - svi brojevi časopisa (brojevi 1-129) na CD-u u HTML i PDF formatu, s mogućnošću pretraživanja - 2 CD-a	60 kn
Ivo BJELOKOSIĆ: Svećenik matični broj St. Grad. 2019, HDPZ Podružnica Dubrovnik, 2002.	80 kn
Kaja PEREKOVIC: Naše robijanje, RINAZ Rijeka, HDPZ Zagreb, 2004.	150 kn
Skupina autora: Hrvatske žene u okovima i pjesmi, Riječki nakladni zavod Rijeka, 1997.	80 kn
Bruno ZORIĆ: Svjetlo i sjene (pjesme), HDPZ Podružnica Zadar, 2000.	40 kn
Slavko MILETIĆ: Za dostojanstvo i slobodu, HDPZ Mostar, 2006.	80 kn
Zatajena grobišta i prešućene žrtve Drugog svjetskog rata i porača u Karlovačkoj županiji , Izd. HDPZ - Podružnica Karlovac, 2007., tvrdi uvez, 450 str.	140 kn
Prešućene žrtve Đakova i Đakovštine u Drugom svjetskom ratu i poraču , Izd. HDPZ - Podružnica Osijek, Ogranak Đakovo, 2007., tvrdi uvez	150 kn
Dr. Augustin FRANIĆ: Dr. Niko Koprivica gradonačelnik Dubrovnika, žrtva i mučenik sa Dakse, HDPZ - Podružnica Dubrovnik, 2009., 72 str.	50 kn
Mijo JURIĆ: Osamnaesto proljeće (Uspomene na godine tamnavanja), HKD sv. Jeronima, Zagreb, 2009., tvrdi uvez, 312 str.	100 kn
Prilozi za povijest Domovinskog rata u Đakovu i Đakovštini , prir. Ivo Tubanović, Igor Švraka, Pero Šola, Dragutin Hajnić, Zorica Balog, Maja Majbaum i Sanja Rogoz-Šola, izd. Hrvatsko društvo logoraša srpskih koncentracijskih logora Ogranak Đakovo i HDPZ Podružnica Osijek, Ogranak Đakovo, tvrdi uvez, 528 stranica	150 kn
Žrtve Drugoga svjetskog rata, porača i Domovinskog rata na području župa Dobreći, Jajce, Koričani, Ključ, Liskovica, Podmilače i Varcar Vakuf - Mrkonjić Grad , prir. Ivo Tubanović, Stipo Pilic, Ivo Aščić, Mirko Blažević, Mara Crmoja, Zdravko Žunić i Branko Bungić, izd. 2B multimediaPrint, Nova Bila, 456 stranica, tvrdi uvez	100 kn
Dr. Augustin FRANIĆ: KPD Stara Gradiška: mučilište i gubilište hrvatskih političkih zatvorenika, HDPZ - Podružnica Dubrovnik, broširano, 302 str.	100 kn
Božidar Božo KOVAČEVIĆ: Križni put dugačak pet godina 1945.-1950. (Svjedočenje o vremenu), HDPZ - Podružnica Karlovac, broširano, 103 str.	40 kn
Slavko RADICEVIĆ: Tri zla dvadesetog stoljeća na tlu Hrvatske, Vlastita naklada – sunakladnici; HDPZ i HDPZ Podružnica Rijeka 2010., tvrdi uvez, 351 str.	100 kn
Dr. Augustin FRANIĆ: KPD Lepoglava, mučilište i gubilište hrvatskih političkih osuđenika, drugo, dop. i proš. izdanje, HDPZ, Dubrovnik, 2010., broširano, 304 str.	100 kn
Mato LUKAČEVIĆ: "Trnava i okolica u prošlosti i sadašnjosti", Matica Hrvatska - Ogranak Đakovo, tvrdi uvez, 408 str.	100 kn
Damir BOROVČAK: "GOVDANSKO, Hrvatsko velejunaštvo bez svjetskog uzora", Zagreb 2012.	120 kn
DVD Huda Jama - Rudnik Barbara - komunistički zločin 1945.	20 kn

STRADANJA SVEĆENIKA ĐAKOVAČKE I SRIJEMSKE BISKUPIJE 1944. – 1960.

(Miroslav Akmadža, Slađana Josipović Batorek, *Stradanja svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije 1944. – 1960.*, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje i Đakovačko – osječka nadbiskupija Nadbiskupski ordinarijat, Slavonski Brod – Đakovo, 2012., 408 str.)

Posljedice Drugoga svjetskog rata na području Hrvatske, i Jugoslavije, bila su velika materijalna razaranja, a i ljudski gubitci, i demografski i stvarni, bili su izrazito veliki. Okupatori i njihovi suradnici prouzročili su tijekom Drugoga svjetskog rata i na području Hrvatske, odnosno na području Nezavisne Države Hrvatske, i na području Jugoslavije, i znatne ljudske gubitke, a i materijalna stradanja i Katoličke crkve. O stradanjima i žrtvama Katoličke crkve koja su prouzročili Narodnooslobodilačka vojska i partizanski odredi Jugoslavije/Jugoslavenska armija i komunistička vlast, postoje mnogobrojni radovi i žrtvoslovi. Prema najstavnijim istraživanjima, najviše žrtava Katoličke crkve u Drugom svjetskom ratu i poraću prouzročili su NOV i PO Jugoslavije/JA i komunistička vlast.

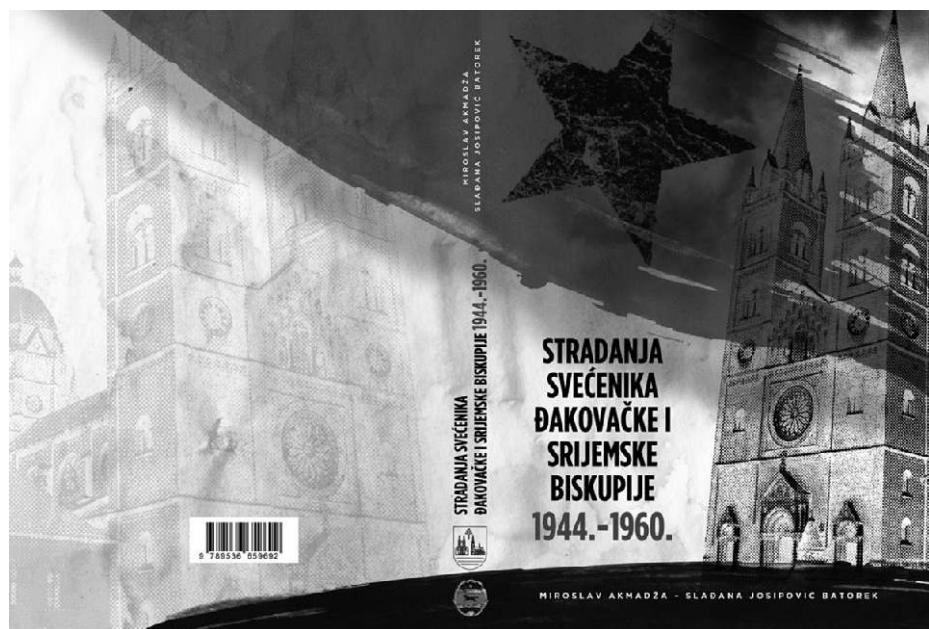
U historiografiji postoje objavljeni, historiografski i publicistički radovi, pa i izvori, o pitanju stradanja svećenstva Đakovačke i Srijemske biskupije nakon Drugoga svjetskog rata. Ponajprije, riječ je o istraživanjima i radovima **Antuna Jarma** i **Ante Bakovića**. No, knjiga "Stradanja svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije 1944. – 1960." znatna je dopuna do sad objavljenim izvorima i historiografskim i publicističkim radovima u poznavanju povijesti Katoličke crkve, posebno Đakovačke i Srijemske biskupije, u vremenu potkraj i nakon Drugoga svjetskog rata, te vrijedan prilog o mnogobrojnim događajima i osobama koje se spominju u tim izvorima.

Priredivači knjige potrudili su se u uvodnom dijelu, zatim i u bilješkama donijeti sve važne obavijesti i objašnjenja nezaobilazna u razumijevanju o čemu izvori govore. U knjizi su mnogobrojni podaci izneseni pregledno, te mogu biti vrijedni i zanimljivi i povjesničarima i svima onima koje zanima problematika o kojoj

govore. Priredivači knjige sva pitanja, događaje i osobe koje prikazuje, razmatraju i ocjenjuju utemeljeno, odmjereni i nepristrano.

Tijekom Drugoga svjetskog rata Komunistička partija Jugoslavije/Hrvatske i partizanski pokret izričito su tvrdili kako im je strano nasilje i nezakonitost. U poslijeratnoj Jugoslaviji komunističke vlasti

Represija nad poraženima i neprijateljima činjena je na temelju donesenih odluka, uredba i zakona ili izravnog ili neizravnog naloga partizanskog pokreta i KP Jugoslavije/Hrvatske. Pri provođenju represalija nad poraženim neprijateljima, zapovjednu partizansku hijerarhiju ne vodi toliko iracionalni osjećaj osvete, koliko racionalna težnja uklanjanja političkih

iskazuju iste stavove. Nasuprot tomu, mnogobrojni događaji, suvremenici i dokumenti prikazuju znatno drukčije stanje.

Revolucija je podrazumijevala, štoviše tražila žrtve. Stvarna ili izmišljena, preširoko definirana suradnja s okupatorom bila je izvanredan instrument za uklanjanje klasnih i političkih neprijatelja. Na svim područjima nakon uspostave komunističke vlasti u Hrvatskoj, i drugdje u Jugoslaviji, uslijedio je val uhićenja i likvidacija. Protivnici ili pretpostavljeni protivnici komunističke vlasti, bez obzira na nacionalnu/etničku pripadnost, uklanjani su po kratkom postupku ili nakon sudskega procesa, često montiranih.

protivnika u osvajanju vlasti. Neprijatelje ili pretpostavljene neprijatelje trebalo je ukloniti fizički, materijalno i politički. U Jugoslaviji, kao i u ostalim zemljama "narodne demokracije", jedan od glavnih oblika pritiska na neistomišljenike bio je umnažanje državnih neprijatelja i njihova upotreba za promidžbu u cilju jačanja unutarnje kohezije, otpora "imperializmu" i potpore "narodnim vlastima" kao braniteljima teritorijalnoga suvereniteta i legitimnog društvenog uređenja. Tako su na sudske procese jedni označeni kao kolaboracionisti, a drugi kao narodni neprijatelji, špijuni i saboteri u korist neke strane sile.

Uz Hrvatsku seljačku stranku i njezine pristaše, najznačajnija oporbena snaga novom sustavu na udaru vlasti u Hrvatskoj bila je Katolička crkva, komunistima svjetonazorski nepoćudna i opasna, jer je okupljala sve protukomuniste i općenito stanovništvo, o čemu svjedoče brojni događaji i dokumenti.

Komunistički obračun sa stvarnim i pretpostavljenim protivnicima bez razlike, institucionalni ili izvaninstitucionalni, tijekom Drugoga svjetskog rata ili u poraću, bio je masovan i nemilosrdan. Komunistička partija je u Hrvatskoj, i Jugoslaviji, znatno ograničila građanske i političke slobode, privatno vlasništvo, slobodno tržište, a potiskivala je tradicionalne vrijednosti poput religije i nacionalne/etničke baštine. Svi oni koji to nisu shvatili na vrijeme proganjeni su politički i sudski.

Knjiga "Stradanja svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije 1944. – 1960.", Miroslava Akmadže i Slađane Josipović Batorek, prikazuje stradanja svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije nakon Drugoga svjetskog rata.

Knjiga podrobno prikazuje sudbine svećenika i klerika Đakovačke i Srijemske biskupije, koji su potkraj Drugoga svjetskog rata i u neposrednom poraću ubijeni ili u poraću osuđeni na zatvorske kazne, a donosi i rekonstrukciju sudskega procesa protiv profesora i bogoslova đakovačkog Sjemeništa 1959. i 1960. Prema podacima sakupljenima u knjizi "Stradanja svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije 1944.–1960.", a to nisu konačni podaci, na području Đakovačke i Srijemske biskupije, od uspostave partizanskog odnosno komunističkog nadzora nad dijelom biskupije 1944. u Srijemu i uspostave komunističke vlasti u svibnju 1945. pa do kraja 1960. ubijeno je devet svećenika, kojima se mogu dodati još dva svećenika koja su vrlo vjerojatno ubijena, kao i jedan bogoslov, dva se vode kao nestala, na smrt je osuđeno i usmrćeno sedam svećenika, i još jedan vjerojatno, a u logorima i zatvorima kraće ili duže kazne služilo je 38 svećenika. Mnogi svećenici sustavno su privođeni na saslušanja u OZN-u odnosno UDB-u, a među njima i biskup **Stjepan Bäuerlein**.

Šezdesetih godina 20. stoljeća sudska kažnjavanja katoličkih svećenika u Ju-

goslaviji, i Hrvatskoj, pa i na području Đakovačke i Srijemske biskupije znatno su smanjena zbog postupka normalizacije odnosa između Svetе Stolice i Jugoslavije, što je rezultiralo potpisivanjem protokola o normalizaciji 1966. i obnovom diplomatskih odnosa 1970. godine.

Predgovor knjizi je Riječ nadbiskupa Đakovačko – osječke nadbiskupije **Mari-na Srakića**. Uvodno knjiga donosi pregled odnosa Katoličke crkve u Hrvatskoj i državnih vlasti 1945.-1960. (1. Sukob svjetonazora, 2. Pastirske pismene i do-datno zaštravljene crkveno-državnih odnosa, 3. Donošenje protocrkvenih zakona, 4. Svećenička staleška udruženja, 5. Prekid jugoslavensko-vatikanskih diplomatskih odnosa, 6. Komunisti mijenjaju taktku prema Katoličkoj crkvi, 7. Poticanje nejedinstva u crkvenim redovima, 8. Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica iz 1953. godine, 9. Smrt kardinala Alojzija Stepinca). Zatim, ukratko, ali sustavno prikazuje crkveno-državne odnose na području Đakovačke i Srijemske biskupije 1945.-1960. (1. Prilike u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji neposredno nakon Drugog svjetskog rata, 2. Uloga đakovačkog biskupa Antuna Akšamovića u crkveno-državnim odnosima nakon 1945. godine). Naglasak je ove knjige na prikazu komunističke represije prema katoličkim svećenicima (1. Stradanja katoličkih svećenika u Drugom svjetskom ratu i poraću, 2. Represivna tijela i zakonski okviri represivnog djelovanja, 3. Suđenje nadbiskupu Alojziju Stepincu, 4. O još nekim sudskem postupcima protiv predstavnika Katoličke crkve). Uz to posebno je prikazano suđenje svećenicima i bogoslovima Đakovačkog sjemeništa 1959. i 1960.

Knjiga "Stradanja svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije 1944.–1960." utemeljena je na mnogobrojnome arhivskom gradivu i onovremenom tisku. U knjizi su prikupljeni dokumenti, od kojih se većina objavljuje prvi put, važni su i štoviše nezaobilazni, izvori u sustavnom proučavanju suvremene hrvatske povijesti, posebice u razumijevanju odnosa Katoličke crkve i komunističke vlasti u Jugoslaviji i Hrvatskoj.

Knjiga "Stradanja svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije 1944.–1960." namijenjena je i znanstvenoj zajednici, jer

PRED BOŽIĆ

*Na tananoj grančici breze
ljljaju se listići žuti.
Nebo se mršti i ljuti,
A snijeg još promišjava.*

*Na ulici sve je tiše
gdje koje svjetlo se pali.
Jela se nosi kući.
Čeka se Isus mali.*

Višnja SEVER

OPIŠI

opiši izraz očiju

opiši boju glasa

*neopisiv je
izraz očiju*

*neopisiva je
boja glasa*

Mario BILIĆ

donosi nove spoznaje i ocjene problema koje obrađuje, ali rad je razumljiv ne samo povjesničarima i istraživačima srodnih struka, nego i širem krugu čitatelja koje zanima naslovljena problematika, jer su autori u izričaju, a i u ocjenama brojnih pitanja koje donose na temelju literature, a ponajprije arhivskih dokumenata i drugih izvora, izrazito jasni.

Utvrdjivanje ljudskih stradanja u Drugome svjetskom ratu i poraću, pa i stradanja Katoličke crkve, nije samo znanstveno-istraživačka, nego i civilizacijska potreba i nužnost. No, istraživanje ljudskih stradanja zbog mnogobrojnih je razloga jedno od najzamršenijih istraživačkih tema koje treba propitivati i dopunjavati. Dakle, i o stradanjima svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije u Drugom svjetskom ratu i poraću niz je otvorenih pitanja i protupitanja. (v. g.)

U SPOMEN NA ANTUNA TUTMANA

Antun Tutman, sin je **Pera i Kate Perić**. Rođen je 28. listopada 1925. u Dubrovniku. Još kao učenik IV. razreda Trgovačke akademije u Dubrovniku, osuđen je na 12 godina prisilnog rada s lišenjem slobode i na gubitak političkih prava od 5 godina, u procesu s nekoliko srednjoškolaca 1947. godine.

Nakon mučne i teške istrage u Oblasnoj UDB-i u Splitu te suđenja, otpremljen je u KPD Lepoglava, gdje je izdržao veći dio dosuđene kazne. Optužen je da je bio kao pripadnik tzv. „Terorističke organizacije-HOP“. Glavna optužba mu je bila, da je za tu organizaciju tražio šapirograf i materijal za

umnožavanje protudržavnih letaka, u svrhu širenja propagande; prikupio popis skojevaca u svojem razredu; širio „Stepinčev obrambeni govor“ koji je umnožio; isto tako, pisao o tada postojećim tajnim radio-stanicama, te skinuo s brdašca Montovjerna državnu zastavu, koju je rastrgao; napisao pismo profesoru Dvorniku da ga zastraši i udalji od rada u Narodnoj fronti.

Tijekom suđenja, na pitanje, što je učinio sa zastavom, Tutman je odgovorio, da zastava nije bila državna, nego crvena i da je od nje napravio gaćice za kupanje. To je nesumnjivo pridonijelo

da dobije relativno visoku kaznu u odnosu na ostale osuđene.

Izdržao je u Lepoglavi preko 6 godina i 6 mjeseci. Po izlasku je bio zaposlen u računovodstvu, i ostao uvijek pošten i savjestan. Stalno je bio pod nadzorom. Bio je neizmjerno čestit i skroman. Kao umirovljenik provodio je dane uz svoju skoro slijepu ženu, sanjući o svojoj slobodnoj Domovini, koju je doživio i za koju se žrtvovao. *Dragi Antune, neka te Gospodin primi u Legije mučenika, gdje ćeš moliti za razapetu Domovinu Hrvatsku!*

**Dr Augustin Franić, predsjednik
HDPZ-Podružnica Dubrovnik**

POMOĆ ZA POLITIČKI ZATVORENIK

Od sredine studenoga do sredine prosinca 2012., svojim su prilozima daljnje izlaženje ovog mjeseca nesebično pomogli:

Tomislav	Kuzmanović	Zagreb	500,00
Tonči	Vržina	Split	500,00
Đuro	Crljenko	Zagreb	420,00
Marija	Marčinko	Zagreb	500,00
Adela	Nikolić	Vinkovci	300,00
Ivan	Dumančić	Zagreb	200,00
ukupno			2.420,00

Zahvaljujemo se darovateljima, te se i ubuduće preporučujemo njihovoj susretljivosti. (Ur.)

KLUB PODUPIRATELJA POLITIČKOG ZATVORENIKA

Andrija	Vučemil	Rijeka	1.000,00
dr. Marijan	Kereković	Zagreb	1.000,00
Darinka	Jonjić	Grubine	1.000,00
Alfred	Obranić	Varaždin	1.000,00
ukupno			4.000,00

U SPOMEN

MILAN KOVAČ

Banović

umro 6. studenoga 2012. u 87. godini života

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

ANDRIJA PEVALEK

(1920. – 2012.)

Laka mu bila hrvatska zemlja!

HDPZ – Podružnica Zagreb

U SPOMEN

ANTUN TUTMAN

(1925. – 2012.)

Laka mu bila hrvatska zemlja!

HDPZ – Podružnica Dubrovnik

IN THIS ISSUE

Due to the lack of state support, the monthly *Politički zatvorenik* will be issued bimonthly during the next year. The paper is mostly financed from subscriptions and voluntary donations. However, as the living standard of Croatian political prisoners is getting poorer in the political crisis, and their needs are getting bigger, this source of funding is getting scarcer. Neither the state authorities nor the European Union programmes have shown any interest in the paper that primarily deals with the suffering of the Croat nation during the communist rule. The publisher was considering some other options, but in the end this option was chosen as most appropriate.

*

In this issue, we publish the second and last part of the research made by **Ivan Vukić** about the crimes committed during and immediately after the Second World War in Kosinj, Lika. In the course of the research, the author interviewed many witnesses, carried out field research and

took many photographs. In the same issue, there is also a review of the very extensively documented Vukić's book about the suffering of Croats in Lika and Podgorje written by **Branimir Petener**. Reviews of other books with the same or similar subject are published by **Vladimir Geiger, Ph. D.** and **Ivica Karamatić**.

*

Kazimir Vučemil presents new documents about the persecutions of Croat youth in the municipality of Duvno (now Tomislavgrad) in the last decade of the communist Yugoslavia. Many Croat young men from that municipality in Bosnia and Herzegovina were convicted because of their expressing national and religious sentiments, singing patriotic songs and similar.

*

Permanent associate of *Politički zatvorenik*, **Maja Runje, Prof.**, publishes two texts along with the the *Health* column. One of them deals with the latest attempt of the non-governmental association *Krug za trg* (*Circle for the*

Square), to have the name of the most beautiful square in Zagreb changed, as it is now called after the Yugoslav communist dictator Marshal Tito. At the event on 10th December, the Human Rights Day, the association *Krug za trg* remembered Croats students, who had been killed by the Yugoslav communist authorities without any court proceedings. As the square is the address of the Rectorate of the University of Zagreb the association addressed the University Rector with the request for his support in their requests. Rector, a son of an officer of Tito's Yugoslav Army has ignored the requests so far. The other text of Maja Runje deals with the suffering of the Zagreb family of Spies. Although he was not involved in politics, the father of the family **Zlatko Spies** was taken away one night in May 1945 in his pyjamas, and never returned. His destiny has never been clarified, just like the destinies of dozens of thousands of people all over Croatia who disappeared with the restoration of Yugoslavia, when Yugoslav communist took over the rule.♦

Gospić

IN DIESER AUSGABE

Aufgrund eines Mangels an staatlichen Beihilfen wird *Politički zatvorenik* im nächsten Jahr alle zwei Monate erscheinen. Die Zeitschrift wird hauptsächlich durch Abonnement und Spenden finanziert. Da jedoch die existentielle Lage der kroatischen politischen Gefangenen in der Wirtschaftskrise schwächer und ihre wachsenden Bedürfnisse größer, auch diese Einnahmequellen werden allmählich kleiner. Ein Interesse an der Zeitschrift, die sich vor allem mit dem Leiden des kroatischen Volkes in der Zeit der kommunistischen Herrschaft beschäftigt, haben weder die Regierung

noch die Programme der Europäischen Union gezeigt. Der Verleger hat über einige andere Möglichkeiten nachgedacht, aber am Ende entschied sich für diese als am besten geeignete.

*

In dieser Ausgabe veröffentlichen wir den zweiten und letzten Teil der Forschung von **Ivan Vukić** über die Verbrechen, die während des Zweiten Weltkriegs und unmittelbar danach in Kostajnica in Lika verübt wurden. Im Rahmen dieser Forschung hat der Autor zahlreiche Zeugen befragt, Feldtests und eine große Anzahl von Fotos gemacht. In

dieser Ausgabe veröffentlichen wir eine Rezension über ein umfangreiches und gut dokumentiertes Buch von Ivan Vukić über das gleiche Problem des Leidens der Menschen in Lika und Podgorje, von **Branimir Petener**. Darstellungen anderer Bücher über die gleiche oder ähnliche Thematik veröffentlichen **Dr.sc. Vladimir Geiger** und **Ivica Karamatić**.

*

Kazimir Vučemil bringt neue Dokumente über die Verfolgung der kroatischen Jugend in der Gemeinde Duvno (heute Tomislavgrad) in den letzten zehn Jahren der Existenz des kommunistischen Jugoslawien. Größere Zahlen der kroatischen Jugendlichen in der bosnisch-herzegowinischen Gemeinde wurden wegen Ausdruck nationaler und religiöser Gefühle, singen patriotische Lieder und dergleichen verurteilt.

*

Ständige Mitautorin der *Politički zatvorenik*, **Prof. Maja Runje**, außer in dem Abschnitt *Gesundheit*, veröffentlicht noch zwei Artikel. In einem berichtet sie von dem jüngsten Versuch NGOs Der Kreis für Platz (*Krug za trg*), um Änderung des Namens des schönsten Platzes in Zagreb, der heute den Namen des jugoslawischen kommunistischen Diktator Tito trägt. An der Veranstaltung am 10. Dezember, am Tag der Menschenrechte, erinnerte der Verein Krug za trg an die kroatischen Studenten, die die jugoslawische kommunistische Regierung ohne Gerichtsverfahren getötet hat. Da sich auf dem Platz Sitz des Rektorats der Universität von Zagreb befindet, richtete der Verein die Bitte an den Rektor der Universität, dass auch er ihre Ansprüche unterstützt. Der Rektor, der Sohn eines Titos jugoslawischen Armee-Offiziers, hat bisher die Forderungen ignoriert. Ein weiterer Text Majas Runje befasst sich mit dem Leiden der Zagreber Bürgerfamilie Spies. Obwohl er in der Politik nicht aktiv war, wurde der Vater der Familie **Zlatko Spies** einer Nacht im Mai 1945 im Schlafanzug abgeführt und kehrte nie zurück. Sein Schicksal ist bis heute unbestimmt, sowie der Zehntausenden von Menschen die Kroatienecht verschwanden nach dem das Jugoslawien erneut und die jugoslawischen Kommunisten die Macht übernahmen.

Sarajevo

RAIĆ IVAN, r. 1902. godine, otišao je oko 1928. godine u Braziliju, gdje je u emigraciji bio povezan sa PAVELIČEVIM USTAŠAMA. Početkom 1933. godine, zajedno sa još nekoliko ustaša, prebacio se u Evropu i dolazi u Mađarsku na Janka - pustu, gdje je prošao vojnu obuku, te je zajedno sa GEORGIJEV VLADOM, POSPIŠIL ZVONKOM i KRALJ MIJOM otišao 1934. godine u Francusku, gdje su iste godine izvršili atentat na kralja Aleksandra. Tom prilikom GEORGIJEV ČERNOZEMSKI bio je odmah ubijen, a ostali su uhapšeni na francusko - đvicarskoj granici, te su osuđeni na doživotne kazne. Tokom izdržavanja KRALJ i POSPIŠIL su umrli u zatvoru, a RAIĆ IVAN je, dolaskom Njemaca 1941. g. u Francusku, oslobođen po njima, te se vraća kući u Koledinac u činu ustaškog poručnika. On se isticao u preuzimanju ustaške vlasti i učestvovao u imenovanju ustaških funkcionera na području općine Rasinja. RAIĆ IVAN nalazio se većinom u Zagrebu, a jedno vrijeme bio je zapovjednik u logoru Jasenovac.

Njegova braća bila su za vrijeme okupacije u ustaškoj policiji. RAIĆ MILAN, r. 1908. godine, isticao se kao okrutni ustaški zločinac u logoru "Danica" u Koprivnici, a zatim je stupio u ustaško redarstvo, te je djelovao kao ustaški agent. RAIĆ VLADO, r. 1912. godine u Koledincu, odlazi odmah 1941. godine u Zagreb, gdje je bio namješten u gospodarskom redarstvu.

Dana 27.XII 1942. godine došla su sva tri brata RAIĆ kući u Koledinac. MILAN i VLADO bili su jedne noći uhvaćeni po NOV-i i odvedeni u Kalnik, gdje su zbog ratnih zločina bili strijeljani. RAIĆ IVAN je prilikom hvatanja one noći uspio pobjeći na tavan ŠIJAK STJEPANA, od kuda je pružao oružani otpor, a idući dan se prebacio u Zagreb, gdje je ostao nadalje djelovati, kao viši ustaški oficir. U Koledincu živi njegova žena, koja izjavljuje, da je njezin muž IVAN umro 1944. godine, budući je bio otrovlan po nekoj špijunki u Zagrebu. Prema drugim tvrdnjama proizlazi, da je RAIĆ IVAN poginuo u borbama protiv NOV-e na Kalniku.

Ustaški pokret na području bivše općine Hlebine:

Za vrijeme bivše Jugoslavije, a isto tako i za vrijeme okupacije postojala je u Hlebinama poglavarstvo, iako ono, kao organ ustaške vlasti s obzirom na ratne pri-

Potvrđuje se da je ovaj prijepis-kopija

istovjetan sa izvornom ispravom.

U Zagreb, dne 26.02. 1998.
Ovjerava:

2203
ORUŽNIČKA POSTAJA
Br. 760.

INSTITUT
ZA ISTRAŽIVANJE
ZAGREB

Pero Pažin i drugovi iz
Poplata za dele razbojništva i silovanja uhapšeni.

KRIMINOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIŠTVU

Stolac 1 rujna 1941 god.

DUBROVNIK.

Noćn 30 na 31 kolovoza 1941 god. seljaci iz sela Poplata ketal Stolac i to: 1./ Pero Pežin, 2./ Omer Fenava, 3./ Meho Zilić, 4./ Zulfo Zilić, 5./ Mujo Mahmutović, 6./ Himo Negar, i 7./ Ragib Karajica, prvi vjere hromokatolički a ostali šestorica islametski, pokupili su sa spavanja svoje suseda, žene, starce i djece na broju 15 petnaest članova grčkoistodne vjeroispravljosti, i te: 1./ Pero Mihić, 2./ Cvijeta Mihić, 3./ Mirjana Mihić, 4./ Milica Mihić, 5./ Ilinka Mihić, 6./ Stojan Mihić, 7./ Branko Mihić, 8./ Kosa Mihić, 9./ Joka Mihić i 10./ Milica Šešlija, (nad Milicom Mihić izvršeno je silovanje), i posle svi ubijeni iz pušaka i bačeni u jamu ne tako zvanom mesđtu "Bodirogina ograda", Vuka Mihić i Mara Brkoc, koristeći povrijeđu pobjegle su sa jame ispred pučane vatre. Sledbeni bodan Mihić, Mitar Mihić i Mara Mihić, (djeca od 8 do 12 god.), živi su bačeni u jamu i 31-VIII. t.g. povadjeni po ophodnji ove postaje naredniku Suliju Mikiću, razvedniku Aluljaniju Albertu i vojnemu oružniku Tomi Babiću, pronadjeni su u istoj jami u nekim zaprćima i spašeni i predati u "ržavnu bolnicu u Stocu za lečenje. Posta su i teško povredjeni.

Krivelj su pohapšeni i sa krivičnom prijavom predati prijekom sudu Mostar, a prethodno provedena istražga i delo u cijelosti priznaju, kao i vršeno silovanje. - 9 lješeva koji se nalaze u jami kojoj se nezna dubina nijesu mogli bit povadjeni. Ieš ubijene milice Mihić nad kojom je i silovanje vršeno nadjen je u kamenolomu zatrpan i kamenjem zatrpana, nakon što je nad istim iešem izvršena obdukcija predat je rodbini na sahram.

Djeca koja su iz jame povadjena imaju rana po cijelom tijelu od udaraca lupajući sobom po stijensima do zaustavljanja. - Povrede po ubijenoj milici imala je samo jednu ranu u desno oko udarenu projektilem a izašla na satnjaku sa lijeve strane. Drugi povreda po tijelu nije bilo.

Prednji se izvještaj dostavlja. - S molbom na nadležnost.
DOSTAVLJENO:

- 1/Fukovniji Knin.
- 2/Kotarskome prestojniku
- Stolac izveštaj.
- 3/Frijekome sudu Mostar kriminalna prijava sa krivimima,
- 4/Državnome odvjetniku Mostaru.
- 5/Kotarskome sudu u Stocu kriminalna prijava, s koncent podu Metkovići.

Zapovjednik postaje narednik,

L. G. Krkic

8-IX
Krilno zapovjedništvo Dubrovnik
Pa Br. 2203 V

U DUBROVNIKU

Unijeti u izvještajnu službu.

Zapovjednik,nadsatnik:

Mrk

2203